

TRIBUNA

CENA 1300 DIN

Rudolf Maister-Vojanov
(1874–1934)

VSEBINA

POLIS,

- 6 Gregor Tomc: Notranje politični kottiček
- 8 Jure Rifelj: Zunanje politični kot
- 16 Draga Ahačič o ustavi in spremembah
- 31 Položaj ženske v družbi
- 32 Tribunin kolektiv in oseba leta

UNIVERZA

- 9 Intervju z rektorjem Mb univerze
- 30 Problemi UK-Ljna

HAZARD

- 3 Test: ste postmodernist(ka)?
- 33 Novoletna nagradna križanka

FILM

- 12 JACK NICHOLSON v ekskluzivnem itervjuju

GLASBA

- 24 Iztok Aberšek v intervjuju s Champion Jack Dupreejem o bluesu, ku klux klanu, rocku, boksu...
- 26 O Ericu Satieju piše Nataša Kriševcov

FOTOGRAFIJA

- 18 Andrej Morovič v besedi in fotografiji o berlinskem hotelu galeriji Stuttgarter Hof

LIKOVNA UMETNOST

- 14 Jože Barši se je pogovarjal z Dubo Sambolec, ki do 29. januarja razstavlja v Moderni galeriji
- 27 Miran Erič nadaljuje svoj esej o slikarstvu, globinski in prostorski strukturi, tokrat nekaj o Mandalah

- 35 TEATER O novih premierah na Peronu, v Gleju in CD-ju
- 38 KOLUMNA Gary Gray udarja, Božič pa počiva
- 39 KNJIGE Pet novih knjig, Ondaatje, KRT, File...
- 40 TORTURATOR torturira

Letnik XXXVIII, številka 5, cena 1800 din
21. decembra 1988, naslednja številka na začetku januarja

DACHAVSKI PROCESI KOT BOŽIČNO DARILO?

Zgodba gre takole: v kulturnem koledarju glasila SZDL, se pravi Dela, beremo različne najave, tudi tole: »Že lani je Mestno gledališče ljubljansko pripravilo poseben prednovoletni program z mislijo na reko ljudi, ki nakupuje, čestita in nekam hiti v zadnjih decembrskih tednih. Morda bi jih zamikalo pred odhodom domov »skočiti« v gledališče, kakor to počno Angleži v svojih »lunch hour«. »Odgovor MGL je, seveda bi jih, temu pa je sledila ideja, da bi takole ob pol šestih, šestih na malem odru, ponudili »v nekoliko neobičajnem času« tudi »dokument o naših montiranih procesih.« Lepo, prav in tako dalje, ampak stvari vseeno izzvenijo rahlo čudno. Dokaj »perverzno« je namreč povabiti nekoga na predstavo o Dachavskih procesih in mu reči: »No, tole je pa moje božično ali pa novoletno darilo!« Reklamna gesta MGL je, Tudi povabilo v MGL je lahko prijetno božično ali novoletno darilo!« namreč udari v tem kontekstu mimo vsaj toliko kot tista, ki si jo je pred leti privoščilo za belo tehniko Gorenje: »Zdravo, rjavo!« Sicer pa je programska gesta MGL samo del prednovoletnega kulturnega melting pota, ki nam ponuja vse od predbožičnih sakralnih koncertov, trivia pred, ponovoletnih zabav, ugibanj o tem, za koliko časa se bo na večer pred Božičem pojavil na TV ljubljanski škof... Če kdaj obstaja v slovenski kult ponudbi pluralizem interesov, je to pred novim letom. Ampak ponudba zato ni nič manj ogabna. Ljudje pa bodo zadovoljni šele, ko bodo lahko gledali prenos maše iz Vatikana. Čas pred novim letom je namreč čas, ko hoče politika zabavati otroke in rimokatolike. In druge vsako leto bolj.

Tomaž Toporišič

Naslovnica
Andrej Morovič
strip Edvin

Uredništvo: Tomi Gračanin (glavni urednik), Ruža M. Barić (odgovorna urednica), Tomaž Toporišič (kultura), Borut Rismal (down & out), Brane Senegačnik (lektor), Miran Erič-Pac (oblikovanje). **Stalni sodelavci:** Alenka Cotič, Karli Erdlen, Tine Furlan, Jana Pavlič, Jasna Rajh, Jure Rifelj, Matjaž Šuen, Aleksa Sušulic, Zdravko Zupančič. **Tisk & priprava:** Tiskarna Ljudska pravica. **Naklada:** 5000 izvodov. **Naslov:** Kersnikova 4, Ljubljana. **Telefon:** 319-496, 318-457. TRIBUNA izhaja načeloma vsakih štirinajst dni, med počitnicami pa počivamo. Cena posamezne številke je 1800 din. Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170 z dne 22. 1. 1973. Tribuno lahko kupite v naslednjih knjigarnah: **Brežice:** Knjigarna DZS. **Maribor:** Knjigarna MK, Partizanska 9 & Gosposka 28. **Kranj:** Knjigarna DZS. **Novo mesto:** Knjigarna MK. **Kočevje:** Knjigarna DZS. **Zagreb:** Znanstvena knjižara Mladost, Preradovičeva 2. **Ljubljana:** Trubarjev antikvarjat, Knjigarna CZ, Trg osvoboditve 7 & Titova 15, Knjigarna MK, Miklošičeva 40, Partizanska knjiga, Trg osvoboditve 12, Galerija SKUC, K 16 na Filozofski fakulteti. **Mimogrede:** Sestanki uredništva se vršijo vsak torek v prostorih Tribune od 18. ure dalje. Vljudno vabljeni!

27. 12. ob 21.00 v Klubu 16:

gala novoletni žur z naslovom **THE SWINGING FIFTIES**. Nastopil bo all-star bend **BIG AL & THE SVINGING CATS**. Glasbena oprema v stilu petdesetih. Pridite v oblekah vaših staršev iz tistega časa; petdesete so IN!

28. 12. 1989 v K 14

(KUD France Prešeren, Trnovo – za cerkvijo):

Prvi koncert po več kot enoletnem SMB premoru: **QUATEBRIGA**, bend, ki ga ni treba posebej predstavljati. Na sceno se vračajo s kupom sveže nove glasbe, ki odlično nadgrajuje njihovo glasbeno usmeritev z albuma »For the New Generation«. Močnejši so kot kdajkoli. **QUATEBRIGA: A MUST SEE & HEAR!**
Karte v predprodaji po nižji ceni v klubu 16.

★★★★★★★★★★★★

auOruM? qUORuM!

Peta številka zagrebškega časopisa za književnost je zanimiva predvsem zato, ker to ni revija za književnost ampak umetnost nasploh. V njej lahko preberemo bloke o Alešu Debeljaku, Yves Kleinu, Josephu Beuysu, potem intervju z Vasilijem Aksjonovim in pa roman Kanadčana Michela Ondaatja, ki ga posebej predstavljamo v rubriki knjiga. In pa še več drugih stvari, prozo, poezijo, teorijo...

foto Borut Krajnc

»Koncert« je bil videti in slišati takole: ritem in ostalo, kar sodi k podlagi, je brez najmanjše pavze grmelo iz ozvočenja, na odru pa so to dopolnili s klavijaturami, elektronskimi bobni in vokalom. Glasnost se je proti koncu stopnjevala. Vizualni del je bil očitno prilagojen domačim razmeram s ključnimi dogodki in osebami slovenske pomladi in jugoslovanske zime. Vtis: ne ravno ves čas novo in originalno, vendar kot celota impozantno. **BORGHESIA** imajo sedaj tudi hite in za konec so prihranili **GOLE**, **UNIFORMIRANE** in **MRTVE**. Na platnu smo jih drugače gledali ves čas. Namreč gole, uniformirane in mrtve. Zadeva je trajala kakšno uro (ure nisem imel, nečesa se mora človek pač odvaditi, pa naj bodo to cigarete ali ura), pote se je množica mirno razšla. Po koncertu mi je rekel kolega glasbenik: »Jebi ga, če maš ti musko na disketah, ne morš narest filinga, če je še tak saund.«

Ali kot pravim jaz: *It ain't rock'n'roll, but I like it.*

t. g.

Borghesia

Dom Svobode v Šentvidu je bil do 9. decembra 1988 že skoraj pozabljeno koncertno prizorišče. Tudi to je bil razlog za dvom, da bo **BORGHESIA**, kljub dveletni odsotnosti z ljubljanskih odrov, uspela pritegniti zares veliko publike. Toda pesimisti tokrat za spremembo niso imeli prav; Dom Svobode je bil nabito poln.

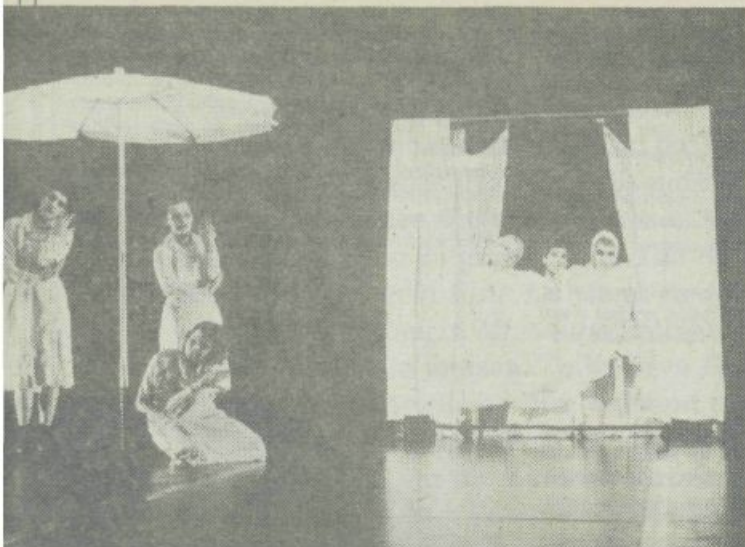

foto Božidar Dolenc

Tisti, ki so se po Boldinovi koreografiji ob Mahlerjevi glasbi iz Pesmi za mrtve otroke spraševali, če se sploh da in kako se da koreografirati na Mahlerjevo glasbo, da bi se izognili stereotipom, so bili že isto nedeljo zvečer popolnoma pomirjeni. To, kar ni uspelo Dragu Boldinu, se pravi drugi točki večera Plesnega teatra Ljubljane, ki je sledila duhoviti koreografiji mlade Bethanie Shakeshaft, je ob delno prav isti glasbi uspelo Anni Sagna in njenemu teatru SUTKI iz Torina s predstavo AHNUNG. Gledati se je dalo (in moralo) plesni teater v najboljšem pomenu te besede, radikalno estetizacijo in deestetizacijo modernega plesa, ki izrablja klasično glasbo kot izhodišče za svoje interpretacijske, ironične, parodične in včasih tudi groteskno resne raziskave giba, teatra, mima.

STE ALI STE SPLOH KDAJ BILI POSTMODERNIST?

Odgovorite na vprašanja in izvedeli boste.
Obkrožite odgovore, ki se vam zdijo najprimernejši, potem pa pogledajte rezultate spodaj. In izvedeli boste, ste ali niste P.

1. Knjige naj bodo:

- a) krajše
- b) daljše
- c) pobarvane

2. Bili ste na večerji s prijateljem(ico).

Natakar prinese račun.

- a) plačate
- b) pustite, da plača prijatelj s kartico
- c) posvetujete se s prijateljem glede plačila

3. Končno si lahko kupite stanovanje.

Odločite se za:

- a) podstreho v starejši hiši
- b) hišo rahlo izven mesta
- c) novo stanovanje

4. Ste na tem, da se spustite s partnerjem v spolni akt. Za predigro se:

- a) slečete
- b) slečete partnerja
- c) odigrate računalniško igrico

5. Po službi greste s kolegi na kozarček. Pijete

- a) Jacka Danielsa
- b) običajni gin-tonic
- c) ne zmenite se za »stvarnost« pijate in uzate led

6. Šef vas spravlja ob živce. Po posebej neprijetni sceni, ki vam jo naredi

- a) ste obupani
- b) se bedasto hlilitate
- c) ostanete na delu – delo je treba dokončati

7. Vaša garderoba je

- a) poceni in udobna
- b) draga in čisto nekaj posebnega
- c) sama po sebi umevna

8. Reklame na TV

- a) vas dolgočasijo
- b) so vir zaslужka vaše firme
- c) so poudne za vas

9. Imate nove sosede. V dobrodošlico jim namenite

- a) steklenico vina
- b) čemeran pogled
- c) kopijo vašega zadnjega videa

10. Na počitnice greste

- a) v Sovjetsko zvezo
- b) v Chicago
- c) v Kragujevac

11. Vaš najljubši filmski igralec je

- a) James Dean
- b) James Burke
- c) Ivo Ban

12. Nepričakovano pride na obisk prijatelj.

- a) Ponudite mu svojo posteljo.
- b) Pokažite mu s prstom proti zofli.
- c) Vso noč potanete budni in se pogovarjate o umetnosti.

13. V službi vas obsodijo, da ste postmodernist.

- a) Padete v obup.
- b) Trditev ostro zanikate.
- c) Rečete: »In kdo to trdi?«

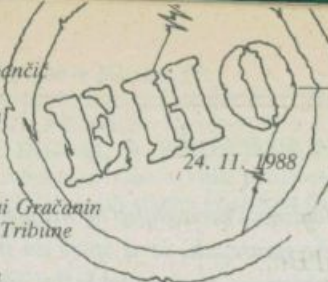
14. Umirate. Vaša zadnja želja je

- a) da bi vas pustili samega
- b) da bi izdali vaše scenarije
- c) da bi ozdraveli

Seveda pravi postmodernist vprašavnika ne bi izpolnil. Zanikal ali zdolgočasi in dovolj brez nonsalanc, da ste se testa sploh lotili, so tukaj odgovori. Gremol!
1. Koga to sploh zanima. Branje je totalno zastarela zadeva. 2. Odgovor je b). 3. Ko se odločite, bo že prepozno. Ne boste si ga več mogli privoščiti. 4. Kaj pa je sex? 5. Sploh ne pijete. 6. Pokonci sicer ostanete dolgo, ampak ne v službi. 7. Spet je pravilni odgovor b). 8. Odgovor je spet b). 9. Se enkrat b) (pa ne Brigitte Bardot ali Beograd, Bar). 10. No, greste v Pariz, pač še enkrat. 11. Od kdaj pa je Ivo Ban filmska zvezda? 12. Prijatelj? Nimate prijateljev. 13. Odgovor je b). 14. Vaša lastna smrt se vam je le redko razkrlila kot kakršen koli koncept.

Boštjan M. Zupančič
Zrinjskega 7
61000 Ljubljana

Spoštovani Tomi Gračanin
Glavni urednik Tribune
Kersnikova 4
61000 Ljubljana

Odzivam se zgolj na tisti del poročila izpod peresa Matjaža Šuena, ki se nanaša na moja izvajanja na Seminarju o personalizmu dne 5. novembra 1988. Očitno je prišlo do pomote. Po mojem odhodu je verjetno v mojem imenu nastopal nekdo drug in se izdajal zame ali pa je prišlo

foto Borut Rismal

Personalizem II.

Kaj je prof. dr. Boštjan M. Zupančič v resnici rekel?

Alenka Cotič: Gospod Zupančič, če vas prav razumem, trdite, da je socializem proizvedel določeno duhovno klimo, ki je v primerjavi s tem, kar proizvaja kapitalizem, veliko produktivnejša, da pa jo sedaj ne zna izkoristiti. Mislim, da to lahko razumemo tudi kot afirmacijo samega političnega sistema, ki boja proizvaja to duhovno klimo. S to tezo se ne strinjam. Mislim namreč, da socializem ni proizvedel te svoje produktivne duhovne klime kot nek svoj zaželen rezultat, ampak kot **sistemski tujek**. In ne da je ne zna izkoristiti – že načelno je ne more, kajti če bi jo, bi s tem ogrozil samega sebe. Resda je prednost socializma v tem, da je odpravil privatno lastnino, kot vi trdite, vendar vsekakor ne smemo spregledati dejstva, da vseskozi teži tudi k odpravi **privatne zavesti**. Socializem, ki realno obstaja, nima po mojem globokem prepričanju nobene prednosti pred kapitalizmom, ravno nasprotno.

Prof. dr. Boštjan M. Zupančič: Ali ste kdaj živeli v kapitalizmu?

Alenka Cotič: Ne.

Prof. dr. Boštjan M. Zupančič: No, vidite...

Alenka Cotič: No, želim reči naslednje: če pristavimo na tezo, da socializem proizvaja produktivno duhovno klimo, medtem ko kapitalizem razseblja človeka in zato ne dosega nekih pozitivnih duhovnih premikov, lahko pridemo na tak nivo, da rečemo: hvala bogu, da imamo v socializmu **člen 133**, kajti ta nam omogoča tako razburljivo življenje, kot ga v kapitalizmu lahko samo sanjajo.

Prof. dr. Zupančič: To je točno. Zato pa pravim, da je Kundera bil možen samo na Češkem in da je Solženicin bil možen samo v Rusiji zaradi člena 133. Cel Zahod v zadnjih 30-ih letih ni sproduciral niti enega romana prav zaradi tega, ker prvi nimajo eshatologije, medtem ko vzhodne države imajo to latentno, zdaj prebujajočo se eshatologijo, in drugič zaradi tega, ker je očitno ravno ta odpor proti členu 133 za ustvarjalnost nujen. Tukaj ste krasno zadeli.

Alenka Cotič: To bi se dalo reči tudi takole: trpljenje, ki ga porajajo socialistični režimi, proizvaja neko enkratno kreativnost. To je mogoče res, a nad to kreativnostjo se lahko navdušujejo le tisti, ki ne živijo tukaj. Solženicin se najbrž ni počutil tako prijetno, ko je živel in ustvarjal v Rusiji.

Prof. dr. Zupančič: Zdaj živi v samotni v neki vasi in noče imeti nikakršnega stika z ameriško stvarnostjo. Z njo je prekinil z nekim govorom na promociji na Harvardu, ker enostavno ni prenesel ne samo ameriškega, ampak kapitalizma nasploh. Kundera živi v Franciji, a noče pisati v francosčini, ampak piše v češčini. Tudi on živi ravno tako izolirano življenje, kot ga živi Solženicin v Ameriki. In iz Kunderovih romanov se jasno vidi, da ni hotel oditi iz Češke.

do (meni) neljube zamenjave imen. Prosil bi, če lahko, tovariša Šuena, da za tistega človeka, ki je menda tri leta tudi živel v ZDA, izbere kak drug psevdonim.

Drugače si namreč ne znam razlagati, da se meni pripisujejo izjave, da »trpljenje v politični represiji lahko poraja metafizično zavest v človeku« in da »brez represije ni vrhunske kreativnosti« in da »potemtakem tudi člen 133 pozitivno dejstvo, ker je v Jugoslaviji spodbujal duhovno in politično ustvarjalnost.«

Spominjam pa se vprašanja tovarišice Alenke Cotič, in sicer predpostavke, iz katere je v sobesedilu razgovora izhajala, da je namreč v kapitalizmu vse drugače in bolje.

S tem v zvezi izjavljam, da sem trdil in bom še naprej trdil, da je ustvarjalni zagon pri nas v veliki meri posledica družbene lastnine nad pro-

Kapitalizem je treba doživeti. Vsi vi, ki ste rojeni v socializmu, mogoče resnično ne veste, kaj imate zaradi tega. Nočem biti apologetičen, zlasti ne do 133. člena, ker se tudi sam borim proti njemu iz svojih profesionalnih ambicij.

Alenka Cotič: To nekako ni v skladu z vašim načelnim prepričanjem.

Prof. dr. Zupančič: Ne, prepričan sem, da 133. člen ne sodi v socializem. Glavna napaka socializma je prav v tem, da ima 133. člen. Socializem bi kot sistem postal zelo nevaren, če tega člena ne bi imel. To je tudi politično relevantno. Mislim, da smo sedaj mi Američanom nevarni. Zahod bi se težko odločil, ali bi Sloveniji zdaj dal podporo v kontekstu Jugoslavije. Tako kot mu je bila nevarna Češka leta 1968, samo mu nevarni danes mi.

Alenka Cotič: Jaz pa menim, da je 133. člen konstitutivni element socializma. Socializem, če ukline 133. člen, ne bo več socializem, ampak bo nekaj drugega.

Pogovor je prekinil Peter Kovačič-Persin, potem ko je pravilno ugotovil, da zaradi načelnega vztrajanja obeh sogovorcev na svojih globokih prepričanjih do sinteze nikakor ne more priti.

pripravila:
ALENKA COTIČ

Pripis uredništva:

Društvo 2000 se zahvaljujemo, ker so nam prijazno odstopili posnetek pogovora. Dele besedila smo podčrtali v uredništvu.

Gospodu Boštjanu M. Zupančiču!

Seminar o personalizmu je bil zame veliko doživetje. Zelo spoštujem misli personalistov, kot so Mounier, Levinas in Buber. Hvaležen sem Društvu 2000, ki to filozofijo oživlja pri nas. Verujem v besede Edija Kovača, da predstavlja personalizem eno najsvetlejših duhovnih perspektiv človeštva.

Globoko pa so me prizadele nekatere Vaše geste in izjave, ki so kot meč presekale nit, ki idejo o dostojanstveni človekovi drži povezujejo s stvarnostjo.

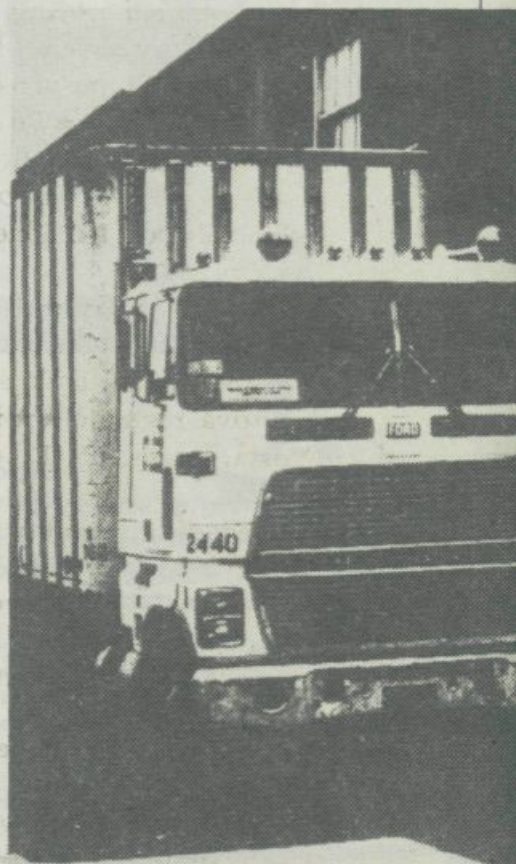
Oznanjate Boga, strpnost in ljubezen, v isti sapi pa na aroganten način utišate udeleženko seminarja, ki misli drugače kot Vi. (»Ali ste kdaj živeli v kapitalizmu... No, vidite...«) Verjemite mi, da se je tisti trenutek v meni nekaj podrl: zaupanje, da tudi mislite in živite to, kar govorite.

Pravite, da je odpor proti 133. členu za vrhunsko ustvarjalnost nujen. Če ne bi bilo člena 133., potem tudi vrhunske kreativnosti ne bi bilo, torej, če ne bi bilo člena 133., potem ne bi bilo niti upora proti njemu niti vrhunske ustvarjalnosti in človek v real-socializmu ne bi bil ustvarjalnejši od človeka v kapitalizmu, ki menda v zadnjih tridesetih letih ni ustvaril nobenega dobrega romana.

Zaboli me Vaše intelektualiziranje, ko pomislim na vse žrtve člena 133., ki naj bi s svojo žrtvijo prispevali k temu, da sta se v Rusiji in na Češkem rodila en Kundera in en Solženicin. In še nekaj velikih ljudi, ki jih je sproduciral real-socializem. Toda peščica velikih ustvarjalcev ne opravičuje dejstva, da je večina ljudi v real-socializmu postala poslušna, upogljiva in nekritična. Skratka, razsebljena. V tem smislu se

dukcijskimi sredstvi in da je družbena lastnina nad produkcijskimi sredstvi, kljub anomalijam real-socializma, napreden koncept. Trdim tudi tokrat, da je kapitalizem grajen na sebičnosti in požrečnosti in da je zahodna demokracija v veliki meri farsa. Trdim predvsem, da je kapitalizem zlo in da zahod že davno ne ponuja več nobenih odgovorov, da celo njegovi vodilni govorniki, npr. William Buckley, priznavajo, da nima svoje eshatologije, da je vrednostno shiran. Meni je šlo v kapitalizmu bolje, kot mi gre v socializmu. Moj praded je bil kapitalist, prav tako moj ded. Je že tako, da mora vsak rod tudi skozi razvojno fazo pridobitništva in kruhorstva.

Lep pozdrav,
B. M. Zupančič

popolnoma strinjam z mislijo Petra Kovačiča, da je real-socialistična represija razseblila človekovo osebnost.

Z Vami se verjetno ne bi strinjali tudi svoji političnih zapornikov, ki so umrli na Golem otoku, in še na tisoče žrtev po vsem svetu, ki so morali trpeti zato, ker mislijo drugače. Vašega stališča, po mojem mnenju, ne opravičuje niti dejstvo, da se proti členu 133. profesionalno borite.

Trdite, da mi vsi, ki smo rojeni v socializmu, v resnici sploh ne vemo, kaj imamo. Mislim, da zadostuje že pogled v časopis, če hočemo videti, kaj imamo: povprečne plače okoli 100 dolarjev, na desetine smrtnih žrtev v nacionalnih konfliktih, montirane procese proti drugače mislečim, policijske pendreke in tanke, strah pred bratomorno vojno, uničeno prirodo.

S tem Američanom prav gotovo nismo nevarni.

Kot pravite, cenjeni B. M. Zupančič, sta se skozi fazo kruhorstva namesto Vas prebila že Vas ded in praded, ki sta bila kapitalista. Bojim pa se, da se pravo obdobje kruhorstva za nas mlade šele začneja.

O tem, kaj je kdo izmed naju mislil, rekel in napisal, naj presodi bralec sam na podlagi članka, ki sem ga objavil v Tribuni št. 3-88/89, priloženega stenogramu in Vašega pisma.

MATJAŽ ŠUEN

Medtem ko v Ljubljanskih kinotih vrtijo razne *Michael J. Foxe* in podobne trivia stvari, se snemajo zanimivi filmski projekti ★★★★★ *Pascal Bonitzer* in *Jacques Deray* sta napisala scenarij za film **Bois noirs**. Snemati so začeli novembra, v glavni vlogi pa bo igrala *Beatrice Dalle* ★★★★★ *Jonathan Price*, ki se ga vsi spomnimo iz *Gillamovega Brazila*, bo zaigral v filmu **The Rachel Papers** ★★★★★ *Bertrand Tavernier* bo kmalu posnel novi film: **La vie et rien d'autre**, zaigral bo *Phillippe Noiret* ★★★★★ *Gerard Depardieu* in *Micheline Presle* bosta zaigrala v novem filmu *Alaina Resnaisa*: **Je veux rentrer à la maison**. To bo prva *Depardieova* vloga v angleščini ★★★★★ *Milos Forman* še vedno snema film **Valmont** po *Laclosovi* predlogi ★★★★★ *Theresa Russell* bo nastopila v novem filmu *Nicholasa Roega* **Chichago Loop**. Scenarij je napisal *Paul Theroux*, ki so mu pri Založbi obzorja v Mariboru pred kratkim izdali roman **Obala komarjev** ★★★★★ Po uspelem **Beetlejuice** bo *Tim Burton* posnel film **Batman**, adaptacijo znane risanke. Še dva igralca: *Jack Nicholson* in *Michael Keaton* ★★★★★ *Mickey Rourke* in *Barbet Schroeder*: film **In the Life** ★★★★★ *Spielberg* končuje snemanje **Indiana Jonesa III**. Jonesovo familio bo počastil tudi *Sean Connery* kot Jonesov oče. Distribucijo je prevzela družba Paramount, v ameriških kinih pa se bo film pojavil poleti 1989 ★★★★★ No, da pri nas ne bo prehudo, v Mladininem kinu Vič bojda obljublajo prvo res zanimivo premiero in double bill: **Down By Law** *Jima Jarmusha* ★★★★★ V Kinoteki so od sedmih *Paradžanovih* filmov pokazali v t. i. retrospektivi samo dva, res malo ★★★★★ v sredo, 21. decembra bomo gledali *Murnaua* in njegovega **Fausta**, v pon., 26. 12. omnibus **Ljubezen pri dvajsetih** (*Truffaut, Rossellini, Ishihara, Wajda...*), v torek, 27. *Pollackove* **They Shoot Horses, don't they**, v petek, 30. 12. **Velikegadiktatorja** ★★★★★ in ničveč zanimivega ★★★★★ V Kinoteki še vedno ne marajo *Woody Allena*, *Romana Polanskega*, po novem tudi *Kena Russela* in tako naprej ★★★★★ Škoda ★★★★★ V Francoskem kulturnem centru bodo 5. januarja začeli z retrospektivo filmov igralca *Jeana Trintignanta*. Najprej **In bog je ustvaril žensko** z *Brigitte Bardot*, potem **Policijska storija** z *Alainom Delonom* ★★★★★ V CD-ju bo v sredo, 21. decembra koncert ob 80-letnici smrti *Oliviera Messiena*, zaigrali bodo njegov **Kvartet za konec časa** ★★★★★ Potem trivia, *New Swing Kvartet* in koncert sakralnih pesmi, potem večer popularnih opernih zborov ★★★★★ v četrtek, 29. 12. obetaven koncert Slovenske filharmonije. *Uroš Lajovic* bo interpretiral *Mahlerjevo Tretjo simfonijo* ★★★★★ Za novo leto pa spet trivia ★★★★★ **Bikec Ferdinand** bo zabaval otroke vse do novega leta ★★★★★ 24. decembra bo spet bukvarna ★★★★★ V nedeljo, 8., in še dva dni **Rocky Horror Show** *Andreja Rozmana Roze and Company* ★★★★★ Od 9. januarja naprej pa *Italijanski film* ★★★★★ Obvezen je ogled razstave **Dube Samolec** ★★★★★ V Benetkah si lahko v Palazzo Reale ogledate tudi razstavo **Bonarda**, do 3. januarja ★★★★★ Ali pa skočite v Zagreb in si ogledate kakšno igro, opero, greste na koncert. Najprej malo trivie s *Pavlom Koganom*: **Rossini, Bizet...** z Zagrebškimi filharmoniki v *Vatroslavu Lisinskem*, 23. 12. ★★★★★ potem pa še malo *Johana Straussa* s **Kazushi Onom**, 30. 12. V Teatru ITD 22. 12. *Miro Gavran* in njegove **Ljubezni Georgea Washingtona**, potem pa 27. in 29. 12. *Queneau* in njegove **Vaje v slogu** ★★★★★ V Gavelli 22. in 23. 12. *Dušan Jovanovič* in njegov **Viktor ali dan mladosti**, pred koncem decembra pa kot za nalašč *Miroslav Krleža* in njegova drama **Vagoniji** ★★★★★ NHK 24. 12. *Luigi Pirandello*, 28. 12. pa **Čarovnice iz Salema** *Arthurja Millerja* ★★★★★ V Ljubljani greste lahko dvakrat, najprej 21., potem pa 28. 12. na *rocky-revival, fifties, sixties itd.* žur v *Stari Glej*, z bendom **Mad dogs**. Žur se začne ob 21-h ★★★★★ Odpira se klubski prostor za mlado muziko, v KUD-u *France Prešeren*. Koncerti skupin **Demolition Group, Quatebriga, Let 3, Lolita, Idijoti, Grč** in tako naprej ★★★★★ Prostora je za do 300 ljudi. Predprodaja kart v ŠKUCU, galeriji.

Že ploska noga je dovolj za prepoved vstopa med gasilce...

Če bi bila navadnim smrtnikom poslana pot z vsakovrstnimi nezaslužnimi privilegiji ne glede na kar koli, če bi se morali tudi oni šolati v politični šoli Josip Broz Tito v Kumrovcu, tudi ne bi imeli pojma o pojmu. Že res, da imajo mladi aparatčiki na voljo vse, kar si srce poželi – knjige, sodobne učilnice, najboljše profesorje iz cele Jugoslavije, in da jih vrhu tega z aktualnimi političnimi dogodki seznanjajo še najvidnejši politični maherji. Že res, da jim je omogočeno bivanje v pogojih hotela A kategorije, da imajo polno plačan penzion, da jim dajejo denar za vožnjo domov plus žepnino, da ves čas šolanja prejemajo še plačo od doma, da njim na čast prirerajo kulturne prireditve in ekskurzije. Že res, da imajo na voljo sodobno opremljene telovadnice in športne terene. V šoli celo simulirajo njihov bodoči položaj vodilnih kadrov, kar pomeni, da jih nihče sploh ne ocenjuje... Vse to je res. A prav iz tega grma tudi zaudarja.

Prav zato, ker jim je tako poslano, nas ne sme čuditi, da so bili številni tečajniki le redki gostje učilnic maršalove politične šole. S svojimi mercedesi so se raje vozili v Zagreb ali Trst. Zato nas tudi ne sme čuditi, če se jih vsaj četrtina (po internih ocenah) ni učila ali se jih je učila slabo. Kot nas tudi ne sme čuditi, da so se mnogi naučili narobe, da se je JBT spremenila v svojevrstno šolo kriminala, tako da se kasneje niso ravno izkazali na delovnih mestih ali so celo sodelovali pri različnih malverzacijah. Samo iz ene generacije tečajnikov so bili aretirani in obsojeni trije, še več pa je bilo takšnih, ki so odstopili s položaja ali bili z njega prisiljeni odstopiti. In to v državi, v kateri so oblastniki zaščiteni pred odgovornostjo kot pande pred iztrebljenjem.

Oblatiti, onemogočiti, osmešiti, kritizirati... takšne voditelje – to zna vsak! Tu lahko le pritegnemo doktorju Kmeclu. Zaupati jim in jim verjeti – za kaj takšnega pa rabi človek že zelo bujno domišljijo, neizmerno voljo ali pa vsaj eno zelo konkretno podkupnino.

Kako uresničiti štiri modernizacije, tri reforme, dve poti in en izhod v krizo? To je vprašanje, ki zadnje čase najbolj muči naše modro vodstvo. Prav veliko izbire, roko na srce, nimajo. Številni kritiki našega sistema, ki se tega ne zavedajo ali nočejo zavedati, se s tem radi okoriščajo. Lahko je njim iz auta kibicirati, kako bi bilo treba voditi spopad, v katerem smo v vsakem primeru obsojeni na končni propad! Po revoluciji je lahko vsakdo general.

Ne preostane nam nič drugega, kot da se v celoti strinjamo z mislijo, ki jo je dr. Matjaž Kmecl, član predsedstva CK ZKS izrekel na proslavi od 125-letnici pedagoškega šolstva v Mariboru:

»Žal prevladuje vtis, da slovenska politična alternativa že ne ve več, kaj bi počela, da bi ga (to vodstvo namreč, op.p.) definitivno odpravila kot dogmatično in šlevasto obenem (kar je že samo na sebi težko razumljivo). Volitve razglashajo za prevaro – ZK pa priznava, da je volilni sistem slab, in da ga je treba čimprej spremeniti, obenem pa se zavzema za človeka, ki ni član ZK, ki je poštenjak in strokovnjak – skoraj bi bilo mogoče reči, da ima samo to napako, da ga podpira ZK. Na pohodu je ničkoliko demagogije in populizma.«

Prav res! Kot da so komunisti krivi za to, da v njihovih vrstah ni poštenjakov in strokovnjakov! Kot da so kdaj bili!

...politik pa je lahko prav vsak bedak

A pojdemo dalje. Samozvani alternativci kaj radi kritizirajo brezizhodno ekonomsko situacijo, stanje, za katerega je izraz kriza zgolj neboljšen evfemizem. Kot da bi bilo naše modro vodstvo kaj krivo! Spet lahko le pritegnemo doktorju Kmeclu. Še posebej glede na to, da tudi sami komunisti kritizirajo jed, ki so jo zakuhal. Kot da se oni ne bi zmrdovali nad ogabno jedjo, ki so nam jo pripravili in servirali! Kako ozkosrčno. Kot da so oni krivi, če posvetna eshatologija v pogojih samoupravnega socializma ne usmerja k podjetništvu in ekonomičnosti. Sicer je že res, da je podjetniški duh lastnost družbe, ki je analogna lastnostim, ki jih sistemski teoretiki odkrivajo pri vrsti naravnih sistemov. A kaj bi sedaj jadikovali nad tem? Se bomo pritoževali, da pri nas te analogije ni, da smo nenaravni? Nikakor ne!

Znašli se bomo po svoje. Že dandanes je vsakomur jasno, da država pri nas večino denarja zasluži s pijanci, kadilci in tistimi, ki si še lahko privoščijo nakup avtomobila. Stvar je torej jasna – če se hočemo še razvijati, moramo čimbolj spodbujati ptije, kajenje in cruising. Do treh reform s tremi razvadami! To mora postati naše geslo.

Da pa se ne bi ves denar porabil za vojsko, politike nerazvitih območij in zvezne apetite, je treba aktivirati tudi mehanizme za odtekanje teh sredstev na nižje nivoje. Najbolj znana je metoda, sicer prvič uporabljena na OI v Sarajevu, kasneje pa še na štirih športnih prireditvah in na proslavi 200-letnice Vuka Karadžića. Država sprejme predpis, s katerim se del denarja, ki je namenjen njej, nameni za neproračunsko porabo. Zadnji takšen primer je bila zagrebška univerzijada. Z denarjem, ki je pritekel v sklade organizatorjev so obogatili številni posamezniki, klubi, sponzorji, slučajni mimoidoči in nenazadnje tudi prestolnica Hrvaške sama.

Pomembni inovatorji v pretakanju političnega kapitala so prihajali, zanimivo, v zadnjem času predvsem iz Bosne. Začel je Mikulić z že imenovano zimsko olimpijado, nadaljeval Abdić z menicami Agrokomerca, nadaljeval pa Bijedić (Buhradin in ne morda pilot Džemal) s pranjem dolarjev.

Nisem zmanjšal ugleda Jugoslavije...

...je dejal Janez Stanovnik po svojem neortodoksnem in provokativnem obisku ZDA konec novembra. Kako resnično! Že čez nekaj dni, v začetku decembra, se je namreč izkazalo, da se ugleda Jugoslavije ne da več z ničemer zmanjšati.

Ameriška policija je aretirala generalnega konzula Jugoslavije v Chicagu, potem ko so ga zalotili (red-handed!) pri kriminalnem dejanju. Obstaja utemeljen sum, da je Buhradin deloval kot kurir ameriške mafije. Ameriške oblasti so ga osumile tihotapstva in pranja denarja.

Zanimivo je, da je v afero vpletena tudi Ljubljanska banka, sicer že znana iz proslule menične afere. Predsednik te banke Metod Rotar nam je ob tej priliki zaupal:

»Naša banka je čista.« Kako bi ne bila, ko pa so očitno tako vestno prali denar?

Druga afera naših ambasadorjev dobre volje, to pot v daljni Avstraliji, ni vredna omembe. Očitno je namreč, da je šlo za vremenski, ne pa politični incident.

Kaj se je pravzaprav zgodilo? Naš prosti strelec iz konzulata v Sydneyu ni vedel za visok zračni pritisk, ki je tam sicer povsem običajen. Ko je skupina desetih ali petnajstih teroristov, fašistov in ustašev, premeteno preoblečenih v najstnike, premišljeno vdrla na vrt konzulata, da bi poteptala rože na gredi, zastavo na drogu in slavo na preizkušnji, je že imenovani prosti strelec, nič hudega sluteč streljal v zrak. Vendar pa se je krogla zaradi prav tako že omenjenega visokega zračnega pritiska odbila nazaj in ranila petnajstletnega terorista Josipa Tokića sredi njegovega nečednega opravlja.

Da je v takšnih primerih odločilno vreme, ne pa politika, je pri nas že dolgo znano. Vzemimo za zgled samo zadnji primer iz Ljubljane. Na seji IS SML so sprejeli sporočilo, v katerem je med drugim rečeno, da o zraku v Ljubljani odloča predvsem vreme. Tako. In če smo se s tem lahko sprijaznili Ljubljanci, se bodo pa še prebivalci Sydneya.

Dogodki zadnjih dni so eksplicitno potrdili dejansko stanje in položaj, ki ga Jugoslavija zavzema v mednarodni skupnosti. Ne glede na navidezno dobre jugoslovanske politične stike z večino držav na svetu se v praksi demonstrira njihovo omalovaževanje te balkanske politične tvorbe, in to že z njihovim odnosom do jugoslovanskih državljanov. Če sedaj pustimo ob strani vse to, kar se je dogajalo v deželi koal in kavbojskem imperiju in malo bolj osvetlimo en sam dogodek, ki ponazarja vso bedo in sramoto, ki se drži imena Jugoslavija v svetu.

Tako je dovolj evidenten dokaz tega, kako nizko se nahaja Jugoslavija na svetovni lestvici ugleda, nedavna zavrnitev vstopa jugoslovanskih državljanov z veljavnimi vizami v Izrael. Resda med državama ni diplomatskih stikov in morda je delno ta zavrnitev tudi posledica dejstva, da je Jugoslavija priznala pred kratkim ustanovljeno t.i. palestinsko državo. Vendar je dokaj nenavadno, da država, ki je za južnoafriško republiko najbolj politično izolirana država na svetu, s takim dejanjem pravzaprav prolongira stanje brez uradnih političnih stikov z eno izmed članic tistega dela mednarodne skupnosti, ki ni diplomatsko povezana z Izraelom. Očitno lahko to pomeni samo eno, to je da se je Jugoslavija v svetu znašla na tisti točki, ko jo lahko skoraj že vsakdo opljuva in obrca, edino kar v odgovor lahko stori ona, pa je, da tistega, ki kaj takega počne, brezuspešno obstreljuje s celotnim diapazonom diplomatske leksike, ki pa glede na njen sedanjí položaj ne pomeni dosti več kot besede pijančka v vaški krčmi, ki se mu vsi smejejo ter ga nihče ne jemlje resno.

The roots

Do takega stanja pa niso pripeljali ne demokratizacija odnosov v Jugoslaviji, ki jo jugo dogmatiki često obtožujejo »sramotenja in rušenja lastne države«, in ne nastopi nekaterih naših politikov oz. javnih delavcev v tujini, ki so odkrito spregovorili (npr. Stanovnik) o realnosti stanja pri nas. Glavni krivci tega, da so nas v svetu skoraj že popolnoma odpisali in pozabili, so locirani v tistih sferah, odkoder so ves čas prihajale afirmativne ocene našega idejno-vrednostnega sistema, ki je, dokler je živel na tuj račun, nekako še uspel preživeti, ne da bi se resneje pokazala njegova protislovja. Ko pa ga je kriza dodobra oglodala, se je pokazal njegov skelet v vsej svoji nepravilni zasnovi, kot so ga postavili naši veleumni politični arhitekti. Najmanj koristi od nadaljnjega vztrajanja v tej smeri ima vsekakor Jugoslavija kot zveza federalnih enot, toda zato ker politična elita še zmeraj vztraja pri bedastem priseganju na že zdavnaj preživete ideje, ostajamo čedalje bolj na marginah svetovnega povezovanja in sodelovanja.

What to be done

V vsej zadevi niso toliko sporne ideje, ki so se v praksi izkazale za neprebavljive, včasih pa tudi neuporabne. Problem, ki se ga večina ljudi ne zaveda, je kako vzpostaviti adekvatno relacijo med posameznikom in kolektivom. Tako bi najprej morali odpraviti razne jugo boljševiške »bratske« teorije o skupnem življenju narodov v večnarodni politični tvorbi, ki jih determinira tudi njihova kulturna polimorfnost. Nadomestile naj bi jih predpostavke obče človeškega, ki gradijo na posamezniku kot središčni točki človeške družbe ter bi se na podlagi teh predpostavk lahko oblikovali kvalitativno povsem novi odnosi med ljudmi in narodi. S tem pa, ko se ustvarjajo razni nenaravni kolektivi, ki so v veliki meri tudi posledica dolgoletne idejne karantene v Jugoslaviji in se pojavljajo kot poskus udejanjanja z vulgarizirane razredne teorije in manipuliranja z zavestjo o narodni pripadnosti, se pri posamezniku pojavlja občutek nujnosti pripoznavanja samega sebe k enemu od teh kolektivov. Tako nekdo, ki dela, ni več on, ampak je proti svoji volji umeščen v »delavski razred« ter s pomočjo raznovrstnega manipuliranja postane pripadnik določene nacije, ne naroda. S tem pa je ta posameznik postal del amorfne mase ostalih posameznikov, ki to niso več, in s tem se preneha njegovo bivanje na višji stopnji avtonomije. Sama kolektiviteta pa v veliki meri nezavedno postane njegov Jaz.

Tako se odpira nova in najbolj pereča dimenzija jugoslovanske krize, ki se reflektira v tem, kako vzpostaviti »novega človeka«, ker bi se s tem, da bi mu odvzel kolektiviteto, ki mu je vsiljena, začel odvijati cel klobčič problemov, ki nas danes pestijo. Zdi se mi, da bi bila ena od najpomembnejših stvari, da bi s tem, ko bi se posamezniku dovolilo oblikovanje lastnega miselnega horizonta, začelo počasi premagovati pomanjkanje idej, ki je veliko bolj boleče za to državo, kot pa pomanjkanje kapitala. Pomembno je tudi, da bi se z večjo stopnjo posameznikove avtonomije zmanjšala možnost politične manipulacije, ki v današnjem času zavzema razsežnosti, ki bi nam jo zavidali mnogi politični sistemi z dosti daljšo politično-zgodovinsko eksistenco. In nenazadnje bi se znotraj družbe začeli tvoriti bolj zdravi medčloveški odnosi, ki bi bolj temeljili na odnosu posameznik-posameznik, ne pa tako kot danes, ko ti odnosi bazirajo v glavnem na odnosu posameznik kot član enega kolektiva-posameznik kot član drugega kolektiva. Zatorej je za novi image Jugoslavije v svetu nujno potreben pravi kopernikanski obrat v pojmovanju posameznika in njegove vloge v soustvarjanju skupnosti, v kateri le-ta je. Treba je enkrat za vselej odpraviti geslo vsi za enega, eden za vse v njegovem duhovnem smislu in dati novo vsebino jugoslovanskim poskusom izhoda iz krize z geslom eden za enega, vsi za vse. To geslo pa je mišljeno tako, da se vsakdo nauči spoštovati avtonomnost drugega, in da se Jugoslavija vsebinsko, ne normativno, spremeni v zvezo svobodnih posameznikov in narodov, ne pa v zvezo nacij, ki naj bi si lastile pravico zastopanja posameznika v odnosu do drugih v Jugoslaviji, samo zaradi posameznikove navezanosti na kulturno-zgodovinsko izročilo nekega naroda. Ob koncu bi rad spomnil še na to, da je Dušan Makavejev nekoč dejal, da če bomo prišli v komunizem, bomo tja prišli samo v parih in ne v bataljonih. Jaz pa menim, da je zaradi očitnih težav, ki so nastale v zadnjem času pri bolj natančnem lociranju obdobja komunizma v prihodnosti, bolj potrebno, da gremo predvsem naprej in to kot posamezniki.

JURE RIFELJ

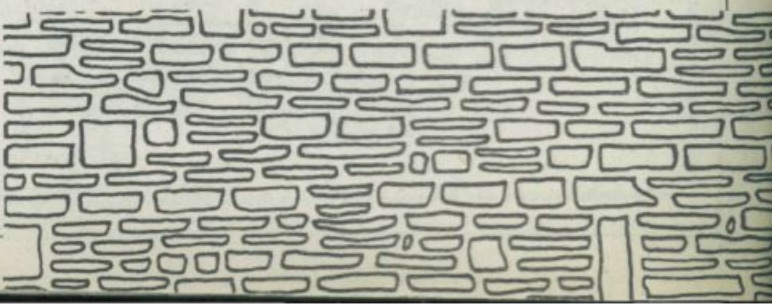

foto Borut Krainc

UVESTI DVOSTRANKARSKI SISTEM IN SVOBODNE VOLITVE

Slovenski ustvarjalnosti je bil po drugi svetovni vojni zadan udarec, od katerega si še sedaj nismo opomogli. Krivec za to je predvsem politični sistem, ki zatira samoiniciativnost in svobodo razmišljanja. Človeka nenehno zasipa z ideologijo, zaradi česar postaja upogljiv in poslušen.

O tem je razmišljal dr. Alojz Križman, rektor mariborske univerze. V svojih javnih nastopih se vselej zavezuje za duhovnost, sproščenost in svobodomiselnost, tako človeka kot Univerze in družbe v celoti. V pogovoru je dobre volje in nasmejan, vedno pripravljen na kakšno šalo. Na slovensko stvarnost gleda pronicljivo in kritično, vendar nikdar ne pomišlja, ko je drugače mislečemu treba priznati kakšno kvaliteto.

TRIBUNA: Katere so po vaše temeljne kvalitete, ki bi jih morala imeti sleherna univerza?

Ena od teh kvalitet je duhovnost. Univerza je nadgradnja družbe in njena osnovna naloga je, da razvija duha. To pa je mogoče le v sproščenem, odprtem ozračju, v katerem univerza, neobremenjena s vsakdanjimi dogajanjem in političnimi ideologijami, z vso svojo znanstveno avtoriteto razvija mišljenje. Pomembno je, da se upoštevajo različna mišljenja, kajti le ta pot vodi k napredku človeka in družbe kot celote. To velja za vse znanstvene discipline, tako za naravoslovne kot družboslovne.

Za kvalitetno delo na univerzi je pomembna tudi svoboda človeka. Govorim o človekovi notranji svobodi, kajti o absolutni bi bilo težko govoriti. Pod notranjo svobodo razumem svobodo duha, izražanja, svobodo misli. Brez teh kvalitet človekova kreativnost ne pride do izraza.

TRIBUNA: Za znanstveno in izobraževalno delo je torej potrebna integralna osebnost?

Celovita osebnost je pojem, ki ga v družbi velikokrat napačno razlagajo. Mislim, da je treba izhajati iz izobrazbe človeka. Če je človekovo gledanje, razmišljanje in vedenje bolj široko, potem smatram, da lahko govorimo o integralni osebnosti človeka. Težko pa je govoriti o absolutni integralni osebnosti, ker je verjetno ni. Vsak je obremenjen z disciplino, s katero se znanstveno ukvarja. To seveda zahteva določen čas in za dodatno izobraževanje ostane često le malo časa. Za celovito osebnost pa je pomembno, da je izobražena na več področjih, ne le na enem. Osebnost se začne graditi na podlagi vzgoje in izobraževanja, ki ga je bila deležna do trenutka, ko je dozorela. Nekateri ljudje dozoriijo pri šestnajstih letih, drugi pri dvajsetih, tretji pri štiriindvajsetih, nekateri pa nikdar.

TRIBUNA: Katera znanja sodijo v celovito izobrazbo človeka?

Po moje bi morali imeti ljudje čim širšo osnovno izobrazbo, pri kateri jih ne bi smeli obremenjevati s vsakovrstnimi enciklopedičnimi znanji, z vsemogočim pragmatizmom in tehnicizmom, kar je prineslo usmerjeno izobraževanje. Celovita izobrazba bi morala izhajati iz celovitega filozofskega razmišljanja o svetu, ki pa seveda mora bazirati na raznih znanjih. Danes ne moremo filozofirati o družbi, če ne poznamo osnovnih matematičnih in fizikalnih zakonitosti. Potrebno je dobro znanje materinega jezika, poznavanje književnosti in znanje najmanj enega svetovnega jezika. Tako lahko človek z branjem tuje literature že v mladosti spremlja dogajanje po svetu. V vsakem jeziku je odsev določene duha in okolja, kar še prispeva k širini znanja.

TRIBUNA: Kaj storiti, ko obstanemo pred vprašanjem, kateremu s svojim znanjem in izobrazbo nismo kos?

Človek, ki razmišlja, sam pri sebi vselej naleti na vprašanja, na katera si enostavno ne zna odgovoriti. To se dogaja vsakemu človeku, že od mladih let naprej. Tako prihajamo v področje transcendentnega. V naravi je vrsta dogajanj, za katere nimamo pojma. Nisem mnenja, da gre za nadnaravne pojave, temveč le za določene naravne zakonitosti, za katere je naše znanje pač preskromno, da bi ta dogajanja v celoti dojeli. To velja tako za posameznika kot za celotno znanost na sploh. Sprašujem se, ali je sploh princip našega razmišljanja v sami osnovi pravilen, ko pristopamo k raznim problemom. Mi se zmeraj postavljamo v določen čas in prostor. Vendar se sprašujem, ali je naše dojemanje časa pravilno ali ne.

Do stvari, ki si jih ne znamo razlagati, je treba imeti zelo odprt odnos, pa najsi gre za filozofska ali religiozna vprašanja. Te stvari je treba sprejemati, o njih razmišljati in jih vključevati v naš spoznavni proces. Tudi v religiji, ne samo v krščanski, so izjemna filozofska dognanja, ki nas silijo v razmišljanje. Res je, da so nekatera religiozna spoznanja odraz časa in prostora, v katerem je religija nastajala, vendar nosijo v sebi trajne in večne resnice, ki nas vselej nagibajo k razmišljanju. Zanimivo je, da so vse religije grajene na moralni človeka in ne na ekonomskih ali političnih interesih. To pa je tisto, kar je v njih privlačno in stalno.

TRIBUNA: Govoril iste o ustvarjalnem in celovitem človeku. Ali smo Slovenci takšni?

Kljub nekaterim kritičnim gledanjem mislim, da slovenska duhovnost ima svojo raven. Zgodovinsko gledano iz Slovenije izhaja mnogo velikih osebnosti, mislecev in ustvarjalcev. Slovenski narod ima tradicijo v ustvarjalnosti. Po drugi strani, če pogledamo slovenskega človeka, vidimo, da je bil skozi vso zgodovino povezan s svojo zemljo in jo skrbno obdeloval. Je priden in deloven, kar pomeni, da je slovenski človek v svojem elementarnem bistvu ustvarjalen. Kljub stalni ogroženosti je slovenski narod ohranil svojo samobitnost in kulturne vrednote. Tako je dokazal, da lahko s svojo ustvarjalno energijo kroji svojo usodo tudi v bodoče.

TRIBUNA: Kako pa je s slovensko ustvarjalnostjo danes?

V zadnjih štiridesetih ali petinštiridesetih letih je prišlo do zavore v slovenski ustvarjalnosti in samobitnost človeka je bila ogrožena. Zakaj? Vsiljevati človeku nekaj, kar ne sprejema, ga neprenehoma voditi, ga zasipati z določeno filozofijo in ideologijo – to postopoma vodi do tega, da človek postane poslušen in da ne kaže več iniciative. Če pa zmanjka samoiniciative, pa seveda tudi ustvarjalnosti več ni. S političnim sistemom smo zadušili svobodo in razmišljanje. To je vzrok, da smo kot narod v ustvarjalnosti padli. Kot družba danes nismo samoiniciativni in ustvarjalni, nimamo energije, da bi naredili kaj več. Smo pod streho ideologije, ki želi vse usmerjati. Ideologija ne pusti, da se sami usmerjamo in razvijamo, ampak nad nami drži nekakšno ideološko streho. Izpod te strehe ne spusti nikogar, kakor da bi se bala, da bo na koga padel dež in da se bo ta na dežju stopil. Naša politika s svojo ideologijo drži dežnik nad slovenskim narodom in izpod njega ne sme nihče stopiti. To pa ne vodi nikamor. Vedno večja bo utesnjenost pod to streho. To tesnobo občutimo vsi. Človek enostavno ne more stopiti izpod te strehe in hoditi po svoji poti.

TRIBUNA: Kako lahko Slovenci dvignemo svojo ustvarjalnost?

Mislim, da znotraj monolitnega političnega sistema, ki ima ideološki nadzor nad vsem, zelo težko pride do širše kreativnosti naroda kot celote. Znotraj takšnega monolitizma imajo le posamezne osebnosti možnost, da se približajo v svetovni vrh znanosti

in umetnosti. Ne bo pa širše kreativnosti, ki jo potrebujemo za napredek v družbi. Velikokrat se zgodi, da se tudi naši vrhunski ustvarjalci umaknejo v tujino, ker se pri nas počutijo utesnjene. Ko pa pridejo nazaj slavni in uveljavljeni, se ustimo, kako velike so pri tem naše zasluge.

TRIBUNA: Kje vidite možnosti za napredek slovenskega naroda kot celote?

Nujno je potrebna sprememba političnega sistema. Partija govori o sestopu z oblasti, vendar jaz osebno v to ne verjamem. Tega si sploh ne znam predstavljati, kajti v svetu ne poznam sistema, kjer določena politična stranka ne bi bila na oblasti. Avantgarda nam obljublja sestop z oblasti, vendar pa nikdar ne pove nič jasnega, kaj bo potem, ko bo sestopila. »Sestop partije z oblasti« in »socializem po meri človeštva« sta zgolj frazi, ki jih določen čas uporabljamo v sredstvih informiranja. To pa ne vodi nikamor naprej.

AD: Uvesti dvostrankarski sistem 2

Mislim, da bi morali v tem trenutku dovoliti ustanovitev še ene politične stranke. Ne potrebujemo deset ali petnajst strank, toda ZK-ju bi morali postaviti nasproti politično konkurenco, tako da bi se počutila ogroženo. Če bo nasprotna stranka dokazala javnosti, da ZK dela slabo, potem je jasno, da ta na naslednjih svobodnih volitvah ne bo imela nobenih izgledov. Veliko govorimo o konkurenci na trgu, o konkurenci znanja in podobno, toda o konkurenci političnih idej ni slišati ničesar. To pa je popoln nesmisel. To pomeni, da družbi ne želimo razvoja.

TRIBUNA: Ali se da strpati v isti koš tržne zakonitosti in politični monopolizem?

Ne. Osebno sem močno razočaran nad sprejetimi ustavnimi amandmaji, ki to dopuščajo. Svobodni trg zahteva svobodnega človeka, kajti le svobodni človek je lahko ustvarjalen. Trg pa stimulira le ustvarjalne, delovne in sposobne. Za tržno gospodarstvo potrebujemo svobodnega človeka in svobodno družbo.

TRIBUNA: Ali ustavne spremembe prinašajo slovenskemu narodu tudi izgubo suverenosti?

Slovenci smo del svoje suverenosti z ustavnimi spremembami prav gotovo izgubili in naj me nihče ne prepričuje, da ni tako.

TRIBUNA: Ste lahko bolj konkretni? Kaj smo izgubili?

Gre za vprašanje, kdaj je zvezni zakon nad republiškim zakonom. Do sedaj so bili republiški zakoni tisti, ki so imeli vso prioriteto, sedaj pa v določenih primerih to postajajo zvezni. Gre tudi za nekatere sisteme gospodarske infrastrukture, ki bi naj bili od sedaj popolnoma centralistično vodeni. Mislim predvsem na železnice in pošte. Dvomim, da bodo ti sistemi na tak način funkcionirali. Prinašali bodo velike težave, izgube in nesoglasja. Suverenost izgubljamo tudi z enotnim davčnim sistemom, ter na področju sodstva. Vsaka republika je na ta način izgubila nekaj svoje suverenosti. Jasno je, da se Slovenija temu najbolj upira, kajti najbolj razvitemu centralizmu prinaša le to, da mu bodo še več jemali.

TRIBUNA: Kaj nam prinaša nov način financiranja armade?

Financiranje armade je velik paradoks. Sedaj smo del financiranja iz obremenitve dohodka prenesli v prometni davek. Jasno pa je, da se tam, kjer je višji narodni dohodek, obrača tudi več denarja. Tako smo spet na istem. Slovenci bomo po državljanu dali več, toda po drugi poti. Zaradi tega bodo v tej državi večna nezaupanja, nesoglasja in nasprotovanja, ker čistih računov pri

nas nikdar ne bo. Vsi pa vemo, da če želimo biti dobri prijatelji, moramo imeti najprej čiste račune. Do čistih računov bi prišli, če bi vsaka republika za armado in federacijo prispevala po številu prebivalcev. Bolj delovnemu, ustvarjalnejšemu in pridnejšemu nima nihče pravice več jemati. Tak način financiranja je edini način, da se pri nas kaj spremeni. Tako bi bili nekateri ostali narodi veliko bolj obremenjeni z dajatvami kot so danes in bi se tudi prej uprli velikim dajatvam, oziroma bolj potrudili za večjo učinkovitost svojega gospodarstva. Jemati več tistim, ki več ustvarijo in dajati potuho tistim, ki ustvarijo manj – to je ena čudna logika, ki je skregana z vsako zdravo pametjo. Vendar pa za oblast najlažja logika. Prepričan sem, da s sedanjim načinom financiranja ne bo prišlo do pozitivnih premikov v našem gospodarstvu.

TRIBUNA: Neracionalno je tudi financiranje družbenih dejavnosti?

Bolj neracionalno ne more biti. To vodi do tega, da o družbenih dejavnostih ne odločajo niti tisti, ki dajejo denar, niti zdravstvo, šolstvo ali kultura, temveč birokracija. Tej birokraciji pa dirigira politika. Na računih občinskih in republiških SIS-ov se nabirajo ogromne vsote denarja, ki se obračajo pod dirigentsko palico politike. Na obračanje tega denarja nimajo vpliva niti tisti, ki denar dajejo, niti tisti, ki ga prejema. Govoriti o izvajalcih na eni strani in porabnikih na drugi – to je ena huda potegavščina in velika farsa. SIS-om se je treba nenehno dokazovati in biti dober z njimi, da ti dajo denar. Treba se je klanjati birokratom, da dobiš tisto, kar ti je gospodarstvo že tako in tako namenilo. Na tak način je velik sloj ljudi dobil moč, kajti on razpolaga z denarjem in ta denar deli. To je zelo čudna igra, katere rezultat je, da politika upravlja in obrača denar, ki je namenjen za družbene dejavnosti.

TRIBUNA: Se pravi, da si politika na tak način polni žep?

Da bi kaj izboljšali, bi morali skrbeti velik del birokracije. SIS-e bi morali ukiniti, namesto njih pa v okviru Izvršnega sveta postaviti komiteje ali ministrstva.

Preveč imamo ljudi, ki pametno razpravljajo o tem, kako naj se denar deli. Na vseh sejah, bodisi občinskih, republiških ali zveznih, razpravljajo le o tem, kako si bodo sredstva razdelili. Nikdar pa se ne sprašujejo, kako bomo denar sploh ustvarili in ali smo ga sploh sposobni ustvariti.

TRIBUNA: Kaj pa denar za nerazvite? Ali se vam obstoječi način financiranja zdi ustrezen?

Takoj bi ukinil vsak dinar za nerazvite. Količina denarja, ki se daje v ta sklad je absurda. Ni nam potreben posrednik za prenos denarja. Prepričan sem, da obstaja interes za direktna gospodarska in kulturna povezovanja med republikami. Slovenija prav gotovo ima interes za takšna vlaganja, kajti konec koncev si mora iskati tržišče. Če Iskra želi v Prištini postaviti tovarno, potem se naj gre sama tja tudi pogovarjati, ne pa da da najprej denar republik, ta federaciji, ta spet naprej... Vmes pa se denar trikrat obrne in dvakrat izgubi, nekdo pa jasno, da zasluži. To so stvari, ki niso čiste. Brez čistih računov pa ni prijateljstva, kot sem že dejal.

TRIBUNA: Govorili ste o vsebini ustavnih sprememb. Kaj pa menite o načinu sprejemanja amandmajev? Je bil postopek demokratičen, ali ne?

Tako pomembne stvari, kot so ustavne spremembe, bi morale iti na referendum. Stvari, ki so takšnega pomena za narod, ne bi smeli pustiti delegatom v odločanje. Ne mislim tega, da naši delegati niso vredni zaupanja, saj smo jih sami izvolili. Toda sprašujem se, ali ti delegati niso bili izmanipulirani. Ali so bili pravilno informirani, ali so pravilno razumeli pomen in dolgoročnost ustavnih sprememb. Politika je storila veliko napako, da je skupščino privedla v časovno stisko. Odločati se o spremembah ustave tri dni preden se odločajo v Beogradu – to je poteza, ki daje našo politiko v zelo slabo luč. Tega si ZK, ki govori o demokratizaciji, ne bi smela privoščiti. Že več kot pred letom dni, torej

pravočasno, je Društvo pisateljev in druge skupine opozarjalo na ta problem. Tako smo imeli dovolj časa in možnosti, da se na referendum pripravimo in ljudem razložimo bistvo ustavnih sprememb. To potezo politiki močno zamerim in mislim, da je nepoštena.

Opozoril bi tudi na to, da je vsa skupščinska razprava tekla pod določenim pritiskom: Če ne bomo sprejeli ustavnih sprememb, potem bo gospodarstvo padlo še nižje.

TRIBUNA: Ali ta trditev drži?

Mislim, da to ni res. Ustavne spremembe dajejo sicer možnost, da se kaj popravi, vendar to ni dovolj. Storit bi morali še kaj več. Lahko »trgujemo« z nekaterimi stvarmi, ki zadevajo gospodarstvo, nobene pravice pa nimamo, da trgujemo z narodovo suverenostjo. To pa smo dejansko storili.

TRIBUNA: Torej je partija zadevo premišljeno staktizirala tako daleč, da nam je zmanjkalo časa za demokratično odločanje, sama pa je nastalo situacijo izkoristila tako, da je narodu plasirala prav tisto, kar je v njenem lastnem interesu?

To absolutno drži.

TRIBUNA: Nasprotniki referendumu se postavljajo s trditvijo, da ljudstvo nima pojma, o čemer bi naj odločalo in da je zato referendum nesmislen. Kaj menite o tem?

Ljudje so vsega siti. Polni razočaranja in nezaupanja do naše politike. Veliko se jih zanjo sploh ne zanima več. Zaprli so se v svoj svet, kjer se jih veliko peča s sivo ekonomijo. Ne zanima jih, ali bo slovenski narod obstajal še deset, dvajset ali tisoč let, ampak predvsem to, ali si bodo drugo leto lahko kupili nov avto. Gledano s tega stališča imajo nasprotniki referendumu prav.

Po drugi strani pa mislim, da si nasprotniki referendumu takšne arogance ne bi smeli privoščiti, kajti na primeren način bi se ustavne spremembe dale razložiti vsakomur. Za referendum bi morali pripraviti dovolj jasne, logične in nezapletene obrazložitve. Če daš preprostu človeku ustavne amandmaje v roke, je jasno, da bo le malo razumel. Mislim, da bi se v ljudem razumljivem jeziku to dalo razložiti na nekaj straneh. Narodu bi morali povedati, kaj z ustavnimi spremembami dobiva in kaj izgublja. Potem pa se naj odloči.

TRIBUNA: Kaj bi se zgodilo, če bi na referendumu ustavne spremembe zavrnili?

Prav tega se je politika bala. Tudi meni ni popolnoma jasno, kaj bi se zgodilo, če bi na referendumu ustavne amandmaje zavrnili. Verjetno bi na Slovenijo nastali hudi politični pritiski in obtožbe. Tega pa se je Partija ustrašila. Partija se ni toliko bala tega, da referendum ne bi uspel znotraj Slovenije, temveč, kako bi na to odreagirala Jugoslavija. Zavrnitev ustavnih amandmajev za Slovenijo verjetno ne bi pomenila nič usodnega, toda na nas bi usodno pritisnile druge republike.

TRIBUNA: Možnost, da bi o ustavnih amandmajih odločali na demokratičen način, je bila zapravljen že veliko prej, pred pol leta, letom, ko nismo ničesar storili, da bi ljudi informirali. Kaj pa bi lahko storili tik pred sprejetjem amandmajev, ko je bil pritisk demokratične javnosti največji?

V tistem trenutku bi morali v skupščini izvesti glasovanje o vsakem amandmaju posebej. Na tak način bi bili amandmaji, ki zadevajo gospodarstvo, sprejeti, tisti, ki pa omejujejo slovensko suverenost, zavrnjeni. To ne bi bila nikakršna tragedija.

TRIBUNA: Ali se je tudi tega politika ustrašila?

Ni treba posebej poudarjati, da našo politiko vodi ZK. ZKS pa je le del v hierarhični lestvici ZKJ in se ji je dolžna podrejati. Ne smemo biti naivni in misliti, da je bilo žarišče dogajanj pri nas v Sloveniji. Vse se je odločilo že v samem partijskem vrhu.

TRIBUNA: Torej bi težko govorili o pokončni drži naše Partije?

Obstoječi statut republiške partije vgrajuje v hierarhični sistem zvezne. Zato o kakšni samostojnosti ne moremo govoriti. Vendar mislim, da so bili neki premiki v ZKS vendarle storjeni. Počasi se uveljavlja nova miselnost, ki je povezana s kadrovskimi spremembami. Upam, da bo Partija v bodoče le začela več razmišljati o svojem bistvu in o svojem narodu.

TRIBUNA: Kaj je v ZKS prinesel Milan Kučan?

Ogromno novega, o tem ni dvoma. Je človek, ki gleda odprto, dopušča različna stališča in je tolerant. Vendar je tudi on zvezanih rok. Preko svojih okvirjev ne more iti. Kučan se trudi, da bi našel kompromis med demokracijo, ki jo na določen način podpira, in trdo partijsko politiko. Koliko je v teh kompromisih uspešen, pa je že druga stvar.

TRIBUNA: Kakšno vlogo igra v slovenski politiki armada?

Težko je reči, kakšno. Zanesljivo je le, da jo igra. Že zaradi tega, ker se je vedno smatralo, da je armada povezovalna nadgradnja naše državne skupnosti.

TRIBUNA: Ali je bila ZKS dovolj trdna v konfrontaciji s političnimi interesi armade?

Ne. Lahko bi bila odločnejša. To tudi Kučanu zamerim. Če ima namen uvajati demokratizacijo v slovenski politični prostor, potem bi moral biti tudi v teh stvareh bolj odločen.

TRIBUNA: Če ne bi šel v kompromise, bi bilo za slovenski narod še slabše, bi vam na to verjetno odvrnil Kučan?

Mislim, da so nekatera mnenja, češ da nas bodo uklonili z armado in policijo, le predsodek. Zaostritev nam je potrebna. Ne govorim o kakšnem izstopu iz federacije, kajti vprašanje je, ali je to smiselno in potrebno. Toda račune moramo počistiti. V to nas sili tudi dejstvo, da je slovensko gospodarstvo obubožano in da je brez akumulacije.

TRIBUNA: Ali ste prepričani, da takšno »čiščenje računov« ne bi prineslo represije?

Moje osebno mnenje je, da ne. Država s tako nizkim ugledom, kot je Jugoslavija, si tega enostavno ne bi mogla več privoščiti. To bi nas potisnilo izven vsake meje normalnega sveta.

TRIBUNA: Kaj bi se pa zgodilo?

Prišlo bi do močnejšega pritiska znotraj ZKJ in do zamenjave vodstva ZKS. To bi pa stvari pripeljalo spet nazaj na uhojeno pot. Bojim se, da smo v slepi ulici.

TRIBUNA: Ali je demokratizacija sploh mogoča znotraj sistema, ki eni stranki omogoča, da ima ves politični monopol in se predstavlja za avantgardo družbe?

Ne, celoten sistem je treba spremeniti, kot sem že prej dejal. Uvesti dvostrankarski sistem in svobodne volitve.

TRIBUNA: Ali smo za to zreli?

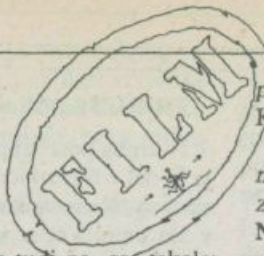
Mislim, da v Sloveniji za to izpolnjujemo vse pogoje. Partije s tem še ne bo konec. Če pa se Partija sama boji, da to pomeni konec zanjo, to pač pomeni, da tega ljudstva ni sposobna voditi.

TRIBUNA: Ali bo Partija dopustila še eno stranko?

To bi bilo zanjo samo dobro. Partija bi se morala sama izpostaviti politični konkurenci. Če tega ne bo storila, potem tudi znotraj Partije ne bo prišlo do sprememb. Tudi do demokratizacije celotne družbe ne.

MATJAŽ ŠUEN

JACK PRED

Zgodba, ki je mogoče resnična, mogoče pa tudi ne, gre takole: Pred nekaj leti je bil **Jack Nicholson** na filmskem festivalu v Torontu. Pač zato, da bi s svojo prisotnostjo počastil starega prijatelja **Warrena Bettyja**, ki je v Kanadi dobil nekakšno nagrado za življenjsko delo. Na zabavi po podelitvi nagrad k Jacku pristopi novinarka nekega časopisa – pred nekaj urami je z njim posnela intervju. Nadvse privlačna je.

»Hi, Jack,« reče. »Si za en ples?«

Nicholson ne reče nič. Ogleduje si jo podolgem in počez. Počasi. S pozornostjo.

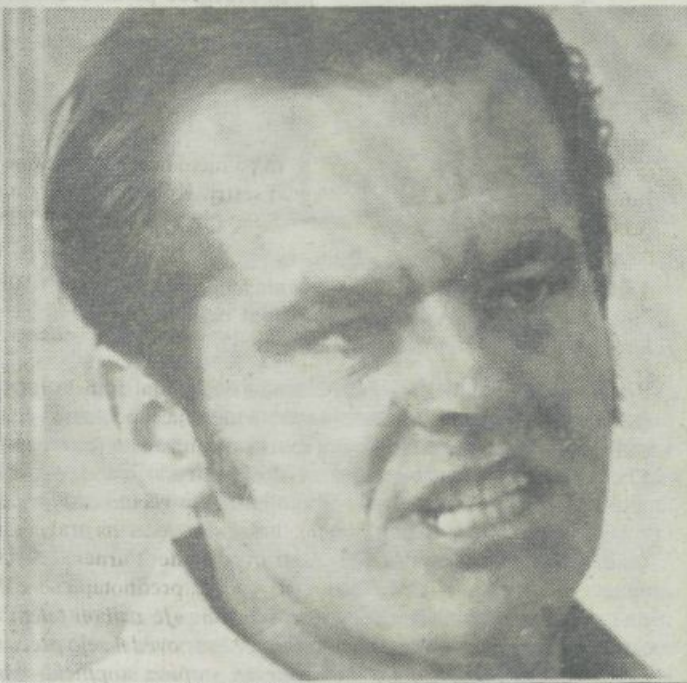
»Napačen glagol, ljubica,« reče. »Napačen glagol.«

»Napačen glagol?« ponavlja zdaj Nicholson. »No, ne vem, ali je zgodba resnična ali ne. Gotovo pa se sliši kot nekaj, kar bi lahko rekel.« Nasmehne se. Ta nasmeh. Vē, da ni pomembno, ali je zgodba resnična. »Ko se mi zdi, da me hočejo ljudje sprovcirati,

primerno reagiram.« Zmaje z glavo. »Napačen glagol, ha,« reče. Kot da bi bil zadovoljen sam s sabo. »No, to pa je poza.«

Kakšna je prava poza za Hollywood? »No, zame tale: pazi, da se ne pojaviš pred eno popoldan. Takrat se namreč vsi drugi že začenjajo umirjati.« Zasmije se. Dve popoldan je, sredo. **Jack Nicholson**, ki je – zvest svoji pozi – prišel šele ob enih, je dobre volje. Svoje pravilo prekrši samo, ko snema. Prejšnji večer so **Lakersi**, košarkarsko moštvo, katerega vnet navijač je, zmagali na pomembni tekmi. »Včerajšnja tekma je bila res izvrstna.« Nicholson, ki je navijač **Lakersov** že od leta 1972, se spusti v analizo tekme, kakšno briljantno potezo je izvedel **Michael Cooper**. Košarka je postala že prava obsedenost. V živo spremlja skoraj vsako tekmo **Lakersov**, tekme ostalih klubov spremlja na videu.

Trenutno ne snema, v kopalnici zgoraj prebira scenarije, čez nekaj časa ima srečanje s producentom **Petrom Gruberjem** in režiserjem **Timon Burtonom**. Ta pripravlja po uspehu **Beetlejuica** nov film, pogovarjali se bodo o Jackovi vlogi. Film ima delavni naslov **Batman**. »Fino se zabavam,« reče, ampak vloge se veseli. Jack je eden redkih igralcev, ki so sposobni pritegniti publiko tudi, če igrajo v nekomercialnih projektih, npr. v filmu **Ironweed**. Producent **Don Simpson** je dal sledečo izjavo: »Amerika ga obožuje.

Pripravljeni so iti gledat kateri koli film, samo, da se pojavi v njem. «**Nicholson** je – zanimivo – kritičen do nekaterih hollywoodskih produktov, npr. filma *Robocop* ali *Beverly Hills Cop II*, ampak tudi če sovraži konglomerate, ki so lastniki studijev, ne sovraži studijev samih.

Jack, ki ima na sebi črne hlače, črno mikico in espadrile, gre po cigareto. V ozadju se sliši jazz glasba, na steni visi *Piccaso*. Njegova zbirka umetnin je res nekaj posebnega, ne samo zaradi izjemnih predmetov, ampak tudi zaradi nepretencioznosti njihove razporeditve. V mestu, kjer hoče imeti večina resnih zbiralcev umetnin muzeje ali pa vsaj posebna krila znotraj svoje hiše, v katerih stalno kontrolirajo temperaturo in vlago v zraku, je **Nicholson** samo moški, ki ima na stenah svoje hiše obešene neverjetne stvari. Seveda ima tudi sam kustosa, ki skrbi za njegovo kolekcijo, v sobi lahko opazimo kataloge *Sothebyja*, a kljub temu ti takoj postane jasno, da vse te umetnine niso tu zato, da bi na nas napravile vtis. So enostavno zato, ker so **Nicholsonu** všeč.

Jack se usede nazaj v fotelj in reče: »No, ni še novega filma, nobene obletnice. O čem bi govorila? O tem, kdo sem?« Zasmije se, kot da bi hotel reči, da je to samo retorično vprašanje. No, verjetno ni bil vedno tako siguren vase, res pa je, da so mu že, ko je bil še otrok (zdaj je star enainpetdeset let in pravi, da petdesetletnica ni bila ravno prijetna), dali vzdevek *Veliki Osvajač*. Te stvari pač pridejo z leti po uspehu. Njegova prijateljica pravi: »**Jack** ve, da je ob dobrih dnevih kralj Hollywooda, ko pa ima slab dan ve, da bi lahko bil kralj Hollywooda – samo bolje razporežen bi moral biti.«

Nicholson je zrasel v svetu žensk. Vzgajala ga je **Ethel May**, za katero je mislil, da je njegova mama. In pa njeni hčerki, **Lorraine in June**, za kateri je mislil, da sta njegovi sestri. Ko je leta 1975 umrla **June**, je **Jack** – posredno, iz časopisa *Time* – izvedel, da je bila **Ethel** njegova babica, **June** pa njegova prava mama. Novica je bila zanj gotovo šokantna, toda prenesel jo je tako kot zna, kot mu omogoča izredna zmožnost soočanja z realnostjo. »Realnost obstaja. Ni odprta za interpretacije. Poskušam doseči jasnost. Jasnost zmeraj nredpostavlja tudi določeno akcijo.«

Nicholson v *Los Angeles* ni prišel, da bi postal filmski igralec. Res pa je, da se je najprej kar intenzivno ukvarjal s poolom, se pravi tudi neke vrste igranjem. Končal je na odelku za risanke v **MGM**. Kot pisarniški kader. »No, res nisem vedel, kaj bi počel. Nisem vedel, da hočem postati igralec. V **MGM** sem večino časa preživel v buljenju v zvezde. Spomnim se, kako sem ležal na travi, skozi luknjo pod vagonom poskušal videti noge **Lane Turner**.« Najbolj pa se je navduševal nad **Marlonom Brandom**, pretihotapil se je celo na snemanje *Teahouse of the August moon*. »Je najbolj talentiran igralec, kar smo jih imeli. **Warren Beatty** je to povedal zelo precizno: »Če in ko se **Brando** umakne, vsak igralec stopi za stopničko višje.«

Ko se je **Jack** odločil za igralsko kariero, je najprej vneto študiral, potem pa je začel igrati v B produkcijah z **Rogerjem Cormanom**. **Peter Fonda** se spominja: »Srečal sem ga leta 1962, ko sem delal za **Cormana**. Dosti mu je bilo že vsega. Hotel je prenehati z igranjem, napisal je scenarij z naslovom *Trip*, res izvrstno obdelavo tematike trde droge. Bil je pripravljen pisati, režirati, producirati, karkoli; potem pa smo zanj našli prostor v *Easy Riderju* (Goli v sedlu).«

Po vseh teh letih se danes zdi, da je *Easy Rider* eden tistih filmov, za katere je že vnaprej preračunano, da bodo prinesli na stotine milijonov. Toda v času snemanja se je zdelo, kot da gre še za enega v vrsti »hippy-biker« filmov. **Jack** poleg tega ni bil prvi, ki so ga izbrali za vlogo južnjaškega odvetnika **Georgea Hansona**. **Rip Torn** je za vlogo zahteval 4.500 dolarjev. Film so posneli za 314.000 dolarjev, se pravi, da so morali **Torna** zavrnuti, na njegovo mesto je prišel **Jack**. »Vsi so si mislili, saj zna igrati. Ampak nič presenetljivega se ni zgodilo. No, potem je prišel *Easy Rider*. Po njem sem bil popolnoma prepričan, kaj moram delati naprej v življenju.«

Nicholson je bil glede svoje kariere zmeraj zelo metodičen. Od vsega začetka je proučeval, kako so veliki igralci uspeli voditi svojo kariero, kako so se obnašali na intervjujih, kako so izbirali med vlogami. Učil se je iz njihovih napak in uspehov. Na začetku kariere je vsaj dvakrat do trikrat na teden poklical svojega agenta. »Ni važno, da poveš, kaj delaš,« se spominja. »Ampak to, da rečeš »poznam tega in tega, ki režira to in to«. In leta po tem mi je **Sandy**

NICHOLSON OGLEDALOM

Je to torej tista poza?

»Ne,« pravi **Nicholson**. »To je samo edini način, na katerega lahko živiš.«

povedal, da sem bil med njegovimi strankami edini, ki sem se točno držal njegovih navodil.«

Po *Easy Riderju* je **Nicholson** posnel precej filmov. Tudi nekaj izrazitih vrhov – *Five Easy Pieces*, *Carnaval Knowledge*, *The Last Detail*, *One Flew Over the Cuckoo's Nest in Terms of Endearment*, *Witches of Eastwick*, *Ironweed*, *Broadcast News*. No, z zadnjim filmom je bilo takole. Najprej je brez honorarja posnel reklamo za film. Šok za publiko je bil neverjeten. Po precejšnji neprizadetosti so kar naenkrat poskočili: »Glej... glej **Jacka**!« No tudi to je bila tipično **nicholson**ska poteza. »Vse skupaj ni bilo popolnoma samaritansko. Bilo je dobro za film. Publika bi bila razočarana, če bi čakala, da se prikažem, potem pa bi se pojavil, rekel par besed in konec. Se pravi, da smo podpisali pogodbo, v kateri je bilo določeno, da se ne sme propagirati mojega nastopa v filmu.«

Letos so **Nicholsona** nominirali za igralskega oskarja v filmu *Ironweed*. Kljub temu, da ga ni dobil, je v avditoriju dajal videz najsrečnejše osebe. »Bil sem najbolj hladen med ljudmi v dvorani. Ne smeš prej izvedeti, ali boš dobil nagrado ali ne, toda doslej sem vedno čutil, ali jo bom dobil ali ne. Nisem se še zmotil. Zelo redko se mi zgodi, da moj poklic od mene zahteva samo to, da dobro izgledam. Velikokrat je ravno obratno, pustiti si moram brado itd. No, rekel sem si. »Čisto z lahkoto lahko opraviš tale posel.« V avditorij sem šel že dan prej, si ga ogledal. Nova stavba. Se pravi, da sem bil edini, ki je vedel, kje je zadnji vhod, kje je moj sedež, kako med odmorom priti do sekreta. *Angelica* (*Huston*) je bila v Londonu, zato sem povabil na podelitev svojega producenta in vso noč sva križarila po mestu. Bilo je izvrstno. Nobene nervoze.«

In to je vsa zgodba. Enostavna. Preverjaj stvari, oblači se, kakor je treba, veliko delaj in se od časa do časa zabavaj. **Nicholson** jo pove še bolje: »Prijatelj **Elmer Valentine**, ki je lastnik *Whisky a Go Go* nočnega kluba, mi zmeraj pravi: »**Jack**, ti si eden od dobrih ljudi. Veliko ljudem uspe, pa se tega ne zavedajo. Nama je uspelo in tega se zavedava.« No, to mi je moral povedati že nešteto krat, in vsakič znova prikimam in rečem: »Prav imaš. *Elm*.« Zato, ker je res.«

Lynn Hirschberg

Moderna galerija v Ljubljani svoj letošnji program, ki si ga bomo zapomnili po kar nekaj res pomembnih in kvalitetnih razstavah (npr. Emerika Bernarda, Hermana Gvardjančiča, sodobne kitajske umetnosti...), zaključuje z razstavo Dube Sambolec, ki je v tem trenutku izredno pomembna tako za slovenski kot tudi za jugoslovanski prostor. Razstava bo v Ljubljani na ogled vse do 29. januarja 1989.

Pomembnost te razstave potrjuje ne samo kvaliteta, ki jo npr. podčrtujejo besede Tomaža Brejca v katalogu razstave (...ker Duba razmišlja o temeljnih ontoloških problemih kiparstva, o njegovi biti kot o objektu, telesu ali retorični figuri, bo njen dosežek zagotovo vpisan v zgodovino slovenske umetnosti), temveč tudi izjemnost in redkost takšnih razstav v slovenskem in jugoslovanskem prostoru. In to v času, ko so instalacije okupirale glavne svetovne galerije!?

Kaj lahko vidimo v Moderni galeriji v Ljubljani? Pet velikih dvoran je z nenavadnimi »eksponati« preoblikovanih v pet instalacij, od katerih so tri z nevidno nitjo simbolike povezane v trilogijo Nelagodje v prostoru. V osrednjem prostoru je velika polkrogla iz litega železa, z neobdelano, grobo zunanjsčino in »zlato«, »popolno« notranjsčino. V istem prostoru je na strop pritrjena piramida, ki se s konico skoraj dotika glav gledalcev. S to instalacijo, ki smo si jo lahko letos že ogledali v sklopu beneškega bienala v sekciji Aperto, je v čisto likovnem soočenju postavitev predmetov v prostoru, kjer je na tleh postavljen krog iz solnih skal, obdan s štirimi neonskimi cevmi. »Nelagodje v prostoru« potencirajo predmeti v eni izmed teh treh dvoran, ki so prislonjeni ob steno: »spirala«, »križ«, »sulica« in »ipsilon«. Poleg teh treh prostorov in podolgovate dvorane, po kateri pred bronastimi, individualno oblikovanimi zankami teče pregrada iz zemlje in modre galice, je še ena instalacija iz poliestra z naslovom »Ambient I«. To instalacijo je Duba Sambolec prvič postavila v galeriji zagrebskega Študentskega centra leta 1979. In prav tja se zopet vrača s to razstavo, oz. z instalacijo »Zanke« februarja v prihodnjem letu.

O razstavi in sploh o njenih pogledih na kiparstvo se z njo pogovarja mlad kustos iz Ljubljane Jože Barši.

STATI Z ZEMLJO NAD GLAVO IN GLEDATI DOL V NEBO DUBA SAMBOLEC

J. B.:

Trenutno imaš razstavo v Moderni galeriji z naslovom »Nelagodje v prostoru«. S pojmom nelagodje se očitno obračaš na gledalca. Zanima me tvoj odnos gledalec – prostor.

D. S.:

Če se ustavim takoj pri naslovu »Nelagodje v prostoru«. Ta naslov sem nameravala dati že takoj na začetku, čeprav sem razmišljala do danes ali ga dati ali ne. Toda mislim, da razstava govori o legi gledalca v prostoru in o odnosu med prostorom, gledalcem in instalacijami. Ta način gledanja me je zanimal že pri prvem ambientu, ki je bil narejen leta 1979, razstavljen v Zagrebu, v galeriji Studentskog kulturnog centra. Ambient govori o času, gibanju v prostoru in o izseku iz celote. Gre tako rekoč za neskončno skulpturo. V istem momentu pa razmišljam o kiparstvu kot o polni predmetnosti – kaj jo določa, se pravi površina in svetloba. Čisto o klasičnih problemih in fundamentalnih vprašanjih kiparstva. Od plašča do razgraditve plašča v ploskev in do, recimo, črnega ogledala oz. do svetlobe plošč, ki ležijo na tleh in reflektirajo gledalca, če se nagne nad njih. Hkrati pa gre tudi za zavest o tleh in o stenah. To, kar me je vedno zanimalo, je pozicija gledalca oz. receptorja in receptorja v prostoru. Se pravi, da tretiram tla kot možno ravnino, ki govori o tem, da je od tlemi tudi nekaj, da je masa, skratka o osveščenem odnosu gledalca, kje stopa, kam vstopa. Tla so lahko dvignjena nad glavo, lahko pa so mejna ploskev med zgoraj in spodaj, ali pa so pod ravnino, na kateri stojimo.

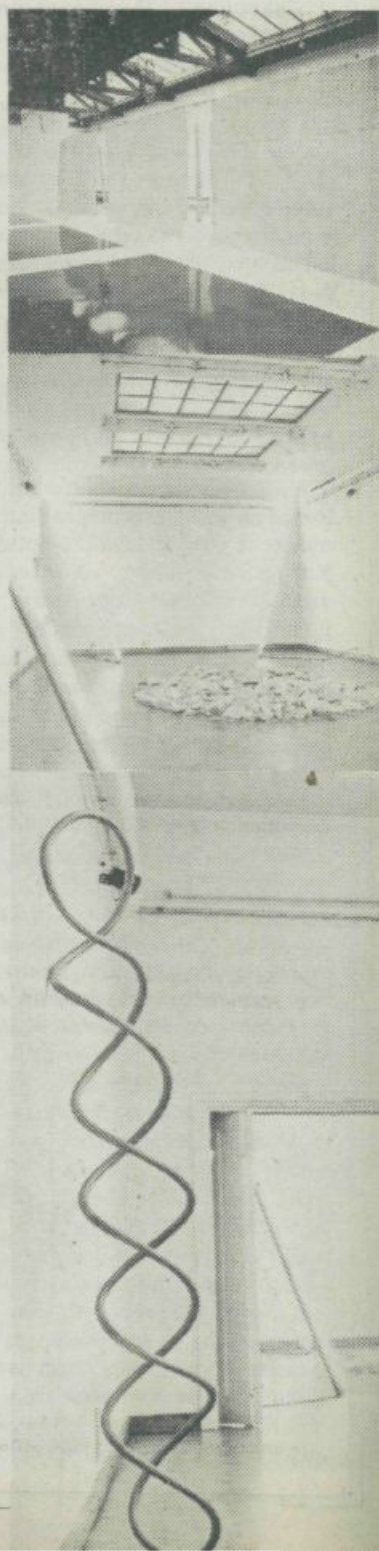
Celotna razstava je na nek način manipuliranje z gledalcem, z njegovo višino oči, torej z gibajočo vertikalo. Ta problem se mi zdi izredno zanimiv in še neizčrpen. Ker me provocira vmesni prostor oz. odnos med gledalcem in razpostavljenimi predmeti v prostoru.

J. B.:

Zdaj si govorila o prvem prostoru, ki je že bil razstavljen v Zagrebu. Pa bi šla naprej na projekt »Nebo – Zemlja«. To so trije prostori, kjer se vertikalna pozicija človeka in njegov pogled, ki ga definira – v tem projektu še bolj izpostavi.

D. S.:

Ja, v projektu **Nebo – Zemlja** sem želela to še bolj radikalno izpostaviti, recimo predvsem v prvem prostoru. Ta princip prostora pa se razvija dalje v ostalih dveh. V prvem je piramida pritrjena na strop z vrhom navzdol, kupola, ki je sinonim za nebo, za celovitost, pa je obrnjena navzgor, se pravi, da deluje kot konkavna površina, v katero lahko pogledamo, vmes manjka še laserska projekcija lebdečega pravokotnika. Skratka, tukaj se človek ustavi pred prostorom, ki mu ga sploščim po principu ikone, glede nanj se vzpostavi ta prvi prostor dvodimenzionalno kot prva izkušnja, druga izkušnja, ko začne hoditi skozi prostor, mu daje informacijo o tem, da sta dva elementa globinsko postavljena v prostor in se ta iluzija razblini. Mnogi ljudje so mislili, da

gre za pomoto, da bi morala piramida viseti nad kroglo, kot so to dojele na fotografiji. Ne gre za pomoto, gre za to, da je piramida postavljena devet metrov za kupolo. Piramida simbolizira hrib in gre od materialnega v eno točko, se pravi, da je nebo nad piramido, kupola pa se odpira proti zemlji, torej je nebo nad njo. Tako je gledalec postavljen med nebo in zemljo. S tem pervertiranim odnosom teh dveh elementov postavljam gledalca v pozicijo, ko se začne zavedati, da je prostor lahko pervertiran. Preseneča me, da ljudje odreagirajo na visečo piramido, predvsem kot na neko grozljivo nevarnost, drugi spet se sprašujejo, od kje drznost, da to naredim, da postavim piramido tako rekoč v zemljo. Mislim, da je v tem projektu radikalno izpostavljen ta problem, zanima me prostor vmes. Gledalec mora povezati oba predmeta, priti do zaključka, da je bistveno to, kar se dogaja med njima.

V drugem prostoru spustim piramido oz. dvignem gledalca v presek piramide, katera ima štiri neonske stranice postavljene v vogale prostora, kupolo pa izničim v dvodimenzionalno ploskev – krog iz soli. Piramidine stranice iz neona se tako rekoč nadaljujejo v negativ – gredo pod tla in je špica neke pod tlemi.

Med tem je tretji prostor kontrapunkt obema dvema, gledalec je priveden v konvencionalno prostorsko pojmovanje. Glede na izkušnje, ki jih je gledalec preživel skozi hojo in percepcijo vseh prostorov, se v tem prostoru sooči s klasičnimi kiparskimi predmeti, naslonjenimi ob zid in postavljenimi v križni kompoziciji. Tu gre za ikonografske pomene predmetov, kjer sem želela simulirati utilitarne predmete, se pravi funkcionalne predmete, ki bi lahko služili za označitev akcije in ideologije, pojmov kot so popolnost, hemafraditizem, ženski moški princip itd. No, zadnji prostor pa ima še vedno delovni naslov **Zanke**. Je tako rekoč zaključek v tej razstavi. Odpira nova razmišljanja o prostoru in o poziciji človeka v njem. Kompozicija je podobna kot v ambientu I. Ravno tako gre za kontinuiteto, za nek fragment, izsekan iz neskončnega ponavljanja oblik. Zanke same po sebi so skulpture, ki angažirajo prazen prostor znotraj sebe, hkrati pa gre za dvodimenzionalni in tridimenzionalni način gledanja teh zank. Gre za optično igro pogleda, zanke lahko gledamo kot grafične elemente, lahko pa kot tridimenzionalne objekte. Ko sem delala, me je to zabavalo. Izničen je princip spredaj – zadaj, postavljene so v izredno labilne pozicije, naslonjene ob zid, ki postane nosilec teh dvo-tridimenzionalnih objektov. So grafični, črtni objekti, hkrati pa tudi polno masivne oblike. No, gledalca tokrat radikalno vržem iz strukture, uporabim ga kot element. Ta prostor je tudi najbolj deklarativen v mojem hotenju, da postavljam gledalca kot del instalacije, in sicer dobesedno kot vertikalno gibajočo optično čutno mislečo aparaturo, organizem, ki dojemata s tem, ko se giblje vzdolž meje, ki jo tvori mleto lubje, modra palica in baker. Ne more stopiti čez, ampak se giblje do konca prostora in spet nazaj. V obeh smereh gibanja dobi druge informacije. V tem momentu bi želela povedati tudi to, da mi je pri vseh teh instalacijah zelo pomembna hoja gledalca, se pravi, moral se bo vračati skozi vse prostore nazaj na izhodiščno točko. Iz izkušnje pa vemo, da isti predmet, gledan iz različnih vizur, ni več isti. Se pravi, pomembna je situacija leve in desne strani, zgoraj – spodaj in branje s hrbtne strani proti naprej ali obratno.

J. B.:

Dozdeva se mi, da gre pri tej postavitvi za neka presek skozi tvoje delo v zvezi z instalacijami. Od Zagrebškega Ambianta I, kjer se sprašuješ o tleh, se v naslednjem projektu Nebo – Zemlja tla sprevračajo, manipuliraš z gledalcem na način, da se mu težnostna os spreobrača in tla gledalca in instalacije niso iste. Obenem pa gre v zadnjem prostoru tega projekta za samo zgodovino kiparstva, gre za problem statue, postavljanja krogle na kvader...

D. S.:

Jasno, to me stalno zanima, ker obstaja osnovno vprašanje, za koga delam in kaj delam. To sta dve temeljni vprašanji. Mislim, da je v 20. st. nagovor na gledalca oz. odpiranje vizur, ki izhajajo iz epistemološkega pristopa, tako, da odpirajo človeku drugačno vedenje in zavedanje o svoji poziciji, način razmišljanja pa odpira nove dimenzije oz. drugače postavlja odnos do gledalca. In predvsem v tem smislu me tudi ne zanima samo kiparstvo, zanima me percepcija, pozicija človeka, pozicija objekta, na kakšen način se objekt postavi in kje se postavi. Se pravi, to so temeljna vprašanja ravno tako v arhitekturi, kiparstvu, slikarstvu. Danes je čas, ki je izredno zanimiv v tem smislu. Arhitektura, v katero vstopam, je naseljena tako, da jo upoštevam kot enako-

vredni del. Instalacije so programirane na ta način, da se mora človek zavedati razlike tako med zunaj in notri kot med kulturo in naravo. Tako osveščeno dožemanje pa zahteva občutljivost in zavest, da z vstopanjem penetrira v sistem. Ravnikarjeva arhitektura se je zdaj izpostavila kot element v razstavi in prav verjetno bo konvencionalna publika čutila agresijo praznine, ki zame to ni. Želim, da je gledalec izpostavljen, da se počuti gledan – skratka, želim da se publika izpostavlja kot enakovredni element instalacije.

J. B.:

Zanima me, če gre v tem tretjem prostoru projekta Nebo – Zemlja tudi za neko didaktičnost napram gledalcu ali pa je to tvoj osebni razgovor z zgodovino?

D. S.:

Zdaj ko me ljudje sprašujejo, se jasno takoj vzpostavlja didaktični moment prav zaradi tega, ker jim razlagam, vendar to ni moj namen. Moja želja je bila maksimalno artikulirati ta medprostor oz. odnose, to me fascinira. Osebnost se obračam na fizičnega človeka, računam na vpeljanost v problematiko današnjega časa.

Historično gledano pa sem si privoščila male šale, da sem prav tu v teh variacijah pozicije objekta, ker so to sami predmeti, ni dvodimenzionalnosti če pa je, jih konceptualno pojmem kot kubus ali polkroglo, ki ima na tleh samo zgornjo ploskev.

J. B.:

Prej si govorila o nevpetosti v en sam medij, zanimajo te tudi druge prakse. Sam pa čutim ravno v teh tvojih postavitvah razliko v kiparstvu do drugih praks, ravno v tej »surovi« prisotnosti gledalca, kjer ni možna distanca, saj se manipulira z našim pogledom in telesom, ravno tu vidim šanso realizma te prakse napram medijem kot so film, video, televizija.

D. S.:

Da, mislim da ima kiparstvo šanso ravno v tej točki, ko je gledalec izkustveno vpet v instalacijo in se angažira s tem, ko je v njej. Mislim, da je kiparstvo relevantno in da se ravno tu odpirajo področja, ki so še kako aktualna, predvsem pa glede na reakcijo publike opažam, da je izredno odzivna, da sploh ne gre za govor v vakuum ali tišino, ampak ti projekti še kako odzvanjajo oz. so prisotni, so brani. Na kakšnih nivojih, je drugo vprašanje, ampak še nisem slišala za reakcijo, ki bi bila popolnoma irelevantna. Druge prakse pa me zanimajo predvsem zato, ker opazujem način gradnje izjave.

J. B.:

Če sva do sedaj govorila o statusu gledalca v prostoru, bi me sedaj zanimala ta strašna prisotnost snovnosti, materialnosti. Tu so materiali dobesedno dani kot od nekega začetka – sol v grudah, ali pa modra galica v kristalih. Zanima me tvoj način gledanja na snovnost v kiparstvu?

D. S.:

Snov, material sam po sebi, ne more tvoriti oblike oz. forme. Način, kako izbiram materiale, je zelo važen, ker se želim ukvarjati tudi s klasičnimi problemi izvedbe. Snovnost transformiram v obliko ali pa jo puščam razsuto tako rekoč nedotaknjeno, v amorfni obliki in ji puščam, da govori s svojo primarnostjo, vendar jo ravno tako organiziram. Na tej razstavi sem material etirirala kot perfekcionistično obdelan do amorfnosti snovnosti, z izhodiščem, da vsakič, ko vzamem katerikoli material, ta material odgovarja ideji, ki sem jo imela, na primer Groba površina kupole, ki je zunanja v nasprotju z notranjo steno, ki je obdelana do refleksije. S tem sem želela govoriti o notranjem in zunanjem prostoru objekta, o plašču in o vsebini. Že v samem projektu pervertiram zgoraj-spodaj. Kupola kot objekt je znotraj same sebe ravno tako pervertirana, se pravi, da gre za dvojni – trojni obrat, da ravno tam, kjer pričakuješ praznino, se pravi v praznem prostoru kupole, je polnost svetlobe, polnost zunanje površine pa meji na prazen prostor. Pri modri galici sem upoštevala kemično strukturo in jo postavila v bakrene žlebove, bakrene žlebove pa na zemljo. Igrala sem se z materiali – galica gre v zemljo, galica je bakrov sulfat. Galica pa deluje tudi kot plava črta, ki je nematerialna. Hočem vzpostavljati nasprotja, iti v odnose ki sproducirajo pomene, in to me zanima. Se pravi, iti v nek intelektualni in čutno nazorni ekvilibrezem, postavljati stvari drugo poleg druge logično, hkrati pa priti do večplastne pojavnosti.

SPREMEMBE USTAVE IN REFERENDUM

Kocka je padla. Slovenska skupščina je dokončno odklonila referendum o usklajenem predlogu ustavnih dopolnil ter – kot je bilo pričakovati – k njim dala svoje soglasje. Ko se je tako očitno raje postavila na stran federacije kot pa na stran večine lastnega ljudstva ter prezrla voljo družbeno osveščene, demokratične slovenske javnosti, je zapravila zadnjo, četudi še tako krhko priljubljenost, da bi rešila ustavno zagotovljeno samostojno državnost in suverenost slovenske republike, ne glede na to, da ju je slovensko politično vodstvo že doslej v relativno skromni meri uveljavljalo.

In tako je ugasnila zadnja iskra (za)upanja naše demokratične javnosti v slovensko vodstvo, iskra, ki je spet posvetila pred razburljivo 17. sejo zveznega cekaja. Končana je dveletna kampanja za spremembo ustave, ki je bila, kot je pač v vsakem realsocializmu vsaka taka akcija, mišljena bolj kot formalno, uradno usmerjeno razpravljanje, medtem ko so vse bistvene in poglobitve rešitve že vnaprej neovrgljivo določene in sprejete. In tako so stvari v glavnem tudi potekale, razen v Sloveniji, kjer so ljudje spričo perturbacij »specialne vojne« postajali vse bolj nezaupljivi. Začeli so podrobneje razčlenjevati in preverjati predlagana ustavna dopolnila ter spontano izražati svoje pripombe in pomisleke.

Ne mislimo opisovati dveletnega, utrudljivo brezupnega in končno izgubljenega boja osveščene slovenske javnosti zoper nesprejemljive, za naš samostojen gospodarski in splošen razvoj – kot spričo nekaterih zveznih gospodarsko političnih potez postaja vse bolj očitno – usodne ustavne amandmaje, ampak naj ob tem porazu, ki smo ga spričo obstoječe politične miselnosti in razmerja sil lahko vnaprej uganili, izrečemo nekaj misli in pomislekov. Ne toliko zaradi že sprejetih ustavnih sprememb, ampak zaradi vseh tistih, ki so še pred nami; pa tudi zaradi tistih daljnosežnih in bistvenih odločitev, ki se sprejemajo mimo in tudi proti volji ljudstva ter se slej ko prej izkažejo za zgrešene, vendar zanje nikoli nihče od subjektivnih in objektivnih krivcev ne odgovarja, niti se ne čuti odgovornega – očitno v svesti si svoje apriorne partijsko oblastniške izjemnosti.

Po dolgih mesecih napetosti in ugibanj stojimo torej danes pred »preroško«, zamegljeno govorico končno usklajenih ustavnih dopolnil, stojimo pred številnimi, diametralno nasprotujočimi si tolmačenji, ki jih ta govorica ne samo dopušča, ampak celo pogojuje. Se pravi, da ta ustavna dopolnila kot del temeljnega državlanskega akta, ki naj vzpostavlja jasne in neoporečne pravične družbene odnose, državlanske pravice in dolžnosti, taka, kot so, nedoločna in mnogoumna, temu namenu ne morejo služiti, ampak so, kolikor so nejasna in mnogopomenka, v resnici nesmiselna in neuporabna, hkrati pa zbujaajo resen dvom v pravilno pojmovanje namena in pomena ustave, s tem pa tudi dvom v strokovno sposobnost, pristojnost in odgovornost njihovih sestavilcev. Za sleherno ustavno besedilo je namreč poleg zgoščenosti in jasnosti temeljna nujnost razumljivost, ki prav vsakomur omogoča, da sam neposredno spozna ustavna določila; bistveno izhodišče in vodilo zanj pa je, da varuje šibke pred samovoljo, izkoriščanjem in zatiranjem močnejših in številčnejših.

In ker vse kaže, da so sprejeta ustavna dopolnila večini državljanov težko dojemljiva ali celo nerazumljiva ter dopuščajo različna in nepredvidljiva tolmačenja in potemtakem tudi ravnanja, to postavlja pod vprašaj njihov načelni pomen in smisel.

Že od vsega začetka je družbeno osveščena slovenska javnost nasprotovala ugotovljenim centralističnim in unitarističnim težnjam v predlogu ustavnih sprememb, preskopo odmerjenemu roku za razpravo in sprejem le-teh, kakor je tudi nasprotovala sprejemanju dopolnil v paketu, kar je bila poleg časovnega pritiska druga izsiljevalska poteza predlagateljev. Kraten rok za sprejem ustavnih sprememb je bil utemeljen s tem, da poprej ni mogoča gospodarska reforma oziroma prestrukturiranje gospodarstva in izhod iz krize.

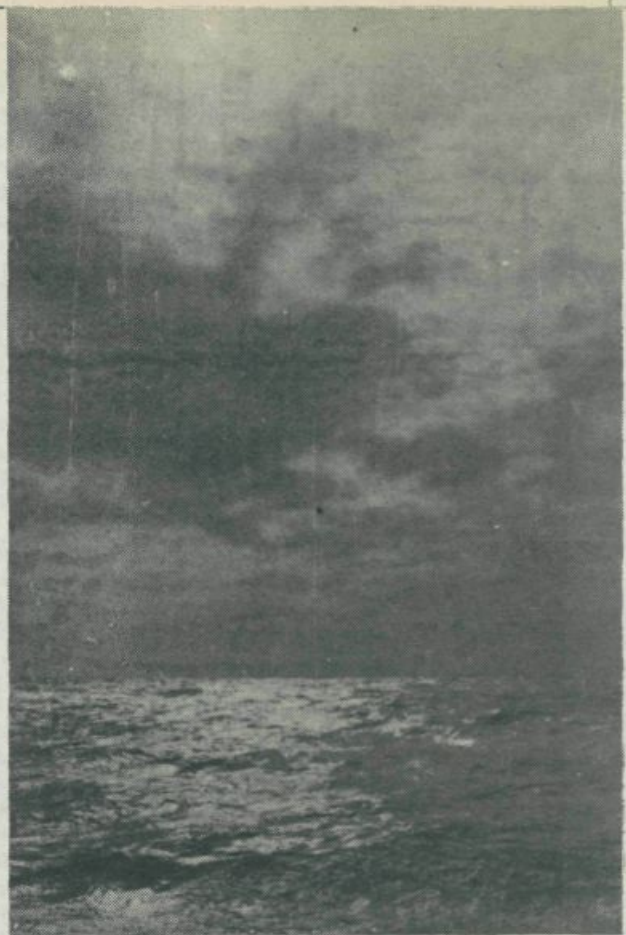

foto Pac

Vendar če naše vsesplošne krize nimamo za naravno katastrofo, za plod neubranljivega elementarnega naključja, ampak jo imamo za neizbežen rezultat in logično posledico večdesetletne zgrešene politike, je več ko jasno, da nobena naša dosedanja ustava niti zadnja iz leta 1974 ni nikomur narekovala ideološkega dogmatizma in političnega doktrinarstva ne politokratskega elitizma in iz njih izhajajočih sektaških zablod in vsakršnih voluntarističnih zlorab, ki so v končni posledici povzročile krizo, v kateri smo in ki zanjo naša oblast vse predolgo ni hotela nič vedeti.

Vsekakor je popolnoma jasno, da nobena ustava, tudi če bi bila popolna, sama na sebi še ničesar ne rešuje, če ni »pravih ljudi na pravih mestih«, ljudi, ki so jo pripravljeni dosledno upoštevati ter po nji ravnati. Kako je s tem pri nas, pa tako dobro vemo. Zato neomajna zahteva federacije, da je treba sprejeti ustavna dopolnila po pospešenem postopku, gotovo ni bila resničen in nujen pogoj za izhod iz krize. Ne samo zato ker trend porabe federacije kot daleč največje porabnice proračunskih sredstev kljub njenim pozivom k varčevanju čedalje bolj skokovito narašča, ampak predvsem zato, ker zvezna vlada s svojim ponovnim odstopanjem od osnovnih protiinflacijskih postavk majskega ukrepov praktično ne izkazuje resnične volje do gospodarske reforme in prestrukturiranja, ampak izkazuje prej prizadevanje za podaljševanje (za nekatere udobne in donosne gospodarske in družbene) letargije. Pač pa je ta naglica pomenila pritisk na tiste, ki so imeli večje ali manjše pomisleke glede ustavnih dopolnil, ali pa so se jim zdela celo nesprejemljiva.

Še bolj nesmiseln in nedopusten pritisk pa je pomenila nepopravljiva zahteva, da morajo biti dopolnila sprejeta ravno do 29. novembra in to v paketu, se pravi, tista, ki naj bi baje čudežno rešila naše gospodarstvo iz krize, skupaj z onimi, ki zmanjšujejo pristojnosti in s tem suverenost republik ter legalizirajo unitaristično politokratsko in vojaško policijsko diktaturo. In ko so bila po dveh letih kampanjskega razpravljanja na vseh ravneh (koliko zanj porabljenih delovnih ur je plačalo delovno ljudstvo?!), natanko na dan republike sprejeta, se bodo naši neutrudni zakonodajalci nemudoma lotili sestavljanja novih predlogov za novo ustavo, ki bodo, kot ni težko predvideti, še bolj centralistični in unitaristični.

Tako kot demokratična slovenska javnost je sicer tudi slovensko politično vodstvo večinoma zaznavalo negativne postavke v predlogu ustavnih sprememb, vendar se jim ni suvereno in odločno uprlo, ampak je po prvi rundi omahujočih razprav kljub vsemu pristalo na neznatno modificiran osnutek kot sprejemljivo osnovo za nadaljnje usklajevanje. In ko je sprejelo ta, kot je bilo varljivo rečeno, neškodljiv blažev žegen, je hočeš nočeš pristalo na vse, kar je dejansko sledilo. Odtlej je slovenskemu vodstvu preostalo samo še to, da je ustvarjalo videz nekakšnega političnega manevriranja (kar v razgibanem ozračju protidemokratske, protislovenske gonje in vojaškega sojenja ni bilo težko), in da je lovilo ravnotežje med pomirljivimi verbalnimi zagotovili svoji »bazi« pa med poslušnostjo federaciji, ki jo brezprizivno narekuje načelo demokratičnega centralizma.

Danes, po vsem, kar se je sočasno (in gotovo ne naključno) s sprejemanjem ustavnih dopolnil dogajalo, senaše vodstvo trudi, da bi ljudstvo prepričalo o uspehih in dosežkih svoje »načelne politike« in »vztrajnosti« pri usklajevanju amandmajev ter po svoji stari navadi s »političnim agitiranjem« etiketira nasprotovanja uradnim ocenam, ali celo mnenja o izgubi slovenske suverenosti. Istočasno ko Potrč in Smole v popolnem nasprotju z dejanskim stanjem obljublata skorajšnji gospodarski preobrat, da ne rečemo blagostanje, ki da nujno izhaja iz sprejetih ustavnih sprememb, ter napovedujeta demokratično koalicijo, pa se kot oddaljeno grmenje že spet slišijo očitki in grožnje nekaterim sredstvom obveščanja, alternativnim skupinam in angažiranim posameznikom, znani, (ne) dobri stari očitki in obtožbe o škodljivem razdvajanju, o takih in drugačnih napadih. Z osnovnimi pravnimi normami in človekovimi pravicami sprti vojaški procesi se nadaljujejo, ne da bi se kdo **uradno in konkretno ogradil od njihovih spornih metod kakor tudi od izpričanih protizakonitih provokacij vojaške varnostne službe.**

Kako pa je z novimi ustavnimi dopolnili v resnici, zlasti s tistimi, ki zadevajo odnose med republikami in pokrajinama pa med federacijo in ki so poglobitnega pomena ne le za samobitnost in suverenost republik, ampak tudi za njihov samostojen, organičen in pespektiven gospodarski in splošen razvoj, kako je z dopolnili, ki je zanj slovensko vodstvo »z vso odgovornostjo« (kako lahko gre ta beseda iz ust, kadar ni nobene odgovornosti navzdol) zatrjevalo, da pri njih ne bo popustilo, je razumljivo in prepričljivo obrazloženo v polemiki Društva slovenskih pisateljev z Miranom Potrčem (**Paradoks Mirana Potrča**, Delo, 19. 11. 1988). Logika uradnega prepričevanja pa je lepo razvidna iz besed Mihe Ribariča: »Federalne pristojnosti ne pomenijo izgube suverenosti. Rad bi videl tistega delegata slovenske skupščine, ki bi glasoval za izgubo, pa četudi samo dela suverenosti slovenskega naroda.«

Če nekomu nekaj **prepustiš**, tega potem preprosto nihaš več. Če je Slovenija prenesla na federacijo pristojnosti, ki so del njene, četudi samo potencialne suverenosti, potem ima te suverenosti toliko manj, kolikor večji je prenešeni del; ne glede na to, koliko jo je doslej slovensko vodstvo praktično udejanjalo ali ne.

Zato bi bilo v danih okoliščinah nujno, da se o tako pomembni listini, kot je ustava za razvoj neke družbene in narodnostne skupnosti, vsak posamezni državljan – samoupravljalec s svobodnim glasovanjem posamično opredeli in izjasni; zlasti pa bi bil referendum nujen glede tistih amandmajev, ki so bili že od vsega začetka spoznani za nesprejemljive – in je bil vse do zadnjega tudi izvedljiv. Zakaj četudi ti amandmaji ne bi bili sprejeti skupaj z ostalimi, to ne bi pomenilo nobene ovire za izvedbo gospodarske reforme, če bi šlo sploh v resnici zanjo, kar pa spričo obstoječe gospodarske in politične usmeritve močno dvomimo.

Namesto da bi slovensko vodstvo zavrnilo časovne in druge pritiske federacije v zvezi s spremembami ustave, je v svoji apriorni nezaupljivosti do lastne demokratične javnosti taktično zavlačevalo s predlaganim referendumom vse do zadnjega ter ga končno – nikomur v presenečenje – zavrnilo kot nepotrebnega, s tem da je (kot že ničkolikokrat doslej) neuspeh razglasilo za uspeh. Najbolj nenavađen razlog za zavrnitev referenduma pa je

našel predsednik Stanovnik, ki zanj slovenska suverenost, kot kaže, nima zveze s slovenskim ljudstvom in njegovo voljo; saj bi bil po njegovem referendum »v teh razmerah za slovensko suverenost škodljiv«. To pa ne pomeni samo, da je **slovenska suverenost dejansko ogrožena**, ampak tudi, da **suverenost predstavnikov oblasti ni identična s suverenostjo ljudstva**. Seveda, če suverenost pojmuje tako, da se za zakonite pravice ne pogaja in ne baranta, ampak se jih zahteva in jemlje ter se zanje bojuje, če je treba.

Nekateri uradni agitatorji zoper referendum pa so celo podvomili v »zanesljivost« ljudskega referendumskega (so)odločanja o ustavnih dopolnilih, češ da je njihovo razumevanje in tolmačenje »stvar stroke« in da je zato posameznikovo laično opredeljevanje za ali proti amandmajem preveč odvisno le od »čustev«; vrh tega pa so postavili pod vprašaj zanesljivost ljudske opredelitve tudi s podmeno, da je »zelo malo Slovencev predelalo celotno besedilo amandmajev« (dr. Petrič).

Tako so slovenski predstavniki in uradni strokovni tolmači njihove volje z izgovori za manj nadarjene slovenskemu ljudstvu odvzeli pravico do referenduma o ustavnih spremembah, v njegovem imenu prenesli na federacijo krepak del republiških pristojnosti ter pristali na njeno nadoblast. Sicer sedaj Miran Potrč kot odškodnino za zavrnjeni referendum obljublja, da bo v novi slovenski ustavi predvideno referendumsko odločanje tudi o važnejših vprašanjih, kot je n. pr. kak lokalni samoprispevek, vendar pa je ta obljuba glede na **prenešene pristojnosti** lahko veljavna edinole v primeru, da bi to odločanje dopuščali tudi tolmači nove zvezne ustave, kolikor bo v nji splošni referendum sploh predviden.

Res je, da se (kratkovidna) politika rada zateka k taktičnim, kompromisnim odločitvam, vendar se v daljšem roku in končni posledici take, trenutno in delno morda učinkovite, rešitve, večinoma izkažejo za brezperspektivne; res pa je tudi, da v okoliščinah in trenutkih, ko gre za načelna vprašanja in bistvene odločitve, ki neposredno zadevajo obstoj in usodo nekega naroda, politika ne prenese kompromisov in taktiziranja. Kajti samostojnosti, suverenosti in svobode ni mogoče pridobiti in ohraniti postopoma in po koščkih s preračunljivimi kompromisi in (samo) prevaro.

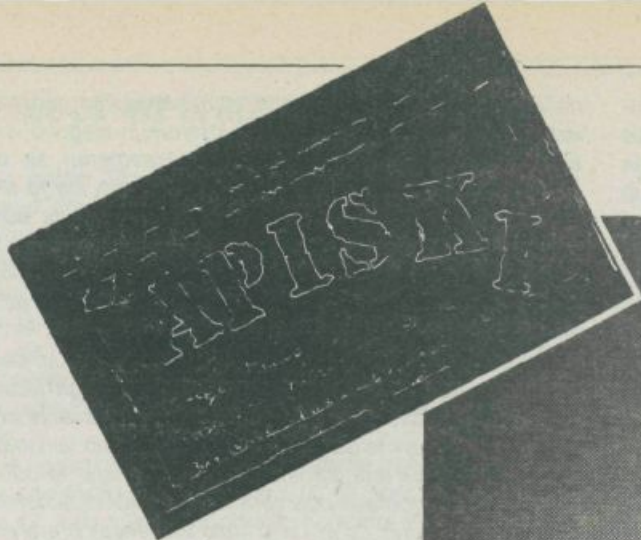
Odločitev o vprašanjih, ki zadevajo samostojen in demokratičen razvoj slovenskega naroda, o tem, koliko republiških pristojnosti Slovenci hočemo ali nočemo prenesti na federacijo, koliko svoje samostojnosti ji prepustiti ali ne, zatorej ne more biti samo stvar tistih slovenskih predstavnikov, ki so že doslej naše z ustavo zajamčeno suverenost le v pičli meri udejanjali, niti ne more biti stvar »usmerjane« opredelitve po tristopenjskem elektorskem posredništvu izvoljenih delegatskih zastopnikov ljudstva, ampak je v resnični demokratični in samoupravni družbi edinole stvar splošnega referenduma, ki je izraz proste izbire in opredelitve vsakega posameznega pripadnika slovenskega naroda in prebivalca Slovenije.

Ljubljana, 22. novembra 1988

DRAGA AHAČIČ

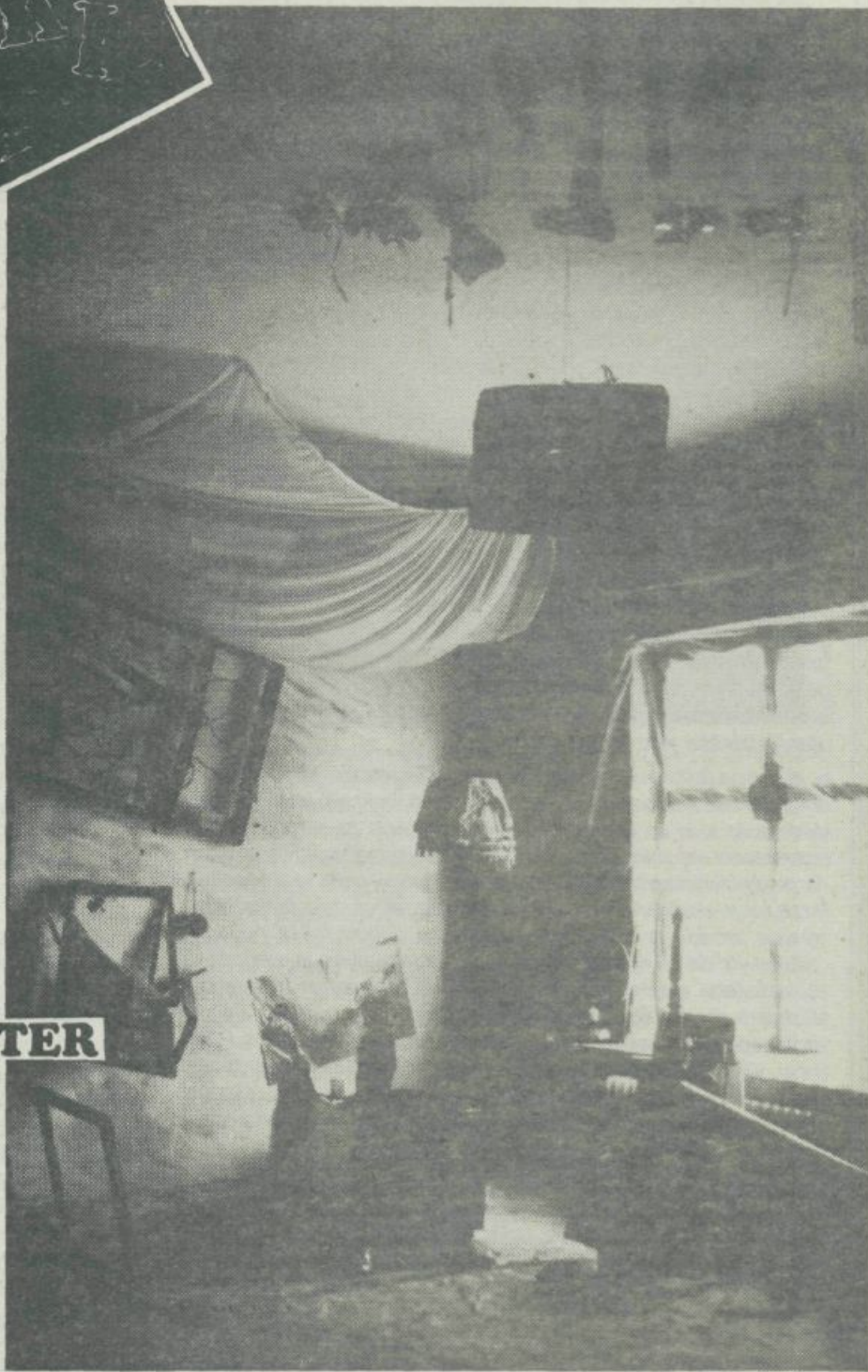
Pričujoči sestavek, ki je bil predložen v objavo sobotni prilogi Dela, je urednik Miro Šetinc odklonil, češ da je preobsežen, neaktualen (passé) in da ne pove ničesar, kar ni bilo na to temo v Delu že povedanega. No, če bi ta zadnji vidik uporabljalo uredništvo dosledno v vseh primerih, bi bile nekatere strani Dela precej na redko potiskane in upravičeno domnevamo, da to »merilo« rabi bolj kot izgovor za neobjavo tistih rokopisov, za katere je vse večja demokratizacija našega osrednjega glasila SZDL še zmeraj premajhna. Sicer pa naj balci sami presodijo, koliko so navedeni razlogi za odklonitev objave mojega članka utemeljeni ali ne.

D. A.

Andrej Morovič

HOTEL STUTTGARTER HOF

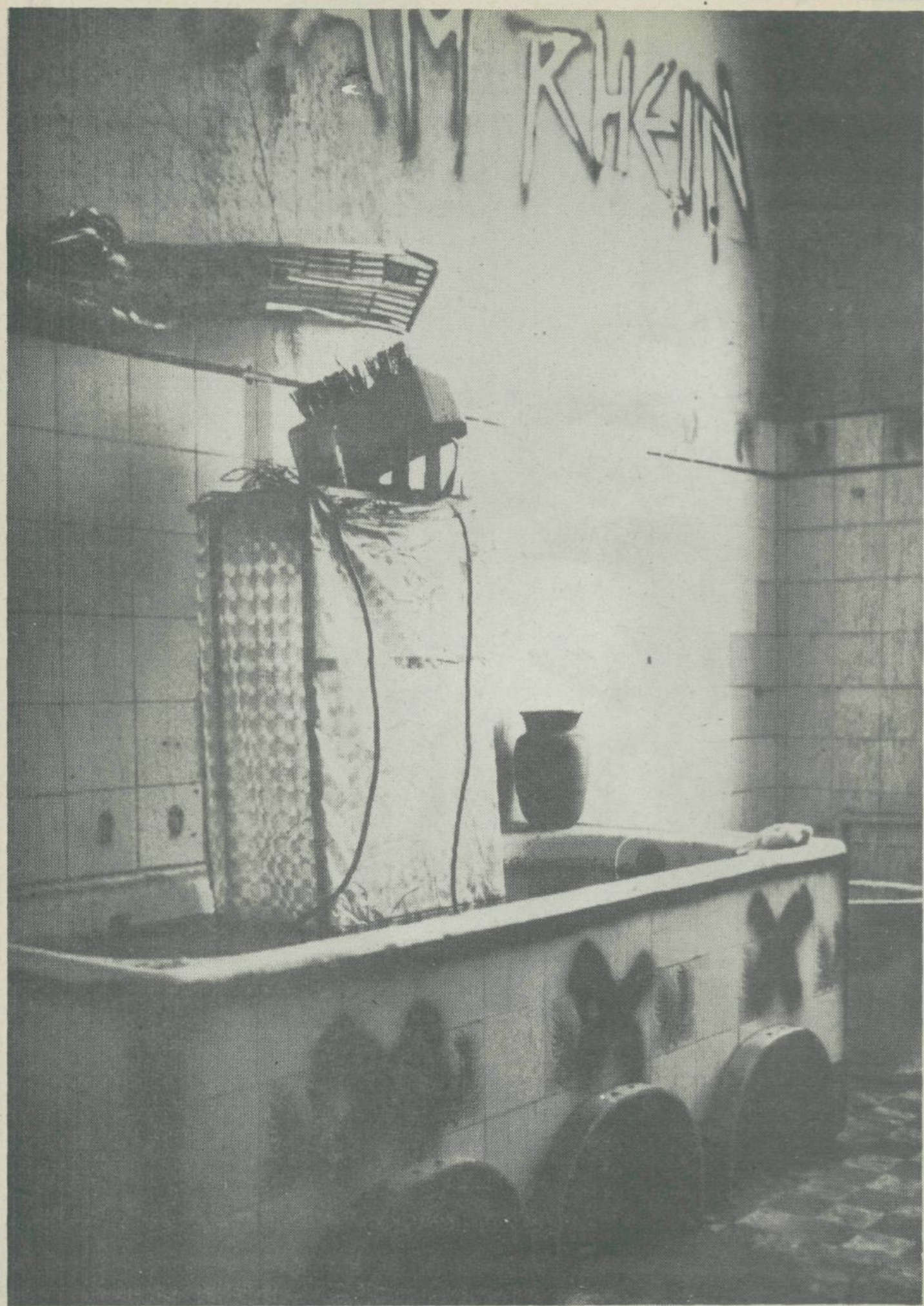
Kot povsod stoji tudi v Berlinu veliko stavb praznih, prepuščenih propadu.

Na robu središča nacistične eksplozije je stal hotel. Obiskovali so ga manj pomembni uslužbenci morilske mašine. Ko so se mogočna poslopja pod bombami in povojnimi občutki krivde sesula v prah, se je klientela zamenjala. Z leti je posel zamrl. Omet se je začel luščiti s pročelja, veter je vrtinčil prah na hodnikih, loputal z vrati in razbijal šipe. Iz podzemlja so se opogumile plašne živalice, ki so s škrebljanjem svojih nožic dajale tišini pravo kvaliteto. Vsenaokrog so začele poganjati postmoderne zgradbe medtem ko je hotelski vrt podivjal in se je vdrl del strehe. Zapuščeni vhod je natančnost svežih

opek počasi zrinila v neopazno. Pozabljeni svet. Vanj se skrijejo vele mestni dezertjerji – ubežniki iz motorja sistema.

V začetku poletja je hotel zasedla skupinica ljudi, ki se jim zaradi pomanjkanja prikladnejših oznak reče slikarji. Potiho so se prostori začeli spreminjati. Valovita pločevina in opeke v sobi, zaliti z vodo, za katero ne veš, kako je globoka. Sredi gostega grma velik pelikan iz zarjavele pločevine. Grobnica afriških mask iz stiroporja, na eni od sten pernat orel iz razcefranih vzglavnikov. Po tleh razbito steklo, stari časopisi, računi, odpadla malta in barva. Kot v srcu cone Tarkovskega Stalkerja, le o božjastnem in svetem ne duha ne sluha.

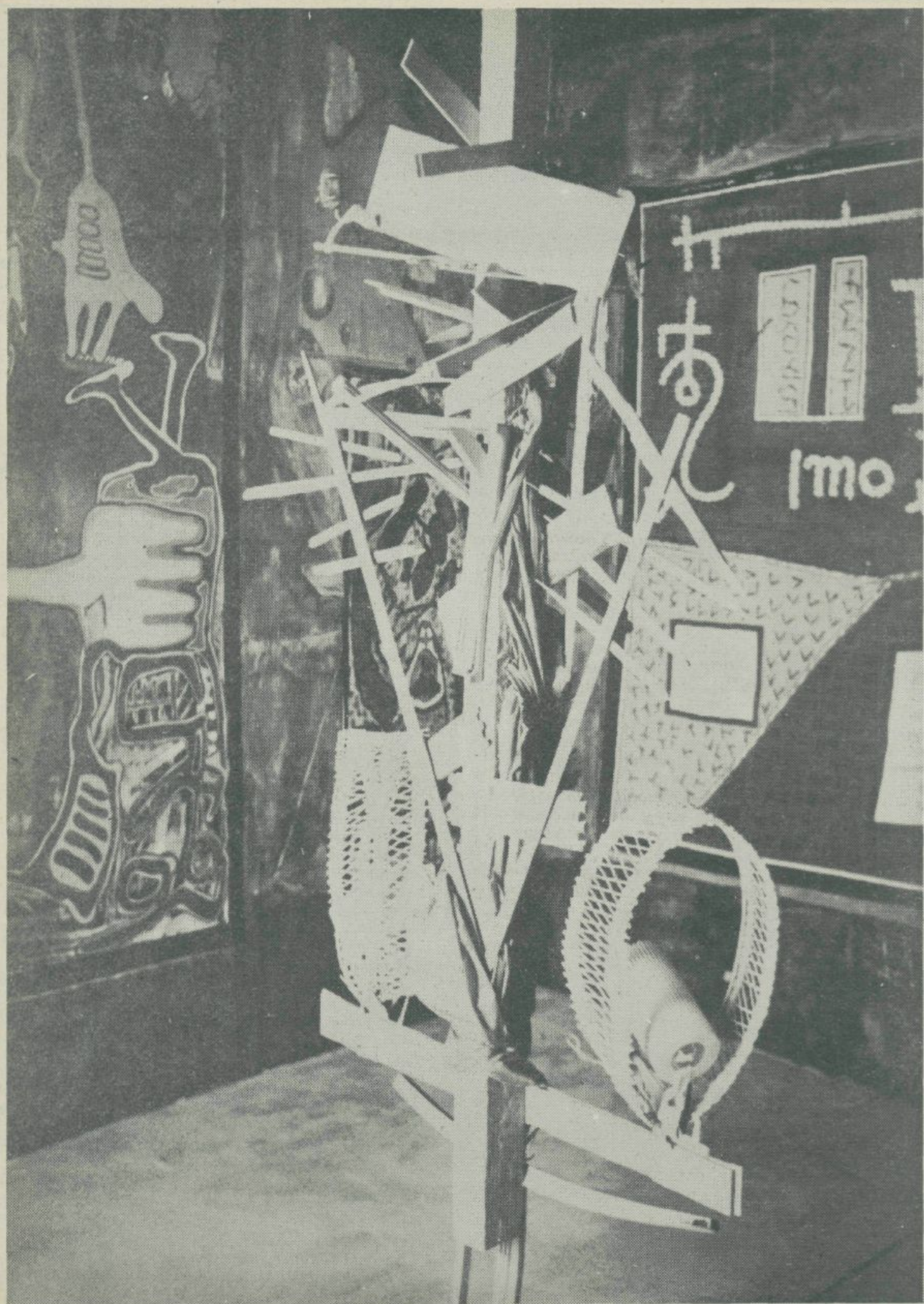

Argumente
für das

UN-
Mögl

Odkar je berlinskemu senatu uspelo meliorirati poplavo zasedenih hiš, ki so pred nekaj leti kvarile podobo mesta, se je večglavi upravni zmaj javno zaklel, da ne bo ostala nobena hiša ali dvorišče zasedena dlje kot štiriindvajset ur. Vendar lahko policija navali s klistiranjem, šele ko lastnik dotične podrtije vloži ovadbo. Tak je pač zakon, sami so ga scvrli. Torej so prebivalke in prebivalci čez kakšen teden stopili do posestnika in ga pobarali, če ne bi mogoče morebiti slučajno lahko v hotelu, ki je bil zapisan rušenju, delovali, dokler ne pridejo bagri. Po krajšem ogledu prizorišča je presenetljivo dahnil svoj da (niso vsi lastniki hiš in ljudi v njih totalni tollovaji), in pri tem je tudi ostalo, kljub nemajhnim pritiskom regulatorjev discipline. Število hotelirjev je hitro naraslo. Sobe in hodnike je zapolnil povsem neznačilen vrvež. Stene so padale, dobivale luknje in luknjice, iz okenskih okvirjev je nastal Bajkonur, iz stranišč pristanišča. Nastala je soba iz modrega polivinila, črna kopalnica s fluorescentno lučjo in žarečimi lutkami, prostor, v katerem je bila revidirana Beuysova smrt, krsta za Laibach, Keopsov oglati pisoar. V hotel so neprestano prihajale odslužene stvari in začele novo življenje. Le-to se je manifestiralo tudi na običajno banalen način: voda je bila le na vrtu, zato je tam nastala kuhinja, nekam je bilo treba odlagati črevesne odpadke, in je včasih manj prijetno vonjalo, električna je prihajala iz bližnje evangeličanske cerkve, gradbišča za židom ali pa iz kleti, direktno iz omrežja – kot se je bogu zazdelo.

V hotel sem zataval po naključju. S histeričnim navdušenjem sem hitel iz sobe v sobo, do petega nadstropja in nazaj v podzemlje. Okupatorji so se za razliko od drugih podobnih situacij izkazali za zelo prijazne in odprte. Akutna grožnja nasilne izselitve jim pač ni visela za vratom. Spomnil sem se, da bi lahko iz nekega delovišča prinesel večjo količino deloma rabljenih barv in čopičev. Otovorili smo avtomobil, in ko me je nekdo vprašal, če bi tudi sam želel popraskati kakšen prostor, sem pozabil, kako se reče ne. Skromno sem si izbral eno od bivših stranišč in del pripadajočega hodnika. V njem sem zapravil dneve in tedne, namesto da bi služil denar za v Ameriko. Včasih sem na hrbtu začutil otopele poglede radovednežev in si mislil: budale, kje ste doma. Domov sem se vračal zapackan z barvo in postajal vedno bolj nezadovoljen s produkti brezglave aktivnosti. Ponoči sem dobival bleščeče vizije, ki so me pognale v nov dan. Nameraval sem narediti fakirsko celico in na glave žeblice nalepiti steklene črepinje, pa na žalost lepilo le ni bilo tako super močno. Sem pa uspel sestaviti drevo in dinosavra iz stekla. Iz odpadkov sem zgradil severno Korejko, ki počiva pred Fontano di Trevi. Nad sralno luknjo je zrasel podstavek iz kosov tapisona in opek. Nanj sem postavil kocko iz velikih

šip, vanjo zasidral neonsko palico, dolil tekočine različnih barv in viskoznosti, napeljal žico in podstavil žarnico, ki je pod strop pošiljala snope nalomljene svetlobe. Fotografije, kako gori Kreuzberg za prvi maj, na stopnišču velika reprodukcija starega Pirana z okvirjem iz drobcev stekla, ogledal in razbitih steklenic. V bistvu sem zagnano zidaril in pleskaril, le z malce drugačnim pristopom. Po končanem šihu sem bil vse prej kot utrujen. Potem sem se naenkrat sprijaznil z udejanjenim, celo všeč mi je postalo in hkrati izgubil strah pred joj, tega pa ne znam.

Hotel je ostal dokaj nezapažen. Policaji so zadržali škrlati in škrtali s protezami, ujede v civilu so v trojkah ovohavale ruševino, normalnih ljudi itak nič ne birga, politična levica pa je prav tako kot naša popolnoma zasvojena s svojimi sovražniki in poleg tega neguje paničen strah, bi rekel gnus predvsem, kar se ne da tako zlahka analizirati z marksističnimi, lacanovskimi, itd. dogmami. Tudi mešeterjev z umetnostjo na srečo ni bilo na spregled, verjetno zaradi pomanjkanja sterilno belih sten, grobih sledi gostih pigmentov na najlonskih vrvicah in desetkrat pasteriziranih teoretskih podpor. Hotelskih izdelkov ne moreš sneti in jih odnesti v moderno galerijo ali pa v kabinet možicelja z rejeno denarnico. Vsekakor že prvo nadstropje »Stuttija« odtehta vsoto vseh galerij, ki molijo nalepko Umetnost, če smem pritisniti pristransko mnenje. Kar se dogaja v hotelu, je dobrodušen odsev družbe, ki požre več, kot lahko poserje. Ekološko je vzoren, ker uporablja skoraj izključno odpadke, politično prav tako, saj je baza dovolj majhna, da lahko vsak, tudi tisti malo čez les, odda svoj glas. Hotelirke jejo in pijejo od proletarske vstopnine, ki gre v skupno blagajno. Oblačijo se na boljšem trgu, kjer za živahnimi trgovci vedno ostanejo kupi tekstila in različne šare. Zabavajo se tam, kjer živijo. Vsak drugi petek se začne veselica z glasbo v živo, plesnimi dogodki, filmi in nepredvidljivim. Nastopajoči dobijo zastoj pijačo. Včasih je grozno dolgočasno, včasih fantastično. Trušč navadno zamre v ponedeljek zjutraj.

Reakcije obiskovalcev hotela so zelo raznolike. Večina mladih postane čudno agresivna, iz oči jim skače zelena zavist ali kaj vem, medtem ko grabijo, brcajo, grizejo v pišmeuhovsko okolje. Nekateri otrpnejo, pozabijo dihati, gledati, poslušati, si zatisniti nos. Ob nedeljah popoldne pride precej starejših ljudi. Izrazi na obrazih govorijo občudovanje ali dlje kot do srede dvorišča se le malokdo opogumi Fragment opazovalcev, prednjačijo gostje iz daljnih krajev, oživi hoče se pogovarjati. Najbolj priljubljeno vprašanje je, do kdaj lahko tukaj ostanete – datum rešenja je bil prestavljen na naslednje leto, in koliko vas je – trideset. S fragmentom fragmenta se lahko človek pogovori tudi o čem drugem. Včasih prifrli mimo kakšen Mladinin reporter trikrat besno škljocne okoli sebe, kot bi ga ose napadale, in odselesti naprej proti jadranskim otokom. Drugače si sam, kot vedno.

Zima prihaja. Vsa razbita okna so zakrpana z debelo folijo. Kuhinja se je preselila v pritličje. V skupnih sobah žarijo pečke na premog. Hotelirji se oblačijo v krznene plašče. Njihovo število pada, v ledenici je razpolovna doba krajša. Ko pritisne pruski mraz, bo na vrtu zrasla ogromna ledena skulptura.

Pred odhodom sem tapeciral stene z obrabljenimi oblačili, pritrdil vse, kar ni šlo v torbo s cenanim gipsom, postrgal dna pločevink z barvo. Zdaj je moj dom Jersey city. Path line me v četrte ure pripelje do World Trade Centra, spomenika svobode za milijone milijonov. Sanjam pajace na vrtečih se gramofonih, plastične rože v ekranih kompjuterjev, prijazno pošast iz straniščnih školjk. Sprejem je bolj slab. Grda kletka, tale Amerika kriči vote Duke, vote Bush. Katero stran jajca hočeš?

Naslov: Anhalter Strasse, Berlin

Vstopnina: 1 DEM, odprto vsak dan popoldne

Pianist, pevec, komponist, kuhar, boksar, potepuh, marinec v eni osebi. Mislite, da to ni možno? Potem ne poznate šampiona Jacka Dupreeja!

Rojen v New Orleansu, Louisiana, črnemu očetu in indijanski materi leta 1909, ko so tod še z vso močjo razsajali Jim Crowvi segregacijski zakoni. Na podlagi teh zakonov je bil črnc podčlovek, moralno degeneriran in intelektualno zakrnel, stvor med živaljo in človekom. Kdor ga je ubil, je bil kaznovan približno tako, kot če bi ubil sosedovega psa ali kravo.

Ko je bil star eno leto, mu je Ku Klux Klan ubil starše in zažgal hišo. Šestnajsto leto je dočakal v sirotišnici, kjer se je naučil igrati klavir. Nato se je odpravil s trebuhom za kruhom in prepotoval Ameriko podolgem in počez – kot pravi hobo. Preživel je s pomivanjem posode, kuhanjem, igranjem klavirja, boksanjem (njegova kratka boksarska kariera mu je prinesla vzdevek »šampion«).

Leta 1936 se je pridružil marincem in med vojno so ga poslali na Pacifik, kjer so Japonci potopili njegovo ladjo in ga odpeljali v vojno ujetništvo. Po vojni se je živ in zdrav vrnil v ZDA in nadaljeval mešano glasbeno-kuharsko kariero.

Leta 1958 se je odpravil v Evropo in tu živi še danes – v Nemčiji.

Velja za enega zadnjih živčnih barrelhouse pianistov in hkrati za enega najbolj plodnih (po posnetih komadih) blues glasbenikov in komponistov. Zanj je značilno tudi (kot sploh za večino barrelhouse pianistov), da na odru ni samo glasbenik, ampak pravi entertainer. Prostore med štikli napolni z značilnimi mačistično seksističnimi vici in komičnimi točkami (primer takega vica: Ko se poročiš, se poroči jutraj, tako da lahko cel dan treniraš to, kar boš počel zvečer.) Njegova besedila so polna tarnanja nad ženskami – so ali grde, ali neumne, ali nezveste, ali preveč ljubosumne ali hinavske itd. Tovrstna besedila so nasploh ena od značilnosti bluesa (s tem, da blues pevke podobno obupujejo nad moškimi). Primer:

My woman left me
And that made me feel so sick
You know my own woman left me
And that made me feel so very sick
But then one day she came back home
And that made me sicker still.

Champion Jack Dupree je za svojih osemdeset let še zelo vitalen dedec. Ko govori ali poje se mu njegove nagajive oči iskrijo nič manj kot njegovi zlati zobje, ki jih ponosno razkazuje in se šali na njihov račun. Treba je reči, da v svojem življenju ni bil deležen nikakršne formalne izobrazbe in je tako popolnoma self-made man. Govori z obupnim črnim južnjaškim naglasom in na gramatična pravila angleščine se poživža (najbrž so ameriški črnci zelo podobno govorili že v prejšnjem stoletju). Vendar pa so njegovi odgovori polni življenjske modrosti in bogatih izkušenj človeka »that has seen it all«.

BLUeS MACHO: CHaMPiON jACK dUPRee

Kaj vas je navedlo k temu, da zapustite ZDA in se preselite v Nemčijo?

Tukaj imam vse, kar potrebujem. Imam poletno hišico in tri konje – kaj mi bo Amerika? Tam je prehuda konkurenca. Sploh pa, mi črnici ne izviramo iz Amerike, čeprav se ima večina ameriških črncev za prave Američane; naše prave korenine so v Afriki. Vendar mi ni bilo do tega, da bi ostal tam in jim to razlagal, to je njihova stvar.

Se torej še zavedate teh svojih korenin?

Zavedam se obojih svojih korenin; sem namreč mešanec, moja mati je bila Cherokee indijanka, oče pa črnc po izvoru iz Konga.

Ameriko ste zapustili leta 1958, ste se kasneje še kaj vračali tja?

Dvakrat, ampak sem vsakič ostal samo po en teden. Več nisem vzdržal. Tam živiš v konstantnem strahu, vsak hip te lahko nekdo oropa, te ubije, polno je drog in vsega. Zakaj bi živel v strahu? V Evropi se počutim zdaj bolj doma. Sploh pa ni v Ameriki ničesar, kar bi me zadržalo tam; Amerika mi nikoli ni ničesar dala, vedno je samo jemala.

Ali lahko na kratko opišete vašo mladost v Louisiani?

Ko sem bil star eno leto, je Ku Klux Klan zažgal našo hišo in pobil moje starše. Mi otroci smo nekako preživeli in strpali so nas v različne sirotišnice. V sirotišnici sem bil do šestanajstega leta, nato pa sem se začel potepati naokoli in se preživljati z vsemi možnimi deli: pomival sem posodo, pometal, kuhal in včasih tudi igral klavir.

In kdaj ste začeli boksati?

Tam nekje v zgodnjih tridesetih, ko sem srečal Joe Louisa. On me je naučil boksati. Boksati sem samo za kruh, za preživetje, ne pa za šport. Od nečesa je bilo treba živeti.

To je bil čas krize, velike depresije... Tedaj je bilo najhuje verjetno prav črnecem?

Črnecem je najhuje tudi danes – nobene pravne moči nimajo, nobenih pravic. No, ampak takrat je bilo seveda še veliko slabše. Dela se sploh ni dalo dobiti. Moja babica je delala za belce za ušiv dolar in pol na teden.

Mislim, da ljudje častijo napačnega človeka – Jezusa. Svet je bil tukaj že veliko prej, pred nastankom človeštva. Bil je tu in Jezus ni imel pri tem nič. In kje je Jezus zdaj, da bi pomagal ubogim ljudem? Kako more dopustiti vse to ubijanje? V Južni Afriki belci vsak dan nekaznovano ubijajo črne otroke. Ljudje se ubijajo po vsem svetu. In kje je pri tem Jezus?! Zato ne verjamem vanj. Za nas črnce je pekel tukaj, na svetu. Nebesa so rezervirana za tiste, ki imajo denar in moč.

Pa meni pri vsem skupaj niti ni bilo tako hudo, saj znam kuhati, boksati, igrati klavir, peti... Kaj več bi še moral znati, da bi bil genij? Ne trdim, da sem genij, ampak če bi bil bel, oh Lord, potem bi bil svet moj. Ker sem pa črn, sem pač to, kar sem in nič več.

Ko sem bil mlad, sem bil katolik. Naučili so me verjeti v Jezusa, bil sem celo ministrant. Ko pa sem zapustil sirotišnico in se ustavil pri prvi cerkvi, me niso spustili noter. Rekli so, naj si poiščem cerkev za črnce. Kje za vraga bom našel cerkev za črnce?! In bil sem ministrant!

Kako je možno, da imajo vsi gangsterji in morilci križe na svojih grobovih? In Ku Klux Klan je ubijal v imenu križa.

Ali mislite, da bi bilo bolje, če bi črni sužnji v Ameriki obdržali svojo vero, ne pa da so se dali pokristjaniti?

Afričani so živeli čisto drugačno življenje in to življenje je bilo za njih dobro. Ko pa so jih pripeljali kot sužnje v Ameriko, so jim vtepli v glavo, da je Jezus bel, in da mu morajo služiti. V Jezusovem imenu so jih pretepali in jih prisilili v celodnevno garanje, v njegovem imenu so jih žigosali kot žigosajo krave. Moj ded je bil suženj in je nosil vžgano suženjsko znamenje vse do smrti.

Jezus je bil za črne sužnje samo to, kar so jim povedali belci. In kdo je pravzaprav napisal Biblijo? Belec! V njej ni prostora za ljudi druge barve.

Zanimivo pa je, da je ena redkih dobrih stvari, ki jih je krščanstvo – (seveda posredno) dalo ameriškim črncem, prav blues. Kajti kot vemo, se je blues razvil v glavnem iz gospela, ta pa je nastal z zlitjem afriške ritmike in harmonije z zahodnjaško melodiko. To je bila cerkvena glasba, besedila so bila izrazito religiozna, krščanska. Menda je melodija ene najbolj znanih gospel pesmi *Swing Low Sweet Chariot* do potankosti prenešana iz neke zahodnoafriške religiozne pesmi. Vendar so jo belci takoj vzeli za svojo, ko je bilo tudi besedilo prilagojeno krščanstvu.

Saj, belci si vse takoj prilastijo, črncu pa ne pripade nobena čast. Črnci nikoli ne bi pustili, da bi se vozil s tisto kočijo (chariot), čeprav je to njegova pesem. Kočija je rezervirana za belce. In sploh so si belci kar prilastili našo glasbo in začeli govoriti, da je to njihova glasba. Mi smo jim dali gospel, dali smo jim blues, pa jazz, pa rock'n'roll. Vso čast in slavo pa so vedno pobrali belci. In kaj so danes napravili z rock'n'rollom? Moja psica si mora pokriti ušesa s taco, ko ga sliši na radiu! Včasih ne bi zaslužil niti centa s tem skakanjem in opičjim obnašanjem na odru. Če hočejo biti opice, naj gredo v živalski vrt.

Kdaj ste se naučili igrati klavir, kdo vas je naučil?

Naučil sem se kar sam, ko sem imel še šest let, v sirotišnici. Tam nismo imeli nobenih učiteljev, učili smo se sami ali pa drug od drugega.

In že od začetka ste igrali blues?

Ja, vedno je bil blues. Če se rodiš v New Orleansu, si rojen z bluesom. Spominjam se, ko sem bil še majhen, belci niso znali igrati drugega kot vojaško paradno glasbo, saj veš: pam-pam-pam-pa-pam-pa-pam-pam. In če so hoteli kakšno bolj veselo glasbo na poroki, so prišli v New Orleans in najeli jazz band. Georgia, Alabama, Mississippi, Tennessee, vsi ti kraji so bili polni kitaristov, ni pa bilo jazz bandov. Ti so bili doma v Louisiani, v New Orleansu. King Oliver je imel prvi tak pravi jazz band in igral je za vse, za bele in za črne.

Kdaj pa je blues (in črnska glasba nasploh) v Ameriki postal biznis, kdaj so začeli tudi belci množično kupovati plošče s to glasbo?

V tridesetih. Sam sem posnel svojo prvo ploščo l. 1939 pri družbi O. K., ki je bila last Židov in je edina snemala črnsko glasbo. Židi so zavohali biznis, ko sta se tedaj največji firmi Columbia in Decca odločili, da ne bosta izdajali plošč črncem. In dobro so zaslužili, seveda na naš račun.

In kaj je bilo bolj popularno v tistem času – stari country blues z juga ali novejši city blues, po katerem je slovel predvsem Chicago?

Kake večje razlike med tema dvema slogoma takrat še ni bilo, saj so vsi glasbeniki prišli na sever po letu 1914, ko se je začela velika migracija v največja mesta – Chicago, New York. Tam so hitreje prišli do pravih instrumentov, medtem ko so spodaj na jugu morali igrati na raznorazna improvizirana glasbila. Big Bill Broonzy si je tako naredil kitaro iz škatle za cigare. Nekdo drug si je napravil bas iz vedra, ročaja od metle in ene strune. Nihče ni

črnih ljudi naučil, kako se kaj igra, to so imeli v sebi, to je bil njihov božji dar. Prvi klavirji v New Orleansu so bili vsi avtomatski, na valji. In potem se je neki črnc, klicali so ga Nooney, domislil in izvlekel valj ter začel ročno igrati na klavir. Nihče mu ni pokazal, kako se to dela. In kmalu je igral v jazz bandu.

Leta 1939 ste torej posneli svojo prvo ploščo, kaj ste še počeli v teh letih?

Tedaj sem bil že pri marincih in kar kmalu za tem so me poslali v vojno na Pacifik. Leta 1943 so Japonci potopili našo ladjo in nas odpeljali v vojno taborišče.

To pa je bilo najbrž grozno?

Za nas črnce niti ne. Nastanili so nas v velik skedenj s posteljami, odejami, pečjo, dajali so nam tobaka, dovolj hrane. Govorili so nam, da moramo biti mi na njihovi strani, da mi nismo nič krivi, da so belci vse zakuhali. Mi smo pa samo pridno kimali. Glede na to, da sem bil kuhar, sem jim včasih kaj skuhal. Verjetno sem bil prvi, ki jim je skuhal rjavi fižol in pečenega piščanca. Govorili so, da mi bodo odpri restavracijo v Tokiu.

Z belci pa so res ravnali grozno. Pustili so jih kar zunaj, na prostem kot živino in stalno so jih mučili.

In kaj ste počeli po vojni? Se vam je uspelo preživljati samo z igranjem?

Ne, kje pa, v Ameriki je bilo to nemogoče. Igral sem lahko samo ob petkih in sobotah, ko so bili odprti vsi klubi, čez teden pa ni bilo skoraj ničesar in sem moral kuhati po raznih restavracijah. Takrat nisem bil dovolj znan, da bi lahko igral v večjih in uglednejših klubih ter zaslužil dovolj denarja. Šele ko sem prišel v London, so se stvari obrnile na bolje. Dva meseca sem igral v klubu *Celebrity*, nato pa sem odšel na turnejo po Danski in Nemčiji. Nemčija mi je bila kar všeč, in najprej sem ostal tam eno leto, nato pa sem se naselil tam za stalno. Tukaj v Evropi in predvsem v Nemčiji je zame dela, kolikor hočem, čisto drugače kot v Ameriki.

Kako pa ljudje sprejemajo vašo glasbo, ali je v tem kakšna razlika med evropsko in ameriško publiko?

Mislim, da večje razlike ni. Koncert je koncert, publika je publika. Drugače pa o Ameriki sploh ne razmišljam več, ne zanima me več, z Ameriko sem opravil. Dovolj težav sem že imel tam. Ko bom umrl, bom umrl tukaj, v Evropi.

Koliko plošč ste posneli od l. 1939 do danes?

Ne vem točno, koliko je bilo plošč, vem pa, da sem posnel več pesmi kot kateri koli drugi blues glasbenik. V katalogu blues in gospel glasbe je navedeno čez dvesto mojih komadov.

V čem je po vašem bistvo bluesa? O čem govori blues?

Blues govori o življenju. Mi ga dojemamo precej bolj resno kot vi, zaradi vsega, kar smo morali pretrpeti v življenju in kar so morali pretrpeti naši predniki. Če bi ga hoteli razumeti in občutiti kot mi, bi morali tudi trpeti kot mi. Beli ljudje lahko poslušajo našo glasbo, lahko jo tudi igrajo, vendar pri tem ne morejo občutiti tistega globokega feelinga, ki ga občutimo mi.

Si lahko predstavljate, da bluesa danes sploh ne bi bilo, če belci ne bi pripeljali vseh tistih množic črnih sužnjev v Ameriko?

Bi pa bila afriška glasba! Afriški ritem je preplaval ves svet!

Ali mislite, da se čas za blues izteka ob vsej tej novi glasbi?

Ne, blues ostaja in postal bo celo močnejši! Rock'n'roll bendi ustvarijo kakšen hit, ki drži kakšen mesec, dva, nato pa vuuuuuš – izpari. Z bluesom ne zaslužiš veliko, vendar bo ostal za vedno. Vse dokler bodo ljudje na tem svetu trpeli, dokler bodo imeli ta blue feeling, bodo imeli blues!

pripravil: IZTOK ABERŠEK

»Če naj se človek sploh zanima za Satieja, mora biti že od samega začetka osvobojen vsakršnega interesa, sprejeti mora zvok kot zvok, človeka kot človeka, opustiti iluzije o idejah reda, izrazih občutenja in vse ostale estetske zvižaje.«

John Cage

ROJEN SEM BIL ZELO MLAD V ZELO STAREM SVETU

Ekscentrična osebnost Erika Satieja (1866 – 1925) je v ozkih okvirih njegove dobe morala šokirati sodobnike. Satie je izhajal iz aktualnega trenutka sedanosti, ni se oziral na vzore 19. st., hkrati pa je paberkoval pri avantgardnih težnjah drugih umetnosti. Zato ostaja v prehodnem obdobju razpadanja stare in rojevanja nove umetniške zavesti s svojimi ironično sprevrnjenimi izpadi osamljena harlekinska figura. Kot nikogaršnji naslednik, nikogaršnja šola, se Satie umešča na rob tedanjega glasbenega življenja. S te pozicije, hkrati pa skozi neogotiko, neohelenizem, instantaneizem, povezave s kubizmom, dadaizmom, skratka z vsemi trenutno najaktualnejšimi ezoteričnimi gibanji, ponuja Satie svoje umetniško izhodišče, ki je tako, kot je bilo proklamirano skozi glasbeno formo, osupnilo.

Njegova odprtost za različne spodbude s tako različnih področij in obdobji je pogojevala povezanost Satiejvih skladb z mnogimi umetniškimi in intelektualnimi krogi, vendar njegove glasbe ni moč opredeliti z nobenimi izmed njih. Tako se kot pianist v Chat Noir in Auberge de Clou (1888) ukvarja z glasbo za kabaret in café-koncerte, to pa kasneje vključuje v svoje skladbe; okoli leta 1890 piše glasbo za Pèladansovo delo *Les Fils des étoiles* in za Boisov *La porte héroïque du ciel*; neohelenistični interes se odraža v treh klavirskih skladbah *Gnossiennes* (1887) in v operi *Socrate* (1918); tendenca po združevanju različnih umetnosti je prisotna v klavirskih skladbah *Sports et divertissements* (1914), katerim so dodane risbe in teksti; v baletu *Parade* (1916 – 1917) je tesno povezan s kubizmom, v baletu *Relache* (1924) pa z dadaizmom; že 1920 je iznašel »musique d'amenbleht«, 1924 pa je napisal eno najzgodnejših skladb za nemi film *Entr'acte cinématographique*.

Njegovo vključevanje v najavantgardnejše struje je samo zunanji izraz odpora proti ustaljenemu. Satiejev ludistično-instantaneistični, neresno – resni svet ostaja v svojem bistvu nespremenjen, odraža pa se skozi absurdistične tekste, ironično naivne risbe in »blanc et immobile« glasbo.

ALI VESTE, KAKO SE ČISTIMO TONI? TO JE ZELO UMAZAN POSEL. TKANJE TONOV JE ČISTEJŠE. MOŽNOSTI RAZVRŠČANJA SO ZELO ZAPLETENE IN ZAHTEVAJO DOBER VID. TU PA SMO ŽE NA PODROČJU TONSKE TEHNIKE.

Satie, ki se je od gregorijanike naučil, da je možna prazna in negibljiva glasba brez formalnega razvoja in logike, sestavlja jo iz nekaj elementov, ki se v nepredvidenem nizu ponavljajo. Po drugi strani pa po vzoru srednjeveške notne slike opušča metriko, deljenje taktov, dinamične oznake in predznake. Poleg gregorijanike je na njegovo glasbo močno vplivala tudi ideja instantaneizma, ki jo Grete Wehmeyer opredeli kot »... nekakšno dadaistično agresivno formulacijo tistega, v evropskem umetniškem in zahodnem mišljenju razširjenega dvoma, ki se nanaša na vzročnost, logiko in usmerjenost proti cilju...«, v nasprotju s tem pa »instantaneizem povečuje trenutek – instant«. Povezovanje ideje instantaneizma z iskanjem v smeri »blanc et immobile« je v svojih skrajnih primerih dalo glasbo stanja ali »musique d'ameublement«, kakor jo je Satie poimenoval leta 1920. (Glasbo, v kateri se trenutek navezuje na trenutek, pri čemer so trenutki med seboj neodvisni, vsak pa ima vrednost na sebi). Tako nastaja glasba brez vezi, glasba brez razvoja, glasba brez izraza, glasba kot nizan stanj, glasba kot zvočenje, kot taka pa anticipira Cageovo »chance music«, Messiaenovo predstavo o glasbi kot o pisani preprogi in prepletanje zahodnjaškega mišljenja o glasbi z vzhodnjaškim.

S svojim odnosom do umetnosti, s svojimi estetskimi stališči se je Satie pomaknil tako daleč pred svoje sodobnike, da je njegove številne domislice, bodisi besedne, bodisi glasbene, moč dojeti z obnovo dade in pojavyom Cagea na evropski glasbeni sceni.

KAJ SEM JAZ?

VSAKDO MI BO POVEDAL, DA NISEM NIKAKRŠEN GLASBENIK.

Eden izmed ciklusov Satiejvih klavirskih skladb nosi naslov *Jack in the Box*. Zofija Lissa piše: »Vrednost poskusa je vrednost samega postopka in ne dela, kakor dokazuje ustvarjanje Erika Satieja.« V nasprotju z načinom mišljenja svojega časa, si je Satie že do 1890. leta zastavljal vprašanja, ki so začela šele nedavno vznemirjati estetiko. S pomočjo svoje instantaneistične vizije umetniškega v spoju z vsakdanjim se Satie skozi svoje skladbe, tekste in ekscese rešuje navlake duhovnega nasledstva 19. st. Prav v tem smislu imajo »blanc et immobile«, neskončna ponavljanja, monotonija in dolgečas svojo funkcijo. Seveda pa ostaja odprto vprašanje, ali ni bil poleg utesnjenosti svojega časa Satie utesnjen tudi z omejenostjo svoje čisto glasbene invencije. Kot izraz umetniške pozicije, ki je imela daljnosežne posledice, so njegove skladbe v luči »nasledujočih estetskih zvižaj« bolj navodilo, koncept, »instant« v svojem drugotnem pomenu. *Jack in the Box* je šokanten samo prvič. Toda kaj potem? Potem sledi instantaneizem, to pa je zahteva po vrednotenju z druge strani ustaljenih kriterijev. Zamenjava kriterijev pa seveda ne more vplivati na njegovo glasbo kot tako. Ali jih bo prenesla ali ne, je odvisno od posameznikove lastne izbire.

NATAŠA KRIČEVCOV

Prevedla: N. V.

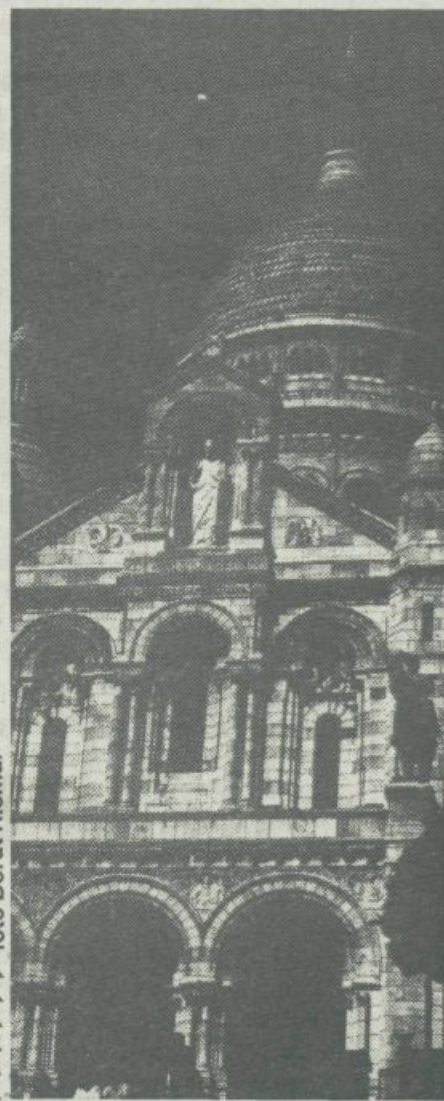
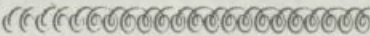

foto Borut Rismal

Klub mednarodnega prijateljstva že nekaj časa opozarja na neurejene odnose, ki jih imajo študentje iz drugih držav s to državno institucijo. Ravno tako smo že večkrat slišali, da si ZAMTES prisvaja denar tujih študentov, kajti ti morajo plačevati šolnino. Nefer odnos ZAMTES-a pa naj bi bil najbolj očiten glede problematike stanovanja v študentskem centru, kajti ZAMTES naj ne bi upošteval tega, da študenti iz drugih držav plačujejo celotno ekonomsko stanarino in da so lahko tudi sami v sobi. Spor tujih študentov z ZAMTES-om naj bi dosegel višek zaradi nekorektnega postopanja z dokumenti posameznikov. Zaradi vseh teh pritožb se je Predsedstvo UK ZSMS Ljubljana odločilo, da bo 20. decembra organiziralo okroglo mizo, na kateri bodo sodelovali prizadeti z ene in z druge strani. O izidu tega pogovora bomo zaradi aktualne problematike poročali tudi v *Tribuni* št. 6.

KAJ SE DOGAJA Z ZAMTES-OM?

Zakaj Eric Satie? Vzrokov je tokrat kar več. In to zanimivih. Najprej zato, ker njegovo po tradiciji še vedno klasično glasbo poslušajo tako rekoč vsi, tudi hardcorovci. Drugič zato, ker je, potem ko so tekli pogovori in dogovori z Bojanom Goriskom, naenkrat priletela do Ljubljane plošča Satiejvih klavirskih skladb, ki jo je izdala Produkcija Radia Novi Sad. In pa tretjič zato, ker bomo ali smo v organizaciji CIDM, Festivala in Glasbene mladine Slovenije lahko v viteški dvorani, 20. 12. ob 19.30 slišali, kako Branka Parlič, ki je posnela prej omenjeno ploščo, igra Satieja. Dobri razlogi? Torej Nataša Kriševcov o Ericu Satieju.

Mislim, da je popolnoma upravičen pomislek, kaj pravzaprav hočem povedati s tem poglavjem, in kaj ima mandala opraviti s slikarsko prakso oziroma konkretno z vprašanji paradoksa in kaosa, ki jih raziskujemo v tem spisu. V zvezi s tem pravzaprav ne bi želel dajati konkretnega odgovora, temveč bom na vprašanja poizkušal odgovoriti posredno, tako da bom opisal pomen mandale, in kaj me je navedlo v to zvezo.

Seveda moramo najprej vedeti, kaj mandala sploh je, oziroma kaj naj bi predstavljala. Takoj na začetku naj razblinim občutek oziroma miselnost, da je mandala nekaj mističnega oziroma, da zadeva samo vzhodnjaško filozofijo, da je verski simbol ali grafična ponazoritev le-tega.

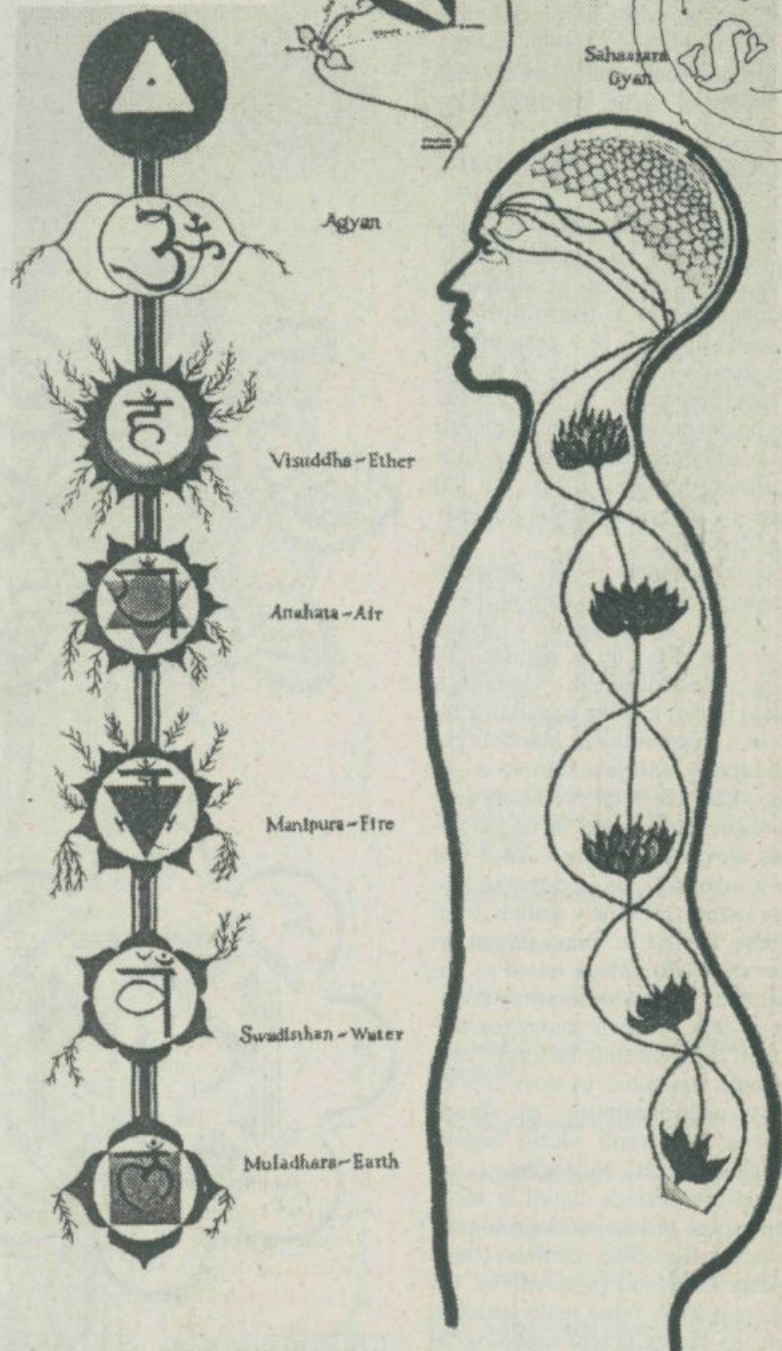
Pisci, ki so se ukvarjali s pojasnjevanjem oziroma razlago mandale, so jo opisovali kot likovno ponazoritev velikega poka, s katerim se je začelo vesolje. Dalje se je govorilo o kozmogramu, geometrični ponazoritvi manifestacije vidnega in nevidnega. Spet drugi so razlagali, da naj bi bila mandala seksogram, ponazoritev spoja med pozitivnim in negativnim, med moškim in žensko, med vidikoma polarnosti, ki rojeva in vzdržuje materialni svet. Menda je tudi meditacijski pripomoček. Ljudje, ki se s tem ukvarjajo, trdijo, da lahko z njihovo pomočjo ukrotiš demone in božanstva svoje psihične energije. In ko jih udomačiš znotraj mandale, postaneš njihov gospodar. Takrat menda lahko uporabiš njihovo moč. Na tej ravni naj bi bila mandala psihogram, geometrična ponazoritev poti, ki vodijo v središče labirinta človeške duševnosti.

Tako! Cela vrsta polkvalificiranih trditvev, ki so bolj literarnega značaja kakor pa vir kakšnega resnejšega pojasnila oziroma obrazložitve pomena mandale. Vendar lahko stvar nadaljujemo z nekaj resnejšimi in za nekatere razumljivejšimi trditvami.

Morda bi poizkusili obravnavati mandalo kot lik. V tem primeru jo lahko pojmujejo kot lik, ki ponazarja vse, kar izvira iz središča, kar teži vanj, kar povezuje središča s središči in z obrobjem. V tem smislu je mandala izvir sveta in ponazoritev minljivosti. In nenazadnje je mandala področje, kjer se stikata pozitivno in negativno. Če vzamemo slikarstvo, je to svetlo – temno, diferencirano – nediferencirano, polno – prazno, uravnoteženo – neuravnoteženo, ipd.; če vzamemo matematiko pa bi bila to plus in minus. Torej večja nasprotja, brez katerih svet ne bi mogel obstajati. Pa vendar mandala ni nasprotje, temveč gre za enotnost v različnosti in to je paradoks, ki me je privedel do razmišljanja o principu mandale. Kaj smo pravzaprav sedaj ugotovili? Lahko bi rekel, da ničesar, pa vendar si upam trditi, da vse. In kaj sedaj? Nič! nadaljeval bom, kjer sem nehala, in sicer, da v okviru poznavanja mandale lahko govorimo o treh vrstah mandal:

NOVA RAZMERJA MED GLOBINSKO IN POVRŠINSKO STRUKTURO (2. del)

Nekaj O mAnDa-laH

SHATH CHAKRA

ZUNANJA MANDALA, ki govori o svetu zaznav. Govori o razmerju, o odnosu med nami in zunanjim svetom, o zaporedju odnosov, ki ni samo vsebina naše zavesti, temveč določa tudi meje sveta zaznav. Govori o kroženju »nečesa« med nami in svetom (zunanjim), govori o koordiniranem omrežju odnosov in nenazadnje o neposredni izkušnji resničnosti.

Kadar spregovorimo o telesu, o svetu telesa, lahko v okvirih mandale govorimo o NOTRANJJI MANDALI, kajti pri tej je govora o odnosu nas samih, torej »mene« do »mojega« telesa. Gre za koordinacijo tega, kar si želim biti, s tem, kar sem.

In nenazadnje imamo opravka tudi s TAJNO MANDALO, ki se ukvarja s koordinacijo in odnosi do naših lastnih, torej

»mojih« čustev. Ta je hkrati tudi najpomembnejša, saj so za vzhodnjaško filozofijo oziroma za tanstro (praktična uporaba te filozofije) le-ta sveta!

Da bi pojasnil smisel mandale, bi morda citiral še Evalda Flisarja:

»Karkoli storimo, storimo s popolnim zaupanjem, to je vse. To je vsa skrivnost. Na prvi pogled je skrivnost preprosta, v praksi pa je – kot vsi vemo – težko izvedljiva. Bistvo notranje mandale je zavest o tem, da smo svobodni v vsem, kar počnemo; vendar obenem zavest, da ima vse, kar storimo, posledice, in da so tudi posledice, dobre ali slabe, del naše mandale.« op. 1

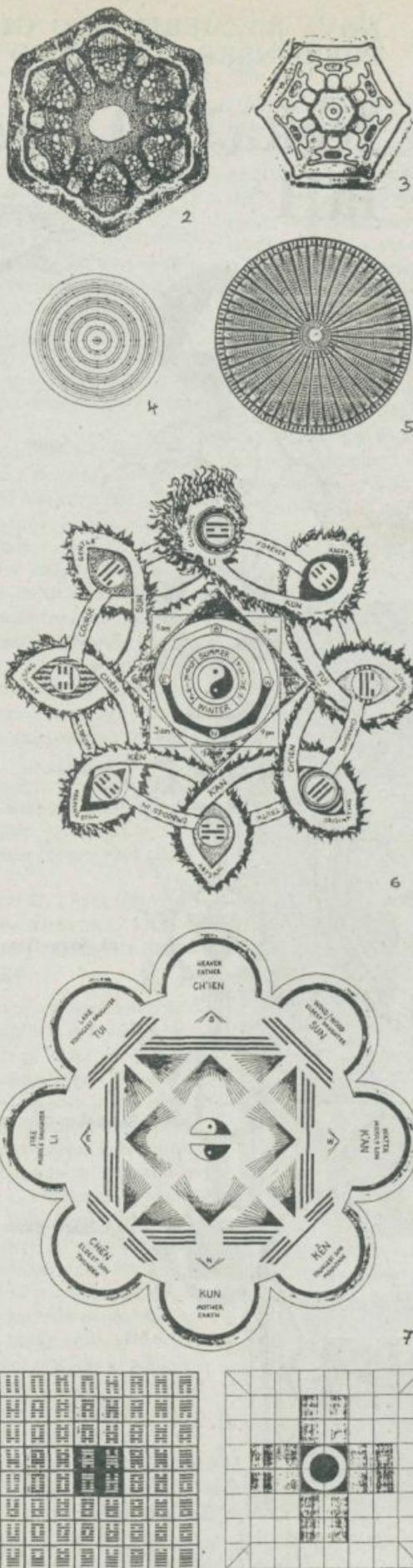
MANDALA KOT KLJUČ V SVET SIMBOLOV

Na kratko smo dobili vpogled v to, kaj je mandala. Zavedam se, da je pričujoči opis kratek in zgolj informativen, pa vendar se nimam namena preveč zadrževati pri natančnem opisovanju, saj bi v nasprotnem lahko pisal samo o tej temi, kar pa ni moj namen. Precej informacij pa bom zapisal tudi v tem poglavju, kjer si bomo ogledali ves sistem mandal kot temeljno izhodišče simbola oziroma kot simbol sam. In kaj nam slikarjem v slikarstvu simbol pomeni, vemo vsi zelo dobro.

Torej opisati mandale in jim »pripeti« njihove vrednosti ni lahko in najbolj zoprno je lahko začetek, saj je začeti v resnici možno kjer koli. Sam bi se najraje lotil makro- in mikrokozmičnih vrednostih mandal, kajti ljudje, ki so se ukvarjali z raziskavami in s spoznavanjem mandal (gre za opise modernih avtorjev, kajti ve se, da so mandale »kot take« stare že nekaj tisoč let in pravzaprav usmerjajo in vodijo veliko večino človeških življenj – kdor pač verjame), so ugotovili, da je človeško telo pravzaprav kozmos, vesolje v malem, torej mikrokozmos. Ker pa že vemo, da gre pri odnosu nas samih do našega telesa za notranjo mandalo, je pomenska zveza jasna. Kaj pa je v tem primeru makrokozmičnega? Tukaj že zadenemo na prve, zelo močne sisteme simbolov! In sicer gre, če govorimo o makrokozmosu, za »biociklične« ritme, v katerih »leži« osnova ustvarjalnega življenja. Neizogibnost teh ritmov naj bi bila resnica, kateri se mora človek neprestano prilagajati, kajti le tako je lahko sestava tega cikla relativno stalna in njene sestavine večno spremenljive. Da pa bi bila stvar kljub temu malo jasnejša, naj povem, da gre za sistem simbolov, ki jih več ali manj vsi poznamo, eni bolj, drugi manj, vsi pa vemo, v katerem znamenju zodiaka smo se rodili.

In kakor koli obračamo, vedno znova zadevamo v pojem, ki smo ga že na začetku besedila poimenovali paradoks! Ali to kaj pomeni? Bomo videli?!

Mandala je metafizično sestavljen princip. Ta princip sestavljajo sistemi simbolov, ki vodijo človeški razvoj v zavestno usklajevanje s kozmičnim ritmom in s tem na pot ustvarjalnega življenja.

PRODOREN

TRAJANJE

NARAŠČANJE

VSTAJAJOČI

SUN

HENG

I

CHEN

Morda bi si v nadaljevanju ogledali še koliko sistemov mandal ali, preprosteje, koliko grafičnih rešitev poznamo. Preden zapišem številke, bi želelo omeniti, da gre za tehniko »I Ching«, v kateri človek aktivno sodeluje s celoto elementov, iz katerih je sestavljen, in s katerimi zavestno vzajemno sodeluje in deluje v vzajemnem procesu spreminjanja. Bistvo takega dinamizma pa opisuje narava v relaciji NEBESA – ČLOVEK – ZEMLJA kot organsko razvojno celoto.

Za popis te kozmične celote je postavljeno osem osnovnih simbolov oziroma sprememb. »pa kua«, ki so razširjeni v Mandalo kvadrata 64 (glej sliko 8). Ta mandala predstavlja sestavo kroga sprememb, ki vsebuje najosnovnejše oblike pojavnosti. Šestvrstna struktura vsakega od teh 64 simbolov upodablja smer razvoja danega arhetipa situacije (simbola).

To je le ena od dveh osnovnih Mandal, ki ju je moč najti v načrtih indijskih templjev. Prav tako je »član« VASTU-PURUSHAMANDALA, ki pa je sistem 32 tipov formacij mandale. Sam sistem kot celota je podoben strukturnim in izmanskim vidikom knjige sprememb. Poglejmo še, kaj pravzaprav pomeni Vastu-Parushamandala. Na kratko bi lahko rekli, da je to simbol nepogojenega jedra (purusha), ki naj bi bilo sposobno podaljševati semega sebe v eksistenco (Vastu). In ko jedro obstaja, mu je dana oblika mandale. Govori pa se tudi o »sveti združitvi«, pri čemer posamezne mandale dobijo simbolično vrednost zemlje ali zemeljskega principa. Ta princip (vastu-purusha-mandala) simbolizira tudi začetek novega svetovnega sistema in ta ritual odseva jedro, ki žrtvuje svojo brezpogojno blaženost ter ustoliči obstoj v vseh svojih oblikah (glej sliko 9).

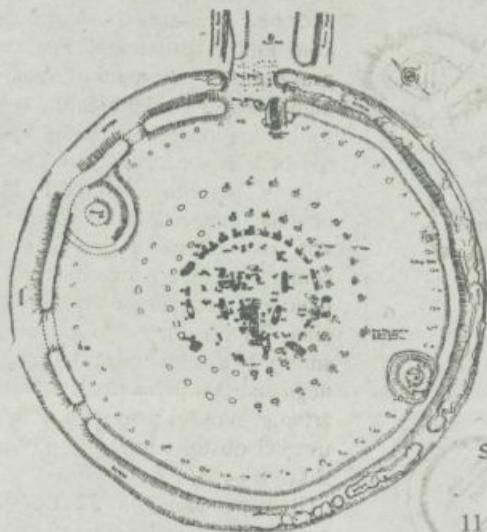
Prvotna mandala 32 tipov Vastu-purusha-mandale, je zgrajena iz 9 kvadratov. Je simbol kopenskega področja s centralnim kvadratom, ki se nanaša na središče zemlje. Prav to pa je centralno bistvo vseh mandal neparnih števil. Mandale parnih števil so zgrajene iz središča, ki je sestavljeno iz blokov. Gre za skupine blokov, katerih ritem četrtinskoti vnaša ritem letnih časov, torej življenja. In še komentar Burckhardta: »... lahko gledamo nanj kot na statično obliko kozmičnega kolesa s štirimi prečkami, ali razdeljeno v štiri faze. Opazili bomo, da ta tip mandale nima centralnega kvadrata, »središče« časa je vedno prisotno.« (op.2) Obema vrstama, parnim in neparnim vladajo isti krožno kozmični in sinhronični principi.

Štirje centralni bloki odgovarjajo štirim centralnim simbolom I CHING Mandale. To so:

Pri teh simbolih gre za medsebojno komplementarno delovanje, skrajno mobilnost in na videz ne-trajno, kar spet pripelje do paradoksalne situacije, kajti omenjena sintagma ponazarja prav trajanje.

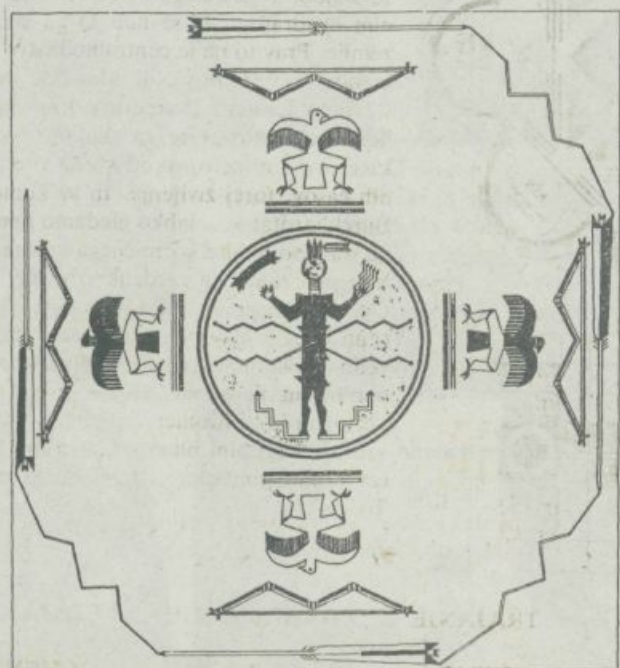

10

STONEHENGE

11

12

Omeniti še velja, da se posvečene strukture, ki temeljijo na mandali in so odsev ciklo-kozmičnih funkcij narave, vežejo tudi na lunarni cikel 28 dni, ki izhaja iz precej različnih kultur z enako vrednostjo. Tako jo ima Hindujska astrološka tradicija, krožni obredni sončni vigvam Siousov iz 28 polov in še nekatere tradicije nosijo iste vrednosti. Tako tudi kabala, ki govori o troedinosti vidika duše, duha in telesa pri tem, da je 28 vsota seštevka

$$1+2+3+4+5+6+7$$

in je 1 vrh, 7 pa osnova piramidalne konstrukcije s tremi cikli po 28, kar znese 84 in velja (številka) za idealno dolžino (v letih) življenja.

Slutimo lahko, da se do sedaj opisano nanaša na oblikotvorne strukturne principe mandale. Opozorim naj tudi na duhovne strukturne principe, brez katerih bi se naše predstave o slikarstvu, še posebej v dvajsetem stoletju, podrle kakor hišica iz kart. Vemo, da se je moderno slikarstvo precej posvetilo duhovnim konstruktom in popolnoma filozofskim izhodiščem. Spomnimo se minimalizma, pop arta in drugih. Tega poglavja ni moč sprejemati samo vizualno, torej oblikotvorne strukturne principe, temveč ga je treba sprejemati kot nekak miselni konstrukt. Če povzamemo temo iz poglavja, bi lahko uporabili termin »tajna mandala«. Seveda ne smemo zanemariti vizualne podobe mandal, saj v sebi nosijo bogastvo strukture, ki ga ne smemo zanemariti (primerjaj slike 1 do 12., beri poglavje ZVEZA ESCHER-MANDALA-FRAKTAL).

1. Karta Chakra, ponazarja območja v telesu, ki jim vladajo posamezne temeljne prvine mandale (sveta), barvni Xerox

2. Mikrofotografija prereza vejice

3. Snežni kristal

4. Ploskovita predstava atoma elementa 79 (zlato)

5. Mikrofotografija »ARACHNOIDISUS EHRENBORGII«

6. Mandala poznih nebes, razvrstitev zunanjega sveta

7. Mandala zgodnjih nebes, primarna razvrstitev

8. Mandala 64 »KUA«

9. VASTU-PURUSHA-MANDALA 64 delov

10. Azteški sončni kamen ANAHUAC (zajema astrološke izračune, uporabljen je bil za napovedi)

11. Svetišče STONEHENGE na Škotskem (ima iste funkcije kot MANDALA in ANAHUAC)

12. Preproga v pesku ameriških indijancev Navahos

OPOMBE

afl.af Evald Flisar, Skrivnosti mandale, podlistek z reviji 7D, večer, Maribor, 1987

af2.af Jose & Mirjam Arguelles, Mandala, Boulder & London, 1972 str. 67.

Miran Eric

Dne 8. 12. 1988 sem se kot delegat UK ZSMS Ljubljana udeležil seje koordinacij Univerzitetnih konferenc ZSMJ v Splitu. Ta koordinacija vseh jugoslovanskih UK-jev, ki je pokukala na svet šele letos jeseni v Titogradu ob formiranju P ZSMJ, je neko telo, ki pravzaprav še ne ve, kaj naj bi predstavljala.

Potenciali te koordinacije so vsekakor veliki, saj bi utegnili pomeniti nacionalno predstavništvo jugoslovanskih študentov (drugod v Jugoslaviji še ni zrel čas za razmišljanje o novih neodvisnih študentskih organizacijah), in bi kot tako lahko služilo kot baza za vključevanje v mednarodne zveze študentskih organizacij (pa čeprav v okviru ZSMJ). Poleg mednarodno vključevalne komponente, vidim možnost tudi v izmenjavi koristnih izkušenj in informacij o rešitvi problema s področja študija, študijske politike, študentskega standarda, financiranja izobraževanja, organizacije študentskega servisa in drugih vprašanj z našega področja. (Ne smemo si domišljati, da imamo v Ljubljani vse najboljše rešeno, sicer pa so tuje izkušnje vedno dobrodošle). Toda vlogo in naloge te koordinacije bo potrebno šele natančneje opredeliti in dodeliti, saj bi ob opustitvi tega, to telo postalo še ena jugoslovanska potovalna agencija.

Ker v Splitu torej še nismo vedeli, kaj je sploh namen koordinacije, so predstavniki nekaterih UK-jev »prozivali« predstavnika drugega UK-ja (sami uganite, kdo je »prozval« in kdo je bil »prozvan«), kar pa gotovo ni namen te koordinacije, saj bi pomenila le podvajanje visoke politike oziroma prenašanje stališč okolja tudi na nivo študentske univerze.

Edini konkretni sklep, ki ga je koordinacija UK-jev sprejela, se dotika problema nepriznavanja diplom univerz iz Skopja in Bitole v sosednji Grčiji (in s tem tudi negiranje obstoja makedonskega naroda s strani Grčije). Tako smo sprejeli sklep, da zahtevamo od Predsedstva SFRJ, Zveznega sekretariata za zunanje zadeve (tov. Budimirja Lončarja) P SSÖJ in Skupnosti jugoslovanskih univerz (ZUJ), da obravnavajo ta problem, nas seznani s programom ukrepov in dejavnosti za rešitev tega vprašanja in ustrezno intervenirajo pri pristojnih organih republike Grčije.

Obenem smo kot rezervo sprejeli sklepe, ki sta ju predlagala UK-ja iz Bitole in Skopja, da če se te naše zahteve (to je, da naši ustrezni organi prično ukrepati v zvezi z nepriznavanjem diplom makedonskih univerz) ne uresničijo do naslednjega zasedanja koordinacije (predvidoma konec januarja v Ljubljani):

- predlagati sprejem predpisov, ki bi prepovedoval grškim študentom, ki že dve leti študirajo na makedonskih univerzah, da se prepišejo na druge univerze v Jugoslaviji zaradi nostrifikacije diplom,
- če pa tudi to ne obrodi uspeha do konca tega študijskega leta, predlagamo sprejem predpisa, ki bi prepovedal vpis grškim študentom na jugoslovanske univerze.

Končno smo sprejeli tudi sklep, naj o seji in delu koordinacije UK-jev obvestimo našo bazo preko študentskih glasil, oziroma prosimo urednike, naj objavijo ustrezna poročila. S tem za to jesen izpolnjujem ustezni sklep koordinacije.

ŽIGA BAHOVEC,
sekretar UK ZSMS Ljubljana

ŠOLSKA RAZSTAVA

V Moderni galeriji je na ogled letna bera študentov za likovno umetnost iz Ljubljane, ki so jo ustvarili v letu 87/88. Na razpolago so dobili kletne prostore ter stopnišče. Razstava bo odprta do 30. 12. 88. Vljudno vabljeni!

LOLITA + FANTJE

15. 12. zvečer in ponoči sta se ljubljanskim ljubiteljem K. U. D. F. Prešeren predstavila dva ansambla. LOLITA je predstavila svojo novo kaseto z istoimenskim naslovom. Vmes pa so našli pobje z imenom FANTJE IZPOD KANSKEGA. Dobra osvežitev kulturno zaspane Ljubljane.

C'est par le travail que la femme a en grande partie franchi la distance qui la séparait du mâle; c'est le travail qui peut seul garantir une liberté concrète.

(Ženska je izbrisala razliko med njo in moškim v največji meri zahvaljujoč temu, da dela. Samo delo ji lahko zagotovi resnično svobodo.)

Simone de BEAUVOIR (Le deuxième sexe)

Women have served all these centuries as looking glasses possessing the power of reflecting the figure of man at twice its natural size.

(Stoletja so služile ženske kot ogledala, ki so imela to moč, da so odražala podobo moškega v dvakratni velikosti.)

Virginia WOOLF

**POLOŽAJ ŽENSKÉ
V DRUŽBENO EKONOMSKI KRIZI**

Družbenoekonomska kriza prodira v vse pore družbe in se bolj ali manj očitno kaže v načinu življenja vseh družbenih slojev in skupin. Raziskovalna ekipa, ki jo vodita dr. Anuška Ferligoj in dr. Mirjana Ule z ljubljanske FSPN, si je zadala nalogo raziskati vpliv sedanje krize na položaj ženske v naši republici. Projekt je sicer šele v zasnovi, izoblikovane so hipoteze, empirični izsledki pa naj bi bili znani sredi prihodnjega leta.

O omenjeni raziskavi smo se pogovarjali z dr. Anuško Ferligoj, nosilko raziskovalnega projekta.

TRIBUNA: Kakšen je pravzaprav namen raziskave?

FERLIGOJ: Hoteli smo opozoriti, da je situacija kritična, vplivati na spremembo družbenega odnosa do žensk in argumentirano dokazati, da je nujno potrebno zagotoviti materialna sredstva, s katerimi bomo pomagali mladim družinam in jih spodbudili k večji rodnosti. Potrebno je nemudoma nekaj storiti, sicer bo prepozno.

TRIBUNA: Zakaj ste se odločili prav za obravnavo problema žensk, saj so se tudi druge socialne kategorije (npr. mladina, priseljenci, upokojeanci...) znašle v težkem družbenem in materialnem položaju?

FERLIGOJ: Ženska ostaja temelj družine in, če hočete, tudi biološke reprodukcije. Bolj ali manj ji je prepuščena skrb za vzgojo otrok. Nadaljnje slabšanje družbenoekonomskega položaja žensk bi lahko imelo katastrofalne posledice za vzgojo mlade generacije in zdravje samih žensk ter tudi otrok.

TRIBUNA: Ali se vam ne zdi, da je položaj ženske v drugih republikah še bolj zaskrbljujoč?

FERLIGOJ: Znotraj Jugoslavije je položaj žensk v posameznih delih zelo različen, povsod pa je težak. Seveda je v Sloveniji kot družbeno in civilizacijsko razvitejšem okolju, ženske srečujejo z drugačnimi problemi kot npr. na Kosovu. Tam je odstotek zaposlenih žensk izredno nizek, rodnost visoka, družina pa še vedno izrazito patriarhalna. Morda je v Sloveniji zanimivo prav to, da je zaposlenost žensk med najvišjimi v svetu (kar 48 % zaposlenih predstavljajo ženske), kar je povezano tako z emancipacijo kot tudi z ekonomskimi razmerami. Hkrati pa se ohranja tradicionalna družina z velikimi razlikami med proklamiranim in dejanskim položajem ženske znotraj nje. Premiki v smeri modernizacije odnosov v družini so počasni in determinirani s splošno družbenoekonomsko situacijo. Celodnevna šola je bila primer poskusa zmanjšanja obremenjenosti ženske kot matere in vzgojiteljice otrok, ki pa zaradi pomanjkanja materialnih sredstev in tudi drugih vzrokov ni uspel. Prav tako je zaskrbljujoče dejstvo, da se slabša ekonomski položaj žensk v primerjavi z moškimi.

TRIBUNA: Zakaj prihaja do čedalje večjih razlik v ekonomskem statusu moških in žensk?

FERLIGOJ: Ženske v večji meri kot moški opravljajo normirana dela, ki so fizično in psihično zelo naporna, a največkrat slabše plačana. Poleg tega se ženske praviloma ne ukvarjajo s t. i. sivo ekonomijo, ki je pomemben dodatni vir zaslužka. Za tovrstno delo jim preprosto zmanjkuje časa, saj so otroci in gospodinjska opravila še vedno pretežno domena žensk. Povprečna slovenska ženska se giblje v izredno ozkem krogu, postavljena je na stranski tir, kar se izraža tudi v njeni slabši informiranosti. Prav v zadnjih letih opazimo, da odstotek odgovorov »ne vem« ali »neodločen« v raziskavi Slovensko javno mnenje pri ženskah skokovito narašča in je dvakrat do trikrat večji kot pri moških. Ta podatek se nam zdi izredno pomemben in pomenljiv, zato ga bomo v naši raziskavi poskušali osvetliti iz več zornih kotov. Zanimivo je tudi, da nekatere raziskave kažejo, da so poročene ženske praviloma bolj konservativne od moških, čeprav je raziskava kolegice Uletove med dijakinjami in študentkami pokazala, da so pogledi deklet v tej starostni skupini v marsičem naprednejši kot pri fantih iste starosti. Kaže torej, da predstavlja poroka za ženske prelomnico v načinu razmišljanja.

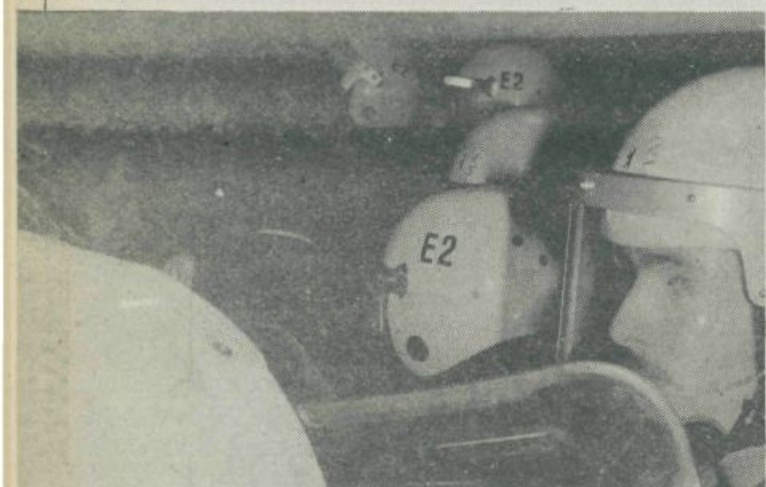
TRIBUNA: Kako ste si metodološko zamislili izpeljavo raziskave?

FERLIGOJ: Pri svojem delu se bomo oprli predvsem na ustrezen sklop vprašanj iz raziskave Slovensko javno mnenje in ga analizirali v časovnem preseku. Seveda pa bomo upoštevali tudi dognanja drugih raziskav s tega področja. V raziskovalni skupini je pet žensk, poleg mene še kolegice Uletova, Rennerjeva, Kozmikova in Jalušičeva. Ekipa je torej kar številčna, toda tudi dela, še zlasti računalniške obdelave, je precej. Kljub temu pa upam, da bodo izsledki z analizo rezultatov pripravljeni že sredi prihodnjega leta.

SIMON BIZJAK

foto Pac

KOLEKTIV LETA 1988

Priznanje Kolektiv leta 1988 podeljujemo vsem družbeno-zaščitnim in družbeno-kontrolnim kolhozom v našem političnem sistemu, ki so letos delovali izjemno učinkovito (razkrinkanje špijonov v Ljubljani, razglasitev slovenskih in albanskih nacionalistov v armadi, zatiranje kontrarevolucije v Sloveniji, podiranje zidov iredente na Kosovu in še bi lahko naštevali).

V te službe so posvečeni le najbolj predani, najodločnejši in ideološko najstabilnejši kadri z visoko komunistično zavestjo.

V vsakodnevnem boju s sovražnimi silami (izvana i iznutra) si, v imenu zaštite izročila NOB-a in revolucije, spontano prizadevajo čim dlje obdržati kontrolo, pa tudi represijo nad družbo. Borijo se proti politični demokratizaciji, ker v njej vidijo možnost delovanja sovražnika (Diktat: »Piši: unutrašnji neprijatelj u saradnji sa vanjskim, tačka.«). Po svojem globokem prepričanju verjamejo v trdno in preizkušeno roko države, ne pa v ljudi, ki zlahka postanejo predmet manipulacije. Menijo, da je centralizem v Partiji in družbi najprimernejše sredstvo za doseg stabilnosti države. Na ta način postajajo politična grupacija, katere postulati so sektaštvo, dogmatizem in konservatizem.

Vendar moramo ob tej priložnosti poudariti, da so institucije, ki nas ščitijo in kontrolirajo, pod latentnim udarom nekritične javnosti. Takšno razpoloženje javnosti (Diktat: »Piši: pre svega slovenačke, tačka.«) ima korenine že v letu 1966, ko je J. B. T. na brionski seji CK ZKJ v sklepnih besedah dejal: »... Jaz, tovariši, nisem želel iti v detajle. Toda moram povedati, da ljudje šepetajo, da obstaja nezaupanje enih do drugih, od navzgor do spodaj. Mogoče vas to spominja na tisto, kar se je nekoč zgodilo pri Stalinu. Mislim, da je to precej podobno. Ko je naš celotni družbeni razvoj šel s pospešenim tempom naprej, je državna varnost ne le stagnirala, ampak šla nazaj. Zastala je, ni spremljala tokov našega družbenega razvoja, ampak je imela nekatere svoje koncepte, tj. postaviti se nad družbo...«

Se enkrat je potrebno odločno zanikati takovrstne laži in podtikanja, ker vse to počnejo sile opozicije, ki želijo ojačati svoje pozicije, zato naši varnostniki sporočajo naslednje:

*Tu nema zajebancije,
inače slede sankcije.*

BASHKIM GASHI

PORTRET LETA 1988

Pisati njegov portret je težko. Na zunaj je Sloba vse v besedah in neposreden, kakor vse, kar govori.

Njegov heroizem je popolnoma brez zunanega bleska, je asketično junaštvo poštenega srbskega inteligenta – revolucionarja, ki iskreno veruje v možnost pravičnosti na zemlji, heroizem človeka, ki se je odrekal vsem radostim sveta zaradi težkega dela za srečo Srbov.

Dolžnost poštenih voditeljev ljudstva je nečloveško težka. Ni voditelja, ki ne bi bil bolj ali manj tiran. Verjetno je bilo za časa Slobodana posiljeno več žensk kot pod katerim koli voditeljem. Toda boj proti kontra-revoluciji zahteva žrtve.

Ima smisel za smeh in smeje se z vsem telesom, res z vsem telesom, včasih do solz. Denimo zadnjič, ko mu je moj shok Azem pripovedoval vic o Srbih s Kosova. Kratkemu, značilnemu medmetu »hm hm« zna dajati neskončno skalo odtenkov – od strupene ironije do previdnega dvoma.

Slok, z lobanjo sokrata in z vsevidečimi očmi velikega lisjaka neredko zavzema čudno in nekoliko komično pozo – glavo povzdigne, se izprsi in zažuga s prstom proti zahodu. V tej pozi je nekaj čudovito prijaznega in smešnega, nekaj zmagovito petelinskega.

Njegove kretnje so lahkotne, spretno in redke, a silovita gesta je popolnoma v skladu z njegovo besedo, ki je tudi skopa, a bogata z mislijo.

In na obrazu kosovskega tipa gorijo, igrajo te ostre oči neutrudnega lovca na laž in bedo življenja.

Od nog do glave je srbski človek, ki je dolgo živel zunaj Srbije ter se pozorno razgledoval po svoji zemlji, tja od Tise pa do Tirane – od daleč se ti zdi barvitejša in svetlejša. Ocenil je pravilno njeno moč – izjemno nadarjenost ljudstva, ki je še slabo izražena, še nedokončno prebujena v težki in mučni zgodovini, toda vsepovsod prisotna na temnem ozadju fantastičnega srbskega življenja, v katerem se bleščijo zlate zvezde. Ena najsvetlejših je Slobodanova.

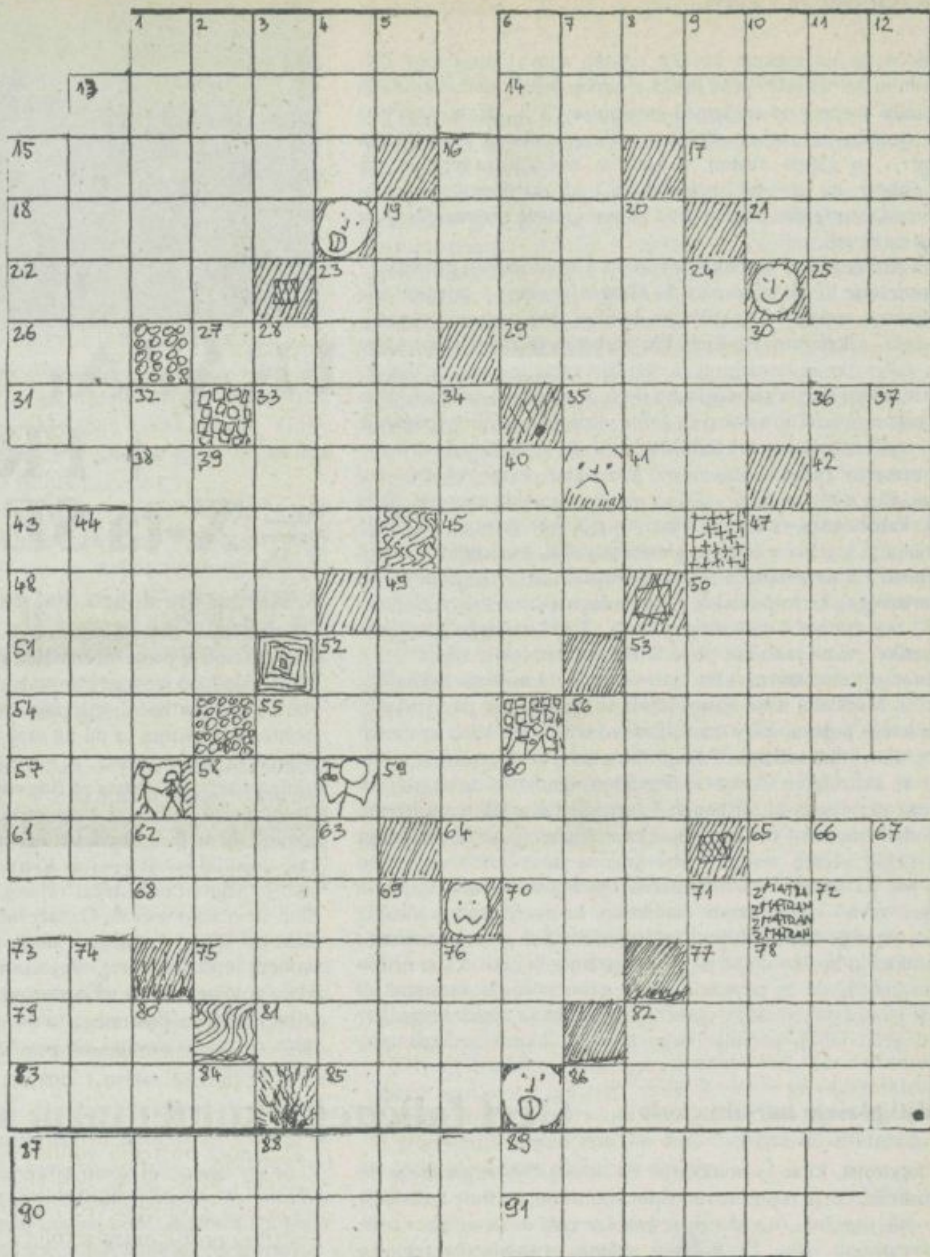
S. M. Sloba je Srbijo prebudil, in zdaj ne bo več zaspala...

S. M. Sloba je oženjen in ima 8 milijonov otrok.

BASHKIM GASHI

Med reševalce naše nagradne križanke bomo razdelili **pet knjižnih nagrad**. Upoštevali bomo vsa tista pisma in dopisnice, na katerih nam boste poslali **pravične rešitve 12 tematskih pojmov** oziroma priimke dvanajstih Slovencev, pozitivnih in negativnih junakov iztekajočega se leta. Vaše rešitve pričakujemo do **31. decembra**, pravilno rešitev in imena nagrajencev pa bomo objavili v naslednji številki Tribune.

Vodoravno: 1. predsednik RK SZDL (Jože), 6. glavno mesto Somalije, 13. drugi del imena nacističnega uničevalnega taborišča v Spodnji Saški, kjer je umrla tudi Ana Frank (Bergen), 14. turški general in državnik, oče moderne Turčije (Kemal), 15. slovenski politik, ki je nedavno odstopil s položaja člana predsedstva CK ZKJ (Franc), 16. mesto na J Švedske, nedaleč od jezera Vänern, 17. kraj, nedaleč od Sevnice, 18. ime grške filmske igralkice Papas, 19. predsednik slovenske skupščine (Miran), 21. odžagan kos debla, hlod, 22. italijanska denarna enota, 23. razvojni stadij povzročitelja malarije, 25. različna šuminka, 26. začetnici avstrijske mezosopranistke Ludwigove, 27. danski jezikoslovec, ki je odkril germanski premik soglasnikov (Rasmus Kristian), 29. ruski pisatelj (Pavel Filipovič, r. 1908, Poskusni rok), 31. grška boginja jutranje zarje, 33. garje, skabies, 35. pristaniško mesto na južnem Švedskem, v katerem je bil leta 1397 podpisan akt o združitvi Danske, Švedske in Norveške, 38. tretji Davidov sin po bibliji, 41. začetnici staroste slovenskih pisateljev, 42. avtomobilska oznaka Sarajeva, 43. domnevne fiziološke sledi, ki jih v organizmu puščajo vtisi, osnova spomina, 45. opravljanje funkcije pripomočka, 47. medtem, ki posnema odsek pasji glas, 48. tuja trgovska hiša, 49. muslimansko moško ime, 50. lep mladenič iz grške mitologije, neuslišana ljubezen pesnice Sapfo, 51. konec molitve, 52. republiški sekretar za notranje zadeve (Tomaž), 53. vas v krški občini, 54. župan pod Francozi, 55. socialni položaj, 56. ruski admiral, eden od voditeljev kontrarevolucije po Velikem oktobru (Aleksandr V.), 57. drugi samoglasnik in predzadni soglasnik, 58. kemijski znak za aluminij, 59. atletinja, ki se ukvarja z meti, 61. originalni naziv italijanske pokrajine v porečju Tagliamonta, 64. angleški filmski režiser, 65. skupina žuželk, 68. urednik Mladine, eden od obtožencev v procesu proti četverici (Franci), 70. postava, telo, život, 72. kemijski znak za galij, 73. okrajšava za »kvalificiran«, 75. tuje žensko ime, 77. rt v Južni Ameriki, najjužnejša konica tega kontinenta, 79. časovna enota, 81. hrvaška plemiška rodbina, 82. češko moško ime, 83. čačka, 85. ata, 86. starogrško pristanišče na vzhodni obali Boticije, izhodišče za bojni pohod proti Troji, 87. razčlenitev, 89. podzemeljski kanal za odvajanje nesnage v mestih, odtoč, 90. gostinski delavec, 91. latinski izraz za zemljo, deželo.

Navpično: 1.lovski pes ptičar, 2. predelovalec žita, 3. del statev, 4. poljski aforist (Stanislav Jerzy, Nepočočenane misli), 5. glavni štenik, 6. ime smučarja Hangla, 7. sodarsko orodje, 8. glas gosi, 9. roditelj, 10. zahodnonemski alpski smučar (Peter), 11. levi pritok Oba v zahodni Sibiriji, 12. predsednik slovenske mladine (Jože), 13. čtivo, 15. merica za žgane pijače, 16. stranski del telesa, 19. nagrada za zmago na športnem tekmovanju, 20. pripomoček za zaščito glave, 23. znana tovarna žarnica, 24. ime navihaneega ljudskega junaka in starejšenemske književnosti Eulenspiegla, 28. zvezna država v Indiji z glavnim mestom Shillong, 30. avtomobilska oznaka Novega mesta, 32. hrvaški gledališki in filmski igralec, popularni Dudek (Martin), 34. eden od obožencev v procesu proti četverici (Ivan), 36. zdravilišče ob jezeru Lago Maggiore v kantonu Ticino v Švici, 37. predsednik slovenskih sindikatov (Miha), 39. rod iglavcev z majhnimi jagodami, ki se uporabljajo za začimbo in žgane pijače, 40. mednarodna oznaka za pošiljke po pošti, 43. vrsta sira, imenovana po nizozemskem mestu, 44. grška bovinja maščevana, 46. kemijski

oznaka za brom, **47. slovenski javni delavec, vodja Odbora za varstvo človekovih pravic (Igor), 49. ime skladatelja Hačaturjana, 50. slovenska pevka zabavne glasbe (Neca), 52. naslovni junak Spielbergovega filma, 53. deščica s koleščki, na kateri se stoji in z eno nogo poganja, 55. nase-lje, nedaleč od Laškega, 56. ploščata, zaprta posoda za tekočine, 58. otok v Tuamotu, 60. pesnik publicist, no-vinar, eden od obtožencev ljubljanskega procesa (David), 62. začetnici srbskega literata, predstavnika socialističnega realizma Zogovića, 63. spremembe v sklepih zaradi obrabe sklepnega hrustanca, 66. plot, ograja, 67. publicist, javni delavec, tudi kandidat za predsednika slovenske mladine, obsojen na ljubljanskem procesu (Janez), 69. delavec, ki la-kira, lošči, 71. srednjeveški študent, 73. šef slovenske partije (Milan), 74. poljska ptica, 76. nemški prislov zani-kanja, 78. izobraženost, 80. starogrški didaktični pesnik, 82. tur, 84. krilo rims-ke konjenice, 86. svetlo angleško pivo, 88. kratica za "izvršni komite", 89. začetnici priimka in imena sloven-skega igrailca in pesnika Kuntnerja.**

SIMON BIZJAJ

SIMON BIZJAK

NAGRADNA KRIZANKA

1. Začetek reforme je v glavi

Hočeš – nočeš te na vsakem koraku (vedno znova) preseneča ZK. Včeraj še s silnim valom odstopov, danes z nepojemljivo slabostjo svojih »argumentiranih« razprav na eni izmed mnogih sej. T. i. »frakcijski« boji (priljubljena oznaka za enakomisleče), »velike razlike v pogledih na reformo« ipd... so glavni atribut, s katerim nas ZK prepričuje, da »sestopa« z oblasti, da je v njej prostora za ljudi, ki neenako mislijo, dovolj, da je naša avantgarda pripravljena na vedno nove spremembe in še in še bi lahko naštevali.

In kaj nas v tem bogastvu verbalnega napada à front najbolj prizadane? V vsakem primeru je to del prispevka **A. Markovića**, ki je v orisu reform uporabil briljantno razlago dialektike po **Leninu**. Vsi namreč poznamo tisto slavno delo, v katerem Vladimir Ilič obračunava z omejeno močjo percipiranja dialektike in ko najprej razloži štiri temeljne zakone dialektike, nekaj strani kasneje pa gromoglasno (in tudi pravilno) zaključi, da je dialektičnih zakonov veliko, nešteto če želite. In po njegovih stopinjah je odšel (veliko manj uspešno sicer) tudi Marković, ki je dejal: »*Za celovito družbeno reformo ne zadoščajo samo tri, temveč na stotine reform, med njimi tudi tista, ki je v glavah ljudi.*« Žal pa mu je zmanjkalo energije, da bi nam razložil, katera je ta veličastna »ljudsko-glavska« reforma. Razlaga tega umanjkanja je logična – **če bi jo glasno povedal, bi eksplicite izrazil tezo o odvečnosti ZK na oblasti.** S tem pa bi potrdil tezo drugega govornika, **Jakova Lazaroskega**, ki je povedal, da je »*dogmatizem prišel globoko v zavest ljudi, zato bo boj z njim dolg in hud.*« Torej naš Jaka spreminja ljudi v dogmatike, ravno tako kot jih je Kirka spreminjala v svinje.

Ker ne moremo (in ne smemo) biti naivni, pride do nujnega zaključka, da Lazaroski in Marković **nista nasprotujoči si mnenji**, pač pa kvečjemu **različna pola istega pojava**, ki ga zasledimo v vseh civilizacijah in v vseh obdobjih, t. j. **dialektike sofizma**. Zakaj? Zato ker oba degradirata ravno tisto, na kar se sklicujeta; Marković degradira »ljudstvo« tako, da mu podeli možnost razsojanja in mišljenja, Lazaroski tako, da temu istemu »ljudstvu« podeli zmožnost nerazsojanja (kajti dogma je način pasivnega sprejemanja nekih večnih resnic). Oba govora sta v bistvu ne samo dogmatična, pač pa predvsem – **totalitarno nastrojena**. V tem sporu še največ potegne ravno vulgarizirana dialektika, ki nas je vedno naučila tega, da neka stvar je taka in hkrati je drugačna. Žal pa tokrat ni bilo govora o jabolkah in hruškah, pač pa o nekaj milijonih ljudi, ki pa očitno žal nimajo možnosti, da bi povedali, ali se sami počutijo razumne ali dogmatizirane globoko v zavesti, v vsakem primeru pa se zaradi vsega, kar se pri nas dogaja, lahko počutijo dogmatsko in hkrati nedogmatsko prevarane.

2. Komunisti plešejo narodno kolo

Naslednji folklorist, ki se je poukvarjal s t. i. negacijo negacije, je bil **Dušan Dragosavac**. On je nasprotoval tistim, »*ki trdijo, da naše dosedanje reforme niso bile uspešne. Jugoslavija je bila kar cela tri desetletja v vseh pogledih v svetovnem vrhu. Če hočemo sedanjo gospodarsko reformo izpeljati, moramo zagotoviti stabilen politični položaj.*«

V nadaljevanju svojega govora pa Dragosavac ni bil tako konsekventen, kajti potožil je zaradi t. i. političnih tiralic, ki naj bi bile razpisane na glave posameznikov iz CK ZKJ. Hja, kaj bi človek drugega, kot željo po zanikanju zahtevanega, še lahko prepoznal v tem prispevku?! Naslednje vprašanje, ki nam ga je Dušan zastavil nadvse avtomatično, pa je: **kdaj so bila tista tri desetletja, ko smo kao bili v vseh pogledih v svetovnem vrhu.** Žal ne živimo več v časih, ko so pogumni moreplovci odkrili Ameriko in je glavni hit postal Atlantik, ki je uničil Sredozemska pristanišča, niti ne moremo reči, da je kriv tujski meč, ker je morje nekam djalo in naše ladje pokopalo. Zato, da ni več finančnih inekcij iz tujskega sveta, ki bi naše skolapsirano gospodarstvo držalo v varnem obsevu namišljenega blagostanja, je kriv ravno ta »trden politični sistem«, ki ga znova kot spomin mile Evridike hrepeneče priklicuje Dragosavac. In ker je bil ta politični sistem ne samo metaforično rečeno trden, pač pa je bil tudi dejansko trd, je bila Jugoslavija v svetovnem vrhu zaradi zavzetosti spreminjanja ustav, dolgobesednega utemeljevanja posameznih eksistencialnih temeljev in nenazadnje smo bili čisto v svetovnem vrhu tudi po številu političnih zapornikov. Govorjenje Dušana Dragosavca se zato izkaže kot krčevit napor maga, ki na vsak način skuša priklicati mrtve iz groba, kajti vsak tak obred pozablja, da se minulega ne kliče, ampak da je **ravno tam**, kjer je mag, in da je vsak tak obred nujno usmerjen k **utrjevanju obstoječega, torej živega z veliko morbidnih premisi.**

FRAZA₁ + FRAZA₂ + ... + FRAZA_n = X-ta SEJA CK ZKJ

3. Komur gre dobro, naj ne bo še boljše

Dovolimo si nesramnost in izpustimo seciranje vseh ostalih prispevkov. Razlog temu je presenečenje nad sunkovitim teoretskim zaokretom, ki ga lahko izsledimo iz vsega preostalega govorjenja. Očitno je namreč, da naši politiki na vsak način sestopajo z ortodoksne pozicije poznavalca & uporabnika marksizma in da na vsak način skušajo zajahati pravo pravcato psihoanalizo. Pozabimo, da so vsi, ki so to poskušali, končali v poziciji crknjenega psa (Spinoza za židovsko srenjo!). Naši politiki so že našli svoj Označevalec (Zdaj vsi zagovarjajo reformo!), to je silovita **troedina** in upajmo da **ne tudi troedinstvena reforma**. Kdo je Gospodar, se še ne ve, kajti dogodki »uhajajo« (ravno navidezno) našim politikom iz rok. Ravno tako je nejasen tudi status velikega Drugega, ampak to naj nas ne moti. Zato se vrnimo spet na Označevalec (kajti ta nas najbolj zanima) in brez dlake na jeziku priznajmo, da je ta naš označevalec predvsem – **kurac**. V njem je skrito bistvo vsega povedanega na zadnji seji CK ZKJ, zato lahko zaključimo, da naša napovedana in očitno v bodoče tudi izvajana reforma Psiho (čisto po Alfredu op. avtorja) gledano vrednostno odgovarja enemu faličnemu označevalcu in s tem lahko debato o njej tudi zaključimo.

Očrt faličnega komentarja k 19. seji CK ZKJ

In ker lakanizmi ravno zaradi svoje vrednosti (da ne rečemo uporabne vrednote) zaslužijo tudi kritiko, površno pogledjmo še problem slavnega sestopa z oblasti. Naša javnost je mazohistična, je ne-cela, zato si navaden reformni falični simbol ravno tako kot moški s svojim pri ženski ne more nič pomagati, kajti vsi vemo, da spolnega odnosa ni. Naravnost spodletelo srečanje, ki nam ga vedno znova prezentirajo vrli politiki. In v čem je poanta zgodbe? Mazohizem žensk, ki jim je imantenen, lahko poistovetimo z mazohistično naravo javnosti. Ta slavni mazohizem je opravičilo za **posiljevanje (če jo malo boli, bolj uživa)**. Oblast avantgarde je po leninistični definiciji kar se da cela, je moški torej, zato nas ne sme več čuditi, niti se kot mazohistična javnost ne smemo več zgražati nad nasilniškim, grobijanskim aktom, ki ga ta oblast vrši nad nami. Sestop z oblasti je v tovrstnem kontekstu lahko samo in zgolj nategovanje, kavs, dokaz premoči oblasti nad ljudstvom in dokaz permanentne možnosti preživljanja poraza »javnosti«. Sestop z oblasti ne gre pojmovati kot enkratno, še manj pa kot končno dejanje. V njegovem bistvu je namreč postavljena jasna definicija – **Užitek**; zmožnost doživeti orgazem, je zmožnost **vladati**. Ta sestop z oblasti torej ne bo gordijsko rezanje vola, enkratno dejanje osvajalca Aleksandra, pač pa zgolj podaljševanje agonije, v kateri smo. Užitek pa bo toliko večji, čim dlje bo to nategovanje trajalo. Zato so vsa uganjanja v smislu ali bo Partija že sestopila ali pa sploh ne bo in če že bo, kako bo to storjeno..., nekaj takega kot prvi, naivni demonstrativni pohodi sufražetk.

Na koncu koncev, vprašajmo se, če bi se že zgodilo, da končamo z današnjim orgazmatskim razpoloženjem, kdo bo naslednji Gospodar in kaj bo naslednji Označevalec. Če bo to znova kurčeva reforma, potem bomo udejanili tisti slavni sofizem: **ČE OBRNE ČASOPIS NA DRUGO STRAN, JE NA PRVEM MESTU VSEKAKOR OLIMPIJA.**

D. b. D.

P. S. Vsi citati in mednaslovi so vzeti iz Dela, dne, 13. 12. 1988, str. 5, razen mednaslova pod točko 4.

TURBO MAŠINA

Najpej seveda tekst postavimo pod Geigerjev števec dramske občutljivosti in kazalec dramske napetosti se ne premakne niti za otroški las, jasno – tekst je sicer tekst, imenovan drama, niti slučajno pa mu ne moremo reči dramski tekst.

Samo največji mojstri od pamtiveka do danes so si upali lotiti se sestavljanja mozaikov, en kamenček s Krete. Turkiz iz Južne Amerike, vmes pa dva rdeča Saharca, stroga nenapisana pravila veljajo ravno zato, ker pravil ne v literaturi, ne v teatru ni.

Funkcija plesa v predstavi je vseobsegajoča, ples je boljši del dobre kombinacije, koereografka si je marsikdaj sposojala dirigentsko palico režiserja in nujno je zopet treba in ob vsaki priložnosti nenehno in venomer, dokler se kdo ne zgane s prstom kazati na fenomen Plesnega teatra ljubljanskega.

Predstava je napravljena za klet in glasbo (skladatelj je Mario Marolt, mladenič, ki za mogočno glasbo ne potrebuje izoliranega ateljeja s Steinwejem, ampak svoj sax in dober feeling) in imenitno se rojeva pred nami erotični prizor neilustrativno stiliziran med Hamletom in Offelijo, kakor v Dresdenski gletoki kleti, kad katero je bombna smrt ovenčana z eksplozijami zastrla prostor do popolnosti, edina pot vodi v pekel in na pragu tega pekla se besno ljubita dva človeka, globoko v betonski kleti na najlepši in najmanj boleč način pričakujeta smrt.

Scena je zrcalna slika glejeve Tribune, kar daje Tribuni dodatno pomembnost in to je seveda dobro. Vse skupaj se dogaja eno uro v skladu s principom – kar ne znaš v eni uri povedati ali pokazati boš v daljšem času znal še manj. In eno uro so plesalci, Ksenijin in vitezi – držali stage skupaj, poplesujoči vijaki, včasih s pompozno počasnimi gibi turbine, včasih s hitrostjo in okretnostjo diamantnega svedra ali poplesujoče, vibrirajoče kolibrijeve perutke, spominjali so na krake hobotnice, ki se giblje na železju globoko potopljene ladje, v temah morskega podzemlja, vsak krak pa pleše svoj divji ples, vsem neviden, s kostumom imenitno pobarvan, morski tokovi nemo grmijo (glasba Maria Marolta) in v glavi hobotnice sedi na bambusovem stolčku Ksenija Hribar in z rahlimi gibi usmerja makro dogajanje. Glejeva klet je sila primerna, če ji dobro stopiš vstric, če jo zaduhaš in zatipaš in režiser jo nedvomno pozna, še kot svojo študentsko sobico, kamor se rad vrača, pa čeprav zgornji stanovalci radi potolčejo po stropu, negotujoč nad umetnostjo. Scena je kajpak tudi ubijalska, vendar plesalci s samurajsko vzdržljivostjo kljubujejo bolečinam.

Ofelija oziroma Vesna Jevnikar, plavalasi metulj, ki se izleže iz polivinila je lepša polovica igralskega doubila, zanimiva je predvsem njena prezentna igra brez besed. Matjaž Tribušon pa igra preobrazbe, najtežje je biti uničen na odru (biti zjeban je prava beseda), hkrati pa špricati energijo – Matjaž Tribušon – Turbo se z double – deckerjem zaleti v večji hidrant, naslendji trenutek pa je že mogočen vodni curek, na vse strani usmerjen. Skratka – Matjaž Tribušon, mojster monologa, je tako mojstrsko povedal svoje črke, da bi se lahko Rade Šerbedžija na svojih vokalih pripeljal z gondolami po Ljubljani, parkirjal pri Zlati ladjici in stopil do Gleja poslušat, kaj se to reče.

MAKAR ČUDRA

ANDRES VALDES IN NARAŠČAJ

Zakaj pantomimo ocenjujejo zgolj kritiki za gib, gledališki ocenjevalci pa molčijo, brez besed, za oboje pa je dovolj kruha, včasih tudi potice?

Kar je v tradicionalnem gledališču beseda – je v pantomimskem gledališču gib, gib pa lahko prevzame tudi funkcijo scenografije, kostumografije, glasbe, rekvizitov, soigralcev, kostumografije – tako, da lahko ostane na odru osvetljen zgolj pantomimik v temnem trikotju in svetlih copatkah, ki bo odpahnil vsakič znova vsakič drugačna vrata v enega izmed nešteti svetov na tem svetu in popeljal publiko s seboj. Takšno trmasto doslednost, neko prvinskost in zavezanost tradiciji sem vedno občudoval pri Andresu Valdesu, hkrati pa pogrešal v njegovih točkah več gledaliških elementov, več gledališke navlake, ali vsaj dvojni program, tradicionalni program in eksperimentiranje s pantomimskim gibom – ta pogrešitev je pač moja stvar in se z vso pravico Andresa Valdesa ne tiče. Zopna postane reč, ko pripravi celovečerno predstavo s sodelavci v Cankarjevem domu Studio za pantomimo Andres Valdes in namreči, da ostane sebi zvest, ne zdrži pritiska gledališkosti, ki žal ne more funkcionirati zgolj kot pomagalo pantomimski predstavi in masilo po potrebi, gre za vse ali nič, za kompletno kooperacijo ali pa strogo odcepitev. Da ne bo nesporazuma – zabava je bila imenitna, vendar pa se gledalcu ves čas nekakšne škode vozijo po mislih (kostumi se tepejo z delovnimi trikoi, luč od nešteti možnosti srednje dvorane uporablja tri ene in iste gumbje, edina rdeča nit predstave sta dva bolničarja, ki lovita Andresa Valdesa in delujeta sila civilno, glasba je le ilustracija prehodov med prizori).

Pogumno dejanje, dati kompletni ekipi možnost nastopa je sila tvegano, v slalomu pri petdeseti številki ponavadi prenehajo s prenosom, da ne gledamo rolling stonesov. Preočito je izstopanje prezence Valdesovega giba, čeprav je Jana Kovačpopolnoma solidna, Gregor Lorenci nadarjen, Tanja Zgonc sila zabavna s svojim Marylen Monroe estradnim nastopom, Živa Gorup z velikimi koraki vstopa v gledališko rodbino Reichmann in Vlado Zorc, Mojca Pfeifer in Milan Šivec simpatični. Vendar pa je veljalo – kolikor oseb je na odru – toliko stilov. Ti sicer težijo k popolnemu stilu njihovega guruja, vendar je to podobno, kakor če bi nekaj ljudi na odru različno slovenščino govorilo, vsak po svoje.

Ideje ne manjka, zdravega humorja tudi ne – pravzaprav je vsa stvar v tem, da se nekateri ljudje še malce privadijo odrske prezence (tudi pantomima ima svojo šmiro in civilno obnašanje) in da človek, ki je posadil mlado trto ne sme biti preveč nestrpen, tisti, ki je posadil plemenite oljke, pa sploh.

MAKAR ČUDRA

VRROOOOBBAAARRRR

Preddverje Zenita (I. del)

Ljubiša Ristić je svoje vojake poslal korak za korakom enkrat okrog hiše, Dragan Živadinov pa je svoje popeljal na železniško postajo ljubljansko in granata, trade mark predstave Resničnost, premazana s srebrno barvo – se poveča za precejlikokrat in postane Raketa z nešteto asociacijami (japonski in francoski blazno hitri vlaki, torej je prva asociacija parodija na Jugoslovanske železnice, pa cirkuški vlak z vgrajeno atomsko bombo, ki jo uspešno deaktivira James Bond v filmu Octopussy, pa smrt Johna Wayna in Susan Howard, posledica smrtonosnega sevanja iz raketne baze v Kaliforniji in konec koncev morje radovednežev, ki so se obesili na zamazane šipe potniškega vlaka za Zidani most na osmem tiru in zijajo podobno, kakor tisti, ki so šli kot najuspešnejši kolektiv pred štiridesetimi leti za nagrado prvič v življenju na morje.)

Pohod na stacijo se začne tokrat z druge strani kot ponavadi ob polnoči, ko zapro še zadnje mestne beznice, torej s strani Slovenskega mladinskega gledališča, mecena in producenta ustvarjalcev dramskega observatorija Zenit. Zanimiv je utrinek pogovora dveh izmed vodilnih delavcev v SMG – A spustimo? Ne, ne, Bog ne daj, Dragan je rekel pet do osmih!! – iz česar lahko namigujemo, da je prej omenjeni Dragan postrojil SMG od najvišjih do najnižjega čina na prvi smotri in rekel bobu bob. Pet do osmih se procesijica premakne po poti deklice z vžigalicami, ki zasaja goreče vžigalice v zemljo kakor sta Janko in Metka izpuščala bele kamenčke in z zadnjo vžigalico naj bi prižgala raketo, vendar se to ne zgodi. Zgodi pa se oziroma počasi se začne dogajati aplavz pred aplavzom oziroma cepetanje premraženih. Vso pohvalo si iskreno zasluži Tone Partljič, ki je takoj priskočil na pomoč obupan in poskrbel za zabavo, se poslavljaj od Frančka Drofenika, ki je moral zavolj svoje ogromnosti v drugo skupino (tako se zastavi vprašanje, kaj bi se zgodilo, če bi si Tone Partljič in Franček Drofenik z lisicami vkleleni za pesti in odvrli ključ v Ljubljano – bi kljub povabilu ne smela na predstavo, bi moral eden žrtvovati roko ali kaj tretjega). Zanimiv dodatek bi bila uporaba značilnih napovedi preko zvočnikov na železniški postaji, ki bi poleg osnovne funkcije služili še uprizoritvi – če bi ne šlo drugače, bi zasedli kabino za predvajanje po vzoru iz filma Odpadnik.

Slednjič publika sme biti porinjena in pahnjena v živinski vagon, kjer asociacija na Cico v metru sploh ne zdrži in je nujno spregovoriti nekaj očitajočih s tem v zvezi – takele asociacije na grozljive ekspedicije v času tretjega rajha, ki jih s testdepartmenovsko spremeljavo po brezdušni celici spremi četa mlatičev, so precej delikatne (ena izmed nešteti, imenujmo jo eno najbolj pretresljivih takih scen je v filmu Eni in drugi in se s takimi rečmi ni za hecat – mogoče ima zastraševanje svojo zgodbo, ki ga v nadaljnjem dogajanju opraviči (o tem v drugem delu pisanja), če pa ostane le efekt, oziroma domislica – še pes ima rad pri jedi mir, tako tudi gledalec pri gledanju.

Ker povrh vsega človek, ki približno ve, kam vstopa, niti ni preveč presenečen nad takim postopkom, ki mu je vsiljen, se vpraša, s čim pa bi ga presenetil začetek (če bi ustvarjalci posuli s cvetjem publiko, ji ponudili šilce žganja, pa kruha in soli, starejšim občanom in otrokom preskrbeli sedenje med predstavo, poslali limuzino osebno po Marka Crnkoviča in tako dalje in tako naprej) – to bi pa bil špor, za marsikogar!

Predstava zamuja po vzoru sponzorja – železnice (v tujini za vsako zamudo vlaka plačaš mastne penale) in ker zamuja le preveč, je moral pisec tehle vrstic hotel – ne hotel domov in ravno, ko je vse hudo skozi dal, v topli raketi si noge odtajal, mu je spektakel, želeč to, ne dopustila vis maior, ki ji tudi veliki mag našega gledališča ni bil kos. Tako o predstavi sami ne vem ničesar, pisanje pa je pričujoč dokaz o tem, da se da z malo truda, če se le hoče, pisati o rečeh, ki jih sploh ne poznaš oziroma jih le malo ovohaš. Drugi del spisa o predstavi Dramskega observatorija Zenit in Slovenskega mladinskega gledališča drugič.

MAKAR ČUDRA

POSTANITE Z NOVIM LETOM NAROČNIK TRIBUNE!

Tisti, ki veste, kaj so dobre stvari, lahko postanete naročnik TRIBUNE. Zadeva je povsem enostavna. Obrnite številko 319-496 in zrecitirajte svoje ime, priimek, pa spol, sklon, število... In stvar je opravljena. Lahko pa tudi vzamete v roke razglednico z veduto vašega miljeja, pismo, napišete svoj naslov in izrazite željo po naročništvu. Naslednja številka bo priromala v vaš nabiralnik. To pa še ni vse. Po znižani ceni 1500 dinarjev je na razpolago še omejeno število prvih treh letošnjih številk TRIBUNE.

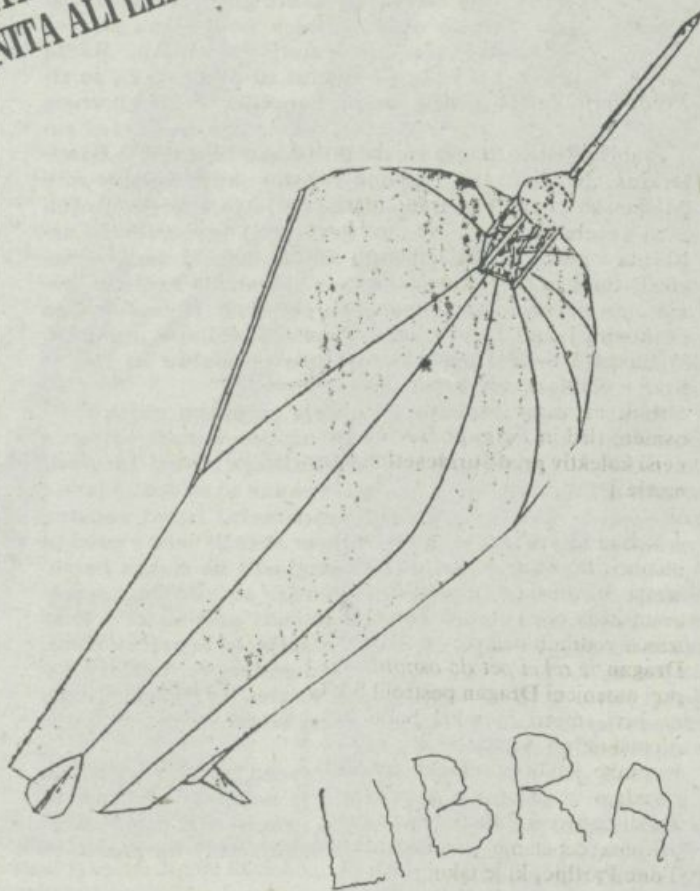
Okvirna naročnina za prvo trimesečje je 9000 dinarjev, poravnali jo boste po položnici, ki vam jo bomo kasneje poslali po pošti.

Tisti pa, ki se boste kar takoj odločili za celoletno naročnino, boste brezplačno prejeli prve tri letošnje številke TRIBUNE. Individualnim naročnikom bomo priznali 10% popust na ceno, ki je že tako ali tako nizka.

Naš naslov: TRIBUNA

KERSNIKOVA 4
61000 LJUBLJANA

KRATKI KURZ OD RDEČEGA PILOTA DO ZENITA ALI LEPI VID

Mešanje plebiscitarnega in elitarnega je značilna fašistična šega (Adorno). – Govori se o nadaljevanju fašizma z drugimi sredstvi in začelo se je rekati, da je (zahodna) civilizacija po svojem ustroju fašistoidna, ter se hkrati drugosredstvenost narcisistično oznanjati kot reaktualiziran historični rezime zgodovinskega razvoja (pri čemer nikomur nič mar, že se znanstvene hipoteze historičnih dogodkov-procesov, ki nosijo verigo svojih učinkov ne glede na to, ali so se dogodili ali ne, jemljejo kot fakticitete) diferenciranja javnega elitarnega (represivne sublimacije) in prikrita plebiscitarizma (tlačanja flaš v rit) – tedaj lahko postane protipostavljanje visokega in nizkega nosilec ne-skrivanja (biti kot Stvari). Piloti so z domišljeno aplikacijo tega principa (raketa/vlak, katedra/živinski vagon, oltar/štala, elementi visoke tehnologije/prvinski elementi, božje/državno, telesno/duhovno, kompilacija simbolov...) naredili v tem prostoru ne pretirano pogosto javno stvaritev, ki se realizira preko govorice pravšnjikov v (celost-no) umetnino.

Anti-filozofija s fenomenološko modifikacijo Hegla postulira premiso, da pojav prikriva to, da nič ne prikriva, ki pa se implicira v koincidenco subjekta, ki se zanj predpostavlja, da ve, in subjekta, ki se zanj predpostavlja, da uživa, torej v fantazem kot realijo, v Stvar-Grad-Proces (Eliot Umor v katedrali z epilogom transferira v proces, na katerem so gledalci pristrani porotniki) – v obsceno uživanje, ki naj bi imelo le funkcijo fantazmatskega bistva. Mišljenje misli pozabo na bit in svetost življenja. V sinkretizmu pa se neizrekljiva bit (Heidegger) izreka v neizrekljivost užitka (takega ali drugačnega, telesnega ali duhovnega), smisel biti se svetlika v brez-smislu užitka – absolut uživa že vso ton meta-ta-fisiko. Stvar sama se ne skriva več, kaže se kot Stvar.

Umor v katedrali se zgodi po prelomu tisočletja, v krščanskem srednjem veku, ki naj je zaslužen za (sodobno) tehniko. Zenit pa pred prelomom tisočletja, ko je razsvetljenstvo kot mit doseglo kulminacijo svoje téchne ob aidsu kot mitu užitka volje do moči.

Thomas Becket se sklicuje na višje pravo, kot je človekovo, na sveto in je umorjen. Porotniki pa si z ogrožajočim ustvarijo

prostor, ki daje zavetje – notranjost katedrale s fleksibilnim oltarjem Marije kot brezmadežnim začetkom pred začetkom se prelevi v štalco pod gorami in nebom s praznimi lastovičimi gnezdi pod oboki – kragulji nastopijo na koncu – in zaprečeni gledalci so – v štalci kot živina v zavetju, kjer so posvečeni, preden so simbolno uplinjeni. Biti varen v svetu, v katerem je Bog kot očeta instanca instanca Ženskega uživanja (HO), v svetu, kjer se je na mesto boga-kot-Drugega postavil človek-kot-Upravljalec, pomeni nositi-sprejemnik-v-ušesu.

Cinično izzvani jadikovanje različnih filozofskih smeri, tako filozofij ne-celega kot filozofij celosti, proti stehnicirano-upravljanemu svetu, ki je prav z uporabo filozofskih tehnik postal upravljan do zadnje zasebnosti, tako da filozofija-Stvar (das Ding) lahko kaže celo celoto. Filozofsko prevalecno postvarelosti (človeškega bistva) je z enim udarcem zrušila heglowska psihoanaliza z absolutno vednostjo, ki je prav uvid neodpravljalivosti fetiške fiksiranosti zavesti na prehajajoče objekte. Sodobna tehnika-filozofija upravlja z zadnjim ostankom svetega, z nezavednim in prav tu je režija-scenografija izjemno lucidna v simbiozi sakralnega in elektronike.

Bog je nezaveden (Lacan). Psihoanalitska vednost ekspropriira božje, kolikor je nezavedno božji resor *par excellence*. V psihoanalizi se razločuje znanstven od teoretskega diskurza, kjer se znanstveni diskurz giblje v mejah materialističnega interpretiranja referenc (kar daje zadovoljive rezultate vsaj dokler signifikanti niso prezasičeni s signifikati) in prakticiranja prekoračitev, ki posreduje teoretski diskurz, ki z dialektiko racionalizma in čudeža participira na božji vednosti ter upravlja z nedotakljivim. Sodobna psihoanaliza je s pomočjo informatike in kibernetike sfabricirala nezavedno skupin, nacij... le da realija nezavednega za razliko od nominalije nima sebi lastnega mišljenja, vendar kljub temu prihaja do razhajanja med našo željo, da smo varani, in željo nezavednega, ki počasi, nalahno in vztrajno udarja zavest – kolikor je ukana govorica, daje resničnost pisava, je ozavedeno nezavedno strukturirano kot neka pisava (zenit, fiat, elan / vade-retro). Tako se sproducira nadjazovska instanca družbe, ki se personificira v udbanizirani intelektualni moči. S tem kratkim stikom, ko se v manku Drugega, mimo katerega ne moremo, naseli človek kot »behav debeluh« na mesto nič, se zre v zrcalu kot svoj lastni ideal jaza in se reflektira v podobi drugega Drugega od Drugega, se simbolno sesede v realno, v post-modernizem razsvitanja. Drugi Drugega od Drugega počne celo takšne debilnosti, da v eksperimentalnem zasedanju praznega mesta, ki ni nikoli prazno, to je mesta subjekta-razloga želje, postavlja, če naj si sposodimo parabolo iz sveta likovne govorice, slikarja na mesto modela. Hkrati pa je v strahu, da bi se ujel na označevalec, prav tako nemočen v subjektivaciji subjekta, ko tehnika preči-blokira željo kot željo želje, kot drugi-bližnjik na drugi strani skrite kamere ter kot identifikacijske momente ponuja označevalec in označenec, ki ju ne gre iskati pod zvezdnatim obokom. Nezavedni bog, bog-kot-Drugi »živi« ne glede na to, ali je mrtev ali ne, drugi-kot-Drugi-od-Drugega pa je vreden toliko, kolikor se iz njega da narediti žajfe.

Hrepenenje v upravljanem svetu je resentment slabičev, svet je racionaliziran po meri volje do božjega užitka. Škofa Canterbury-skega, »sovražnika družbe, sovražnika samega sebe«, je (z rdečo nitjo laserja) umorila Država, ki določa pravila igre in katere fair play pomeni imaginarnost pravil igre. Država, ki zapoveduje mejo med svetnim in posvetnim in ki kot najbolj svetno skrivnost čuva svojo posvetnost, ko sveto postane upravljan svet (kruh-v-ogjenj). Fundamentalno »etično« načelo lakanovske psihoanalize, ne pustiti glede svoje želje, je samomorilsko (bit-za-smrt): »Izrabljaj je vsa sredstva, da je izzival; iz njegovega obnašanja ne moremo, korak za korakom, sklepati nič drugega kakor to, da se je odločil za mučniško smrt... vztrajal je... Menim, da boste spričo teh dejstev brez obotavljanja razglasili sodbo, da gre za samomor zaradi duševne zmedenosti.« Kdor se ne asimilira, odme po rasni teoriji, kriv si je sam. Čutiš se krivega, torej si kriv – pogoj možnosti izjavljanja te sodbe pa je, da se izvajalec čuti odvezanega krivde.

Zgodovina tehničnega sveta je represija in svet bo ostal po-sveten upravljan svet uživanja kot najboljši izmed vseh možnih svetov in ko upravljan-neupravljan slika apokalipso, mu znanstveni diskurz vrne odmev »nezavedne hudobe (Freud)«.

Svet je urejen, mi, vi in oni pa še vedno čakamo, čakate, čakajo. »Sedem let in poletja je konec.«

Boris Pintar

TODAY'S POLITIC IT'S LIKE FUCK AGAINST AIDS

Drage bralke in bralci! Prihaja novo leto in verjetno iščete za svoje najdražje darilo, ki bi jih razveselilo, ki bi bilo nekaj posebega in ki bi bilo hkrati koristno. Na Tribuni smo Vam pripravili pomagati. Nudimo Vam paket političnih aranžmajev. Vaša naloga je samo to, da izpolnite spodnjo prijavnico ali pa jo podarite Vašemu najdražjemu ali najdražji. In prednost vsega tega? V času, ko je politična frazeološka histerija že dosegla mejo spodobnosti in normale Vam ponujamo možnost, da sami postanete subjekt te politike in da aktivno če ne že vplivate nanjo, pa vsaj legalizirano bente in spoznavate nove ljudi, ki mislijo tako kot vi in si skupaj z njimi izmenjate informacije. Ste pripravljeni preleviti se iz političnega objekta v homo politicus? Potem nam na naslov našega uredništva (Tribuna, Kersnikova 4, Ljubljana) pošljite izpolnjeno prijavnico in nam zastavite vprašanja, ki grizljajo Vašo vest. Odgovore Vam bomo čimprej poslali.

Politični paketi, ki Vam nudimo, pa so naslednji:

1. **DEMOKRATIČNA ZVEZA SLOVENIJE**, ki jo ustanavljajo Kulturni delavci Slovenije. Z njihovo programsko naravnost ste se lahko seznanili pred skoraj dvema mesecema v Sobotni prilogi Dela. In če ne veste, kako bi lahko sodelovali z njimi, smo za Vas pravi naslov.

2. **SOCIALNO - DEMOKRATSKA ZVEZA**, ki je še vedno v povojih. Programe tovrstnih strank v Evropi najbrž že poznate, zato odločitev ne bo težka. Kontakt ure bodo predvidoma vsak dan od 15. do 16. ure v prostorih Kersnikove 4 in takoj, ko bo zadeva začela delovati, Vas bomo o tem tudi obvestili.

3. **RADIKALNA DELOVNA SKUPINA PRI REPUBLIŠKI KONFERENCI ZSMS**, ki se intenzivno ukvarja z radikalnostjo. Kontakt ure bodo predvidoma vsako sredo od 11. do 12. ure v prostorih Kersnikove 4, zato bomo takoj, ko se bo program aktivnosti začel, obvestili tudi Vas.

4. **LIBERALNO - DEMOKRATSKA ZVEZA**, ki nam je poslala naslednji dopis. Vsi svobodoljubni ljudje pozor! Prišel je čas, da se tudi ljudje svobodne misli in dejanj povežemo. Zato pozivamo vse, ki jim duh še ni ujet v spone nacionalnih in idejnih izhodišč, ki negirajo svobodo posameznika na področju izražanja misli in svobodne podjetniške iniciative. (Ustanovni odbor Liberarno - demokratske zveze) Kontakt ure so v uredništvu Tribune vedno, kadar smo uredniki prisotni, oglasite se nam po telefonu ali pa v času, ko imamo sestanek uredništva (torek od 18. ure dalje!).

DARILO TRIBUNE

spodaj podpisani _____
(ime in priimek)

stanujoč v _____
(ulica in kraj)

želim prostovoljno in brez pritiskov:

- a) pristopiti
b) dobiti informacije (željeno obkroži)

o naslednji zvezi _____
(vpiši ime zveze)

Podpis: _____

Uredništvo Tribune opozarja, da pristopna izjava ne zavezuje občana na klasično obliko članstva, niti ne plačevanja članarin niti ni kolektivne odgovornosti. Pristop je samo akt zdravega razuma in želje podariti sočloveku fantazmo političnega.

Gary Gray

RADIO WARS

(ST)306 (RA)30 (GE)tribuna5

09.12.88

Nekega lepega popoldneva v začetku tega meseca je Radio glas Ljubljane slovesno objavil, da v bodoče ne bo več prenašal informativne oddaje Radia Ljubljana Dogodki in odmevi. To so tista dolgovezna poročila, kjer v glavnem dogaja Tanjug, odmevajo pa plašni radijski novinarji (čast izjemam). Bastilja agitpropa je torej padla, vendar smo kmalu izvedeli, da je to omogočil njen branilec, ki je izvršil samomor iz zasede. Obstaja ali je obstajal namreč nekakšen dekret, po katerem so vse slovenske radijske postaje dolžne prenašati omenjena poročila. Nenadoma pa je glavni urednik programov Radia Ljubljana ugotovil, da jih RGL ne prenaša dovolj profesionalno in jim je prenos oddaje do nadaljnjega prepovedal.

Glavni urednik lokalnega radija je pismo objavil, ga (seveda) v celoti demantiral in užaljen zaradi očitanja neprofesionalnosti kolega z republiškega nivoja razglasil za monopolista. To povsem drži, vendar so to doslej javno trdili samo mladinski mediji. Iracionalni izpad vodstva republiškega radija so na lokalnem obrnili sebi v prid in v skladu s kurentnimi trendi razglasili za zmago demokracije na radijskih valovih. Vendar so podobo zmagovalne demokracije nemudoma skazili poslušalci v kontaktnem programu, večinoma mularija, ki je pričakovala, da jim bo RGL v zameno za besedo podpore izpolnil glasbeno željo. Iz te moke ni bilo kruha, in ostalo je pri zadovoljstvu mulcev, ki jim več ne bo treba ob pol štirih vklapljati kasetarja.

Najbolj pa se je v vsej zadevi vseeno izkazal šef Radia Ljubljana. Z njegovo prepovedjo je nekako tako, kot bi učitelj zaradi neresnosti učencem prepovedal učenje Svetega pisma (ali Komunističnega manifesta) na pamet in jih poslal igrati fuzbal.

Otroci pa v jok! Tovariša glavnega urednika je očitno prizadelo, da pred njegovimi dogodki in odmevi na lokalnih valovih ni bilo vedno slišati prav vseh tistih zvokov, ki odtevajo sekunde, da lahko napovedovalka potem izjavi »ob zadnjem zraku je bila ura petnajst in trideset minut«. Ta greh je proglasil za krnitev javne podobe Radia Ljubljana, zmanjševanje ugleda, napad na integriteto oddaje in kaj vem kaj še. Izpustil je le ugled Jugoslavije v svetu. V bistvu pa si Radio sam ruši ugled z razvlečeno oddajo, ki jo, namesto da bi povedali samo zares pomembne in sveže zadeve, zapolnjujejo z novicami o delovnih zmagah naših tozdov, sozdov in kmetijskih kombinatov. Pri tem so napovedovalci resni, kot bi brali osmrtnice. Televizijski dnevnik se zdi v primerjavi z osrednjimi radijskimi poročili izdelek razvedrilne redakcije; če ne drugega, stresajo TV voditelji ob koncu šale in domisljice v stilu Mita Trefalta.

V prid ugledu, demokraciji in predvsem preseganju že zdavnaj preživelih oblik radijskih oddaj bi bilo najbolj smotno, da glavni urednik prepove Dogodke in odmeve tudi v lastnih programih. Času bi se lahko delno prilagodil s podlaganjem izbranih informacij z glasbo, kar počne RGL, ali pa z nagradno uganko vezano na vsebino poročil ob koncu oddaje. Napovedovalec bi, denimo, vprašal, na koliko hektarjih so v Vojvodini že zaključili setev oljne repice, za pravičen odgovor pa bi srečnežu izpolnili glasbeno željo. Če se že ne morejo naučiti ažurnega in izčrpnega obveščanja o najaktualnejšem dogajanju od Radia študent.

Sploh pa je ta kolobocija okoli dogajanja in odmevanja malo smešna, saj je RŠ prenašanje le-tega že zdavnaj ukinil.

1:0 ZA GRAY-A

X-100 ROMAN

Emil Filipčić

X-100 ROMAN

Emil Filipčić: X-100 ROMAN
(DZS, 55.000 din)

Emil Filipčić je točno to, kar so ljudje že veliko časa slutili in upali, pa si niso upali izreči: **Woody Allen**, ali **Tone Allen**, se pravi **Tone Alanov** iz Novih Jorkovanov. No, gre čisto zares, pa čeprav je njegov **X 100 ROMAN** na videz čisto neresen. Tako kot pri **Woddy Allenu**, v njegovih filmih in njegovih filmih in njegovih knjigah. Toda **Emil** ali **Tone** bi morala storiti še en korak. Namesto romana, pa tudi če je to **X 100 roman**, ne pa naveden roman, bi morala napisati kratke zgodbe, čisto tako kot **Woody**, samo drugače. Filetova proga namreč deluje v svoji fragmentarnosti. Ne more vzrasti v konglomerat, ki bi bil briljanten, pa če so njegovi deli še tako uspeli pisateljski ekskurzi. Po izvrstnem fragmentu čisto na začetku romana, z naslovom **Zadnje poglavje**, ko se zdi, da je dokončno prebita samoblokada slovenske proze, pravem cukerkurki kratke proze, stvar postane le malo preveč že znana. Škoda, pa čeprav knjiga sploh ni slaba. Ampak slutiti da, da bi se lahko napisala briljantna knjiga. Ki bi udarila kot **Butn-skala** na radiu ali **Altamira**, **Bolna nevesta** v teatru.

Bojan Baskar: LATINŠČINE PROSIM!
(Krt, 22.990, študentje 50 % off)

Bojan Baskar je pisal in pisal, pa ne v latinščini ampak o latinščini. Knjigo *Latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem, 1849-1987*. »Knjiga ni... zgodovina pouka latinščine na Slovenskem, še manj zgodovina naše klasične gimnazije. Sploh ni zgodovina (...) ampak komentirani izbor besedil, ki so jih omikani Slovenci pisali in jih še danes pišejo v zagovor latinščine in antične kulture sploh.« Tako avtor, v *Tribuni* pa prav od njega o vsem tem in še drugem upajmo kmalu precej več.

Michael Ondaatje:
IN THE SKIN OF A LION (Z 4,50)
THE COLLECTED WORKS OF BILLY THE KID (3000 din)

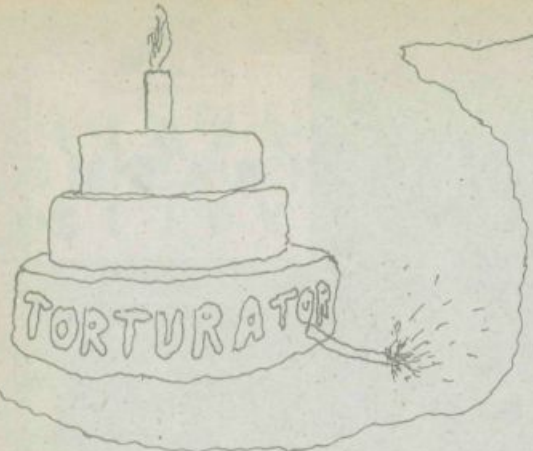
Gospod **Ondaatje** se je rodil leta 1943 na Ceylonu, potem je leta 1962 odšel v Kanado, danes pa je prav tam eden najvidnejših literatov. Pred kratkim so v Londonu v zbirki *Picador* izdali njegovo knjigo kratkih zgodb *V levovi koži*, o kateri so napisali tudi tole: »Zgodbe, ki lovijo druga drugo v neverjetnem ritmu, kot strelji v temi. Vsak mora zadeti. Recimo izgine milijonar, nek moški ga gre iskat in kar naenkrat se zaljubi v milijonarjevo ljubico.« No, lepe ocene. V Zagrebu, točneje v 5 letošnji številki revije **Quorum**, pa so izdali njegov »roman« *Zbrana dela Billy the Kida*. Na nek način metafikcijsko obdelavo tematike divjega zahoda, ki v svoji trivialni zanimivosti in »neprimernosti« omo-goačasih sterilnemu fiction-faction in podobnim meta postopkom neverjetno efikasnost. **Billyja** lahko berejo skoraj vsi. Tudi tisti, ki vneto vpijejo, da je s poezijo enkrat za vselej konec. V meta postopku **Ondaatja** je namreč veliko prostora tudi za verze. In ti sploh ne motijo. Kako?

PROTI NAŠI VOLJI

Susan Brownmiller:
PROTI NAŠI VOLJI
(KRT, 33.990 din)

Če ste hoteli prebrati priročnik konkretnih receptov za uspešno obrambo pred posilstvom, potem niste vzeli prave knjige v roke, kajti avtorica ne navaja nobenih diagramov, s katerih bi bilo razvidno, kam točno je potrebno udariti nasilneža. Tej temi je posvečenih le nekaj zaključnih stavkov, ko avtorica zapiše, da je ženska zmožna in da mora uporabiti edino obrambo, ki ji je na voljo, tj. »negentlemansko« udariti v jajca (to je najboljšje, kar lahko storiš!). In če ste spet hoteli prebrati poglobljeno teoretsko delo o odnosu med spoloma, ki bi razjasnilo fenomen posilstva, ste se znova zmotili. Pričujoča knjiga, ki prihaja med nas z več kot desetletno zamudo, je predvsem izjemna zgodovinska raziskava o konkretnih razsežnostih posilstva, je predvsem skupek grozljivih zgodb o tem nasilnem dejanju in je prikaz njegove nasilne zgodovine. Knjiga postavlja na glavo razširjeno »moško ideologijo« (bolje bi bilo reči **civilizacijsko dogmo**) o tem, da je posilstvo **seksualni delikt**, enkratni akt nasilja posameznika nad posameznikom. Posilstvo je namreč fizični dokaz premoči in hkrati dokaz zmage nad poražencem. In ker je posilstvo lahko opravičljivo (ona se je »nastavljala«, ona se je v zadnjem trenutku »premisliła«, ona v bistvu »uživa« v bolečini, kjer je njena narava »mazohistična«), se med preiskovalnim postopkom zgodi, da je žrtev sama kriva posilstva, kajti če bi se vedla v skladu z »družbenimi normami« (ne bi hodila sama po cesti brez moške zaščite ipd...), se tisto tudi ne bi zgodilo. S takšnimi in podobnimi neumnostmi kulturnega nasledstva se ukvarja pričujoča knjiga, zato jo čimprej vzemite v roke in to ne glede na to ali ste posiljene ali pa o posilstvu »sanjate« freudovske sanje v budnem ali spečem stanju.

STALINIZEM ALI MAKIJAVELIZAM

Evo, ja sam u Jugoslaviji 48 sati.
I već sam primetio da su najbolji automobili u rukama državnih organa.
... Hoću mercedes! Hoću toster! Hoću frizider!
Dajte mi ga!...

Josif Brodskij v intervjuju
za ZX mavrico (DUGO)

Dragi Nolde,
oglaš se ti spet – a ko će drugi – tvoj še edini zvesti bralec in spremljevalec, Josip Stare. Vem, vem, malo že težim, toda moral sem si dati duška ino ti pismo napisati. To pot pa pisma ne bom pričel s slovitimi besedami »jako sem zadovoljen«, v to smeš biti prepričan. Nasprotno! Jako sem NEZADOVOLEN! V čem tiči zajec? V Ljubljanski barki in njenih podružnicah, kakopak. Nisem povzdignil glasu, ko je bilo treba na pokojnino čakati po sedem – osem ur v vrsti (kar za nas upokojeence ni mačji kašelj, ampak pasja muka), nisem povzdignil glasu, ko po vsch teh urah čakanja terminal ni delal (lahko bi posnel film o tem, Nolde, z naslovom TERMINALTOR), a zdajci, ko nam ta pregnana Ljubljanska barka ne več zgolj doma, pač pa tudi PO SVETI SRAMOTO DELA, mi je pa prekipelo! Kaj pa ta Metod Ropar misli, da je! In kje sploh živimo, če milijonsko afero (v dolarjih) odpravi ta človek kar meni nič tebi kič z drobceno tiskovno konferenco, še manj! – s preprosto izjavo za novinarje. In kako jako zadovoljni so vsi ti naši resnicolupci odpeketai nazaj v svoja uredništva! Nihče si niti pisniti ni upal o greznici, ki za vsem tem tiči! O ne, imeli so kajpak hudo pomembnejše zadeve za razčistit, treba je bilo razgaliti kruto resnico o barvi Miloševićeve kravate, treba je bilo razkriti mahinacije naših konzularnih predstavnikov v Avstraliji, treba se je bilo skratka ukvarjati s tisoči pomembnejših malenkosti! Resnicoljubnost? To pa, to, dragi moji žurnalisti. Popokati bi vas kazalo nazaj na tisto vašo FSPN, da vas podučijo malce o oportunitizmu in dvojni morali, da vam pokažejo, kako se z metlo pred lastnim pragom pometa. Če niso seveda tudi sami teh reči že davno pozabili. Seveda, revčki, pri Ljubljanski barki imate verjetno vsi svoje žiro (pa tudi devizne, pa tudi devizne, vi poštenjaki) računčke, mar ne? In kdo bo šel v lastno skledo pljuvat, mar ne? Če ga pa ta skleda serje okrog s Fikreti pa z Abdići pa s pristinsko afero (ZDAJ vemo ZAKAJ je Kosovo vse bolj nerazvito in PO ČIGAVI krivdi, mi, nedolžni Slovenci, ki se znamo le na prsa biti; koliko gnarja da pogoltne Kosovo – v resnici pa ga LJUDSTVO Kosova še povohalo ni) pa zdaj še s FBI. Seveda, Roparji so mislili, da imajo z navadno SDK opraviti, potem pa hop – dragec, nismo ti mi v socializmu zrasli, pa da nam boš polne malhe zelembača pred nosom iz USA odnesel!

Pa dovolj bodi tega! Iztresel sem zolča, kar sem ga imel, čaka me le še zadnje, več ali manj simbolično dejanje, saj vem, da od moje penzije Ljubljanska barka že nima ne vem-kolikšnih koristi. Svoje prihranke in prihodke bom namreč prenesel v kako drugo barko, da bom vsaj ponoči mirneje oko zatisnil.

Tvoj Josip iz Čebra

Josip, kar hudo mi je zate. Vsi smo na isti barki, veš, pa naj bo Ljubljanska, Savska ali Donavska. Upam, da te vsaj delno potolaži tole pismo F. Vrbince, katerega si si v prejšnji številki tako želel:

Dragi bralci, preljubi Švarci!

Dolgo me ni bilo na spresluh in spregled, vem, a ljubko pisemce J. Stareta me je tako ganilo, da sem se preprosto usedel za mizo in zdaj ti pišem. Kaj me je tako zaokupljalo, da ti nisem utegnil pisati? Travmatična skušnja, ljubi Nolde, travmatična skušnja. Se še spomniš mojih težav z ženskami, s sme-hom in spolnostjo? No, ni jih še konec. Naj grem po vrsti.

Kot vsi veste, se je moja usoda spreobrnila s pismom, ki sem ti ga poslal lani. Toliko prijaznih odmevov je bilo nanj, toliko voljnih ljudi se je oglasilo v pomoč, toliko sočustvujočih pisem sem dobil tudi na svoj naslov, da sem že mislil, da se moje življenje začneja znova. Odprl sem se ljudem, spremenil način življenja, zamenjal celo kraj bivanja (iz Vrbe sem se preselil na Vrhniko, točneje na Klanec) in službo (zdaj delam v Ljubljani, na Kliniki). Prav v službi sem tudi spoznal brhko dekle (bila je to bolezen na prvi pogled), ki je bila zame nekaj povsem novega in nepričakanega. Pomisli! Moji prejšnji simptomi so ob njej popolnoma zamrli in se potuhnili v nez-nane globine IDa. Bil sem kot v oblakih od sreče. Vse češče sva se videvala, razmišljati sem začel že celo o resnejših zadevah (poroka, torta, bicikel, človek ne jezi se, banini, Visok), tedaj pa se je zgodilo nekaj, nekaj... Še zdaj imam solze v očeh, če pomislim na to. Pa vendar je od takrat minilo že kakih šest – sedem ur. Takole je bilo:

Z omenjenim dekletom sem se odpravil do Narodne galerije na Cankarjevi, vstopila sva in si ogledala tisto Ažbetovo razstavo, saj veš, moderna in te reči. Ko sva prišla ven, sem lahko opazil samo eno stvar: dekle je bilo zelo potrto. Nisem si vedel kaj. Poskusil sem malo povrtati vanjo, pa nič. Vzroka njene potrtosti si nisem znal raztolmačiti. Mrzlično sem se spraševal, kaj mi je storiti, ali sem morda sam kriv za njeno potrtost, kaj se je takega pripetilo... pa nič. Domislil sem se edinega izhoda; razvedriti jo poskusim! Tako sem ji predlagal, da skočiva do kina Vič na tisti znameniti double Bill, ki ga v svojem dopisu omenja Stare. Jaz namreč na tem double Billu še nisem bil (šele kasneje sem spoznal, da double Bill pomeni pravzaprav double William in se ne nanaša na Williama Shakespeara, pač pa na Williama Lawsons, znamko bourbona). Tako sva skočila torej v Club Latino na dvojni Bill z ledom, nakar je že zvonilo za zbor (oprosti, reminiscence iz vojske) in odpravila sva se v dvorano. Sledila sva najprej neki morbidni ameriški sodni melodrami, Dennisu Quaidu in Cher. Po tej predstavi se mi dekle ni zdelo nič kaj vedreje od prej, a tolažil sem se češ, morda pa bo drugi film komedija. Vraga! Drugi film (Varuhi pegle, nek Shqipe film) je bil še dvakrat bolj temačen in žalosten!

Ko sva odšla iz kina in sem dekle pospremil domov, ni bila več potrta le ona, tudi jaz sem bil. Ob slovesu bi se skoraj zjokal. Drugega dne sem v časopisu prebral, da si je ponoči v banji prerezala žile. Še zdaj si ne morem predstavljati, kako se lahko to zgodi. Doma nimam banje, samo tuš.

Nole, ti mi povej, svoje bralce povprašaj, raztrobi naokrog mojo muko in mi povej, kaj, za božjo voljo, KAJ je z menoj!? Znorel bom, če ne zvem odgovora. Za vse nasvete NAJ MI KDO ODGOVORI, moj klic je klic OBUPANCA V PUŠČAVI!

tvoj F. Vrbinc

Pretreslo me je tvoje turobno pismo, dragi Vrbinc, res pretreslo. Kolikor sem že vesel, da se mi spet oglaš, sem tudi užaloščen od vzroka, zaradi katerega se mi oglaš. Kaj naj ti rečem? Da si kupi banjo? Da ti bomo pisali v blaznico, če znoriš? Da ne hodi več v kino (pa saj najbrž itak ne boš več šel)? Da je za obupance v puščavi bolje, če prenehajo vpiti in pričnejo raje vrtati za nafto? Ne vem, Vrbinc moj, sam ne vem. Morda – upanje venomer zadnje umre – morda lahko odgovore prinese samo čas, ki celi vse rane.

Army

DODATAK U BOJI

Statistična Murphylogija

1. Če zaupaš svoj problem drugemu človeku, imata zdaj oba ta problem.
2. Vsaka rešitev koti nove probleme. Če problem rešiš, se pojavi 2° novih problemov, kjer je p = število osnovnih problemov, iz katerih je prvotni problem sestavljen.
3. Ni ga modreca, ki bi znal popraviti to, kar bedak zameštra.

Korolarij: ker več glav več ve, bo deset modrecev pri tem še bolj odpovedalo kot en sam.

Fusnota: bedak pa si, če misliš, da bo zadevo lahko popravil isti bedak, ki jo je zameštral.

Temeljni princip statistične Murphylogije:

Število bedakov na kvadratni kilometer pada, če se oddaljujemo od visokošolskih ustanov. Število bedakov na kvadratni kilometer pada 3,14-krat hitreje, če se oddaljujemo od političnih ustanov.

O'Toolov komentar: MURPHY JE BIL OPTIMIST.

Krit mije in mije...

Dokler me dobi po glavi...